

**Нацрт Извештај за стретегиска оцена на животната средина за
План за управување со Национален Парк Галичица
за периодот 2021 – 2030 година**

Скопје, Септември 2020 година

Име на плански документ:	План за управување со Национален Парк Галичица, за периодот 2021 – 2030 година
Изработен од:	Јавна установа Национален парк Галичица
Име на документ:	Нацрт Извештај за стратегиска оцена на животната средина за План за управување со Национален Парк Галичица, за периодот 2021 – 2030 година
Изработен од:	 <p>Милиеуконтакт Македонија Ул. Кукушка бр. 4А, 1000 Скопје www.mkm.mk info@mkm.mk</p> <p>Александра Каракашова Сачкарска овластен експерт за СОЖС;</p>

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА
И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
Скопје

Број 07-1835/15
18.11 2010. година

П О Т В Р Д А

за положен стручен испит за стекнување на
статус експерт за стратeгиска оцена на животната средина

КРАКАШОВА Јован АЛЕКСАНДРА дипломиран инженер за животна средина од Берово, родена на 22.10.1979 година, во Штип, Република Македонија, на ден 04.06.2009 година го положи стручниот испит за стекнување на професионално знаење за стратeгиска оцена на животната средина, пред Комисијата за полагање на стручен испит за стратeгиска оцена на животна средина, при Министерството за животна средина и просторно планирање, и се стекна со статус на експерт за стратeгиска оцена на животната средина и ги исполнува условите утврдени во член 68 од Законот за животна средина, со тоа се стекнува со право да биде вклучена во Листата на експерти за стратeгиска оцена на животната средина што ја води Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија.

Оваа потврда се издава врз основа на член 68 од Законот за животна средина („Службен весник на Република Македонија“ бр.53/05; 81/05; 24/07;159/08; 83/09; 48/10 и 124/10).

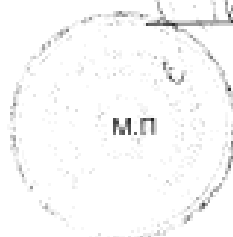
Министерство за животна средина и
просторно планирање

Министер,
Dr. Nexhat Jakupi

Комисија за полагање на стручен испит
за стратeгиска оцена на животната
средина

Претседател,
Mir Jadranska Ivanova

Содржина

1. ВОВЕД.....	8
2. ВОВЕД ВО СТРАТЕГИСКАТА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА (СОЖС).....	9
2.1. Цели на Стратедиската оцена на животната средина	10
2.2. Придобивки од спроведување на СОЖС	11
2.3. Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката.....	11
2.4. Цел на извештајот за СОЖС и применета методологија	12
3. РЕЗИМЕ/КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СОДРЖИНАТА НА ПУНПГ.....	13
3.1. Краток преглед на содржината на ПУНПГ.....	13
3.2. Законска основа за прогласување и статус на подрачјето	15
3.3. Сопственост и кориснички права.....	18
3.4. Зонирање на заштитеното подрачје.....	18
3.5. Цели на заштита на подрачјето.....	23
3.6. Програми за управување со заштитеното подрачје	23
3.6.1. Зачувување и мониторинг на природното наследство	23
3.6.2. Одржливо користење на природните ресурси во подрачјето	24
3.6.3. Управување со шумски живеалишта и екосистеми	25
3.6.4. Управување со културно наследство.....	25
3.6.5. Развој на одржлив туризам и рекреација.....	26
3.6.6. Локален развој	27
3.6.7. Информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација	27
3.6.8. Раководење, управување, финансирање и администрација	28
3.7. Стратегија за еколошка едукација на НП Галичица за периодот 2021–2025 година.....	34
3.8. Стратегија за развој на одржлив туризам во НПГ 2021 – 2025	34
3.9. Усогласеност на целите на ПУНПГ со други релевантни стратешки и плански документи.....	36
4. РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА.....	44
4.1. Местоположба.....	44
4.1.1. Граници на планскиот опфат.....	44
4.2. Социјално-економска основа	45
4.2.1. Демографски карактеристики.....	45
4.2.2. Користење на просторот на Паркот	46
4.2.3. Економски развој	49
4.2.4. Туризам	51
4.2.5. Здравје на населението	52
4.3. Геолошки, геоморфолошки и релјефни карактеристики	52
4.3.1. Геолошки карактеристики.....	52
4.3.2. Геоморфолошки појави	53
4.3.3. Релјефни карактеристики.....	53
4.4. Климатски карактеристики.....	54

4.5. Сеизмички карактеристики	54
4.6. Хидролошки карактеристики	55
4.6.1. Подземни води.....	55
4.6.2. Површински води.....	55
4.7. Педолошки карактеристики	56
4.8. Биолошка разновидност.....	56
4.8.1. Флора.....	56
4.8.2. Фауна.....	59
4.9. Природно наследство	59
4.10. Културно наследство	61
4.11. Материјални добра.....	62
4.11.1. Водоснабдување во паркот и околината.....	62
4.11.2. Третман на отпадни води на територијата на НП Галичица	63
4.11.3. Третман на цврстиот отпад на територијата на НП Галичица.....	63
4.11.4. Патишта низ територијата на НП Галичица	63
5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО ОБЛАСТИТЕ КОИ МОЖАТ ДА БИДАТ ЗНАЧИТЕЛНО ЗАСЕГНАТИ, ВО ОТСУСТВО НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПУНПГ	65
6. ОБЛАСТИ КОИ СЕ ОД ПОСЕБНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ПТИЦИ И ХАБИТАТИТЕ	69
7. ЦЕЛИ ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА УТВРДЕНИ НА НАЦИОНАЛНО И МЕЃУНАРОДНО НИВО	73
7.1. Цели на Стратегиската оцена на животната средина	75
8. ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЗНАЧАЈНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	79
9. АНАЛИЗА НА АЛТЕРНАТИВИ	84
10. ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ ВРЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПУНПГ	86
11. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	91
11.1. Заклучоци и согледувања.....	91
11.2. Препораки.....	93
12. НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ	94
12.1. Вовед.....	94
12.2. Вовед во стратeгиската оцена на животната средина (СОЖС)	94
12.3. Резиме/краток преглед на содржината на ПУНПГ.....	97
12.4. Релевантни аспекти за моменталната состојба во животната средина	99
12.5. Карактеристики на животната средина во подрачјата кои би биле значително засегнати во отсуство на имплементација на ПУНПГ	99
12.6. Области кои се од посебно значење за животната средина, од аспект на заштита на дивите птици и хабитатите	99
12.7. Цели за заштита на животната средина утврдени на национално и меѓународно ниво.....	10
0	
12.8. Идентификација на значајни влијанија врз животната средина	101

12.9. Анализа на алтернативи	102
12.10. План за мониторинг врз имплементација на ПУНПГ	103
13. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	105

Листа на слики

Слика 1. Граници на НП Галичица	17
Слика 2. Зонирање на НП Галичица	21
Слика 3. Местоположба на НП Галичица	44

Листа на табели

Табела 1. Преглед на зони и активности кои се вршат во нив.....	19
Табела 2: Дозволени и забранети активности во зоните	22
Табела 3: Програма за зачувување и мониторинг на природното наследство	24
Табела 4: Програма за одржливо користење на природните ресурси во подрачјето	25
Табела 5: Програма за управување со шумски живеалишта и екосистеми	25
Табела 6: Програма за развој на одржлив туризам и рекреација.....	26
Табела 7: Програма за локален развој.....	27
Табела 8: Програма за информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација	27
Табела 9: Програма за раководење, управување и администрација	28
Табела 10. Програми и подпрограми, целите и предвидените активности во ПУНПГ ...	29
Табела 11: Акционен план за Стратегијата за еколошка едукација во НПГ 2021-2025 година.....	34
Табела 12. Акционен план за имплементација на Стратегијата за развој на одржлив туризам во НПГ 2021–2025	35
Табела 13. Усогласеност на ПУНПГ со други стратешки и плански документи.....	37
Табела 14. Оцена на животната средина без имплементација на ПУНПГ.....	66
Табела 15. Поврзаност меѓу целите на СОЖС и целите на Планот за управување со НП Галичица.....	76
Табела 16. Преглед на влијанија предизвикани од имплементација на ПУНПГ и мерки за намалување на влијанијата	80
Табела 17. План за мониторинг на спроведување на мерките	88

КРАТЕНКИ

СОЖС – Стратегиска оцена на животната средина

МЖСПП – Министерство за животна средина и просторно планирање

РСМ – Република Северна Македонија

ЈУ НПГ – Јавна установа Национален парк Галичица

НПГ - Национален парк Галичица

НП - Национален парк

ПУНПГ – План за управување со Национален парк Галичица

ЈССПП - Јавното претпријатие за стопанисување со пасиштата

IUCN - International Union for Nature Conservation - Меѓународна унија за зачувување на природата

ЗЗП - Закон за заштита на природата

ЗЖС - Закон за животна средина

СП – Споменик на природата

НИПР - Научно-истражувачки природни резервати

1. ВОВЕД

Националниот парк Галичица (НПГ) се наоѓа во југозападниот дел на Република Северна Македонија, на планинскиот масив Галичица, вклучително и делови од нејзините ограноци Исток и Пречна Планина, како и островот Голем Град во Преспанското Езеро.

Националниот парк Галичица препознатлив по својата богата и ретка природа и неповторлива убавина, во 1958 година е прогласен за национален парк со цел да се зачува растителниот и животинскиот свет и природниот изглед на планината Галичица. Со Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк (Сл. Весник на РМ, бр. 171/10) се прогласува дел од планината Галичица за Национален парк, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата.

Паркот претставува жариште на биолошката разновидност во регионот, но и пошироко, во глобални рамки. Паркот се издвојува од другите подрачја со слична големина по исклучителното богатство на живеалишта и видови на релативно мала територија. Како комплексна целина, паркот заедно со Охридското и Преспанското Езеро, претставува релативно ограничено подрачје со многу богата биолошка разновидност, висок степен на хетерогеност и ендемизам и во таа смисла се смета за навистина многу вреден локалитет во Европа.

Со НП Галичица управува Јавна установа “Национален Парк Галичица“ (ЈУНПГ), Охрид, Република Северна Македонија. ЈУНПГ управува интегрално со целата територија на заштитното подрачје.

Заради остварување на заштитата на НП Галичица, ЈУНПГ донесува план за управување и годишни програми за заштита на природата. Планот за управување со НП Галичица (ПУНПГ), се изработува согласно член 98, став 1, од Законот за заштита на природата (ЗЗП) (Сл. Весник на РМ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16 и 113/18 и 18/19), кој ги пропишува мерките и активностите за заштита на природните вредности на паркот и го планира управувањето со него за период од 10 години. Согласно член 98, став 2 од ЗЗП, плановите за управување со заштитените подрачја треба да бидат во согласност со Просторниот план на Република Северна Македонија.

Содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата е утврдена согласно член 98, став 2 од ЗЗП и Правилникот за содржина на плановите за управување со заштитени подрачја и содржината на годишните програми за заштита на природата (Сл. Весник на РМ, бр. 26/12).

Планот за управување со НПГ е изработен од страна на ЈУНПГ и се однесува за периодот од 2021-2030 година. Планот поставува рамка за спроведување на проекти и други активности со помош на воспоставениот режим на заштита и управување во различните зони, со почитување на активностите кои се дозволени, односно забранети во секоја од зоните на заштитеното подрачје. Сите предложени мерки и активности во Планот за управување со НПГ се во насока на заштита на природата, клучните вредности на паркот и животната средина во целост. Значаен дел од активностите се поврзани со мониторинг и зачувување на биолошката разновидност, одржлив развој на туризмот и еколошка едукација. Поради тоа Планот за управување ќе има директен и значителен придонес во заштитата на животната средина и одржливиот развој.

Директивата за стратeгиска оцена на животната средина (2001/42/EC) и Законот за животната средина (ЗЖС) (Сл. Весник на РМ, бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16), бараат одредени планови, програми и стратегии, за кои постои веројатност дека би можеле да имаат значително влијание врз животната средина, да бидат предмет на Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС).

Планскиот документ (План за управување со НП Галичица) е документ за кој согласно Уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, член 3, точка 18 – Плански документи за управување со заштитени подрачја.

2. ВОВЕД ВО СТРАТЕГИСКАТА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА (СОЖС)

Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) претставува процес за проценка на влијанието на плановите, стратегиите и програмите врз животната средина и врз здравјето на луѓето. Покрај проценката на влијанијата се предвидуваат и мерки кои имаат за цел заштита на животната средина од сите можни влијанија и тоа уште во процесот на планирање и донесување одлуки за одредени стратегии, планови и програми, т.е. плански документи. Преку навремено спроведување на постапката за СОЖС се обезбедува идентификување на потенцијалните негативни и позитивни влијанија од реализацијата на планот, програмата или стратегијата врз животната средина, а исто така се дефинираат и алтернативи и можни мерки за спречување, намалување и ублажување на негативните влијанија врз сите елементи на животната средина.

Националното законодавство сугерира процесот на стратeгиска оцена на влијанието на планскиот документ да се одвива паралелно со развојот на планскиот документ, со цел целите на животната средина навреме да се земат во предвид при дефинирање на целите на самиот плански документ.

Стратегиска оцена на влијанието на животната средина на ПУНПГ за периодот 2021-2030 година, се спроведува согласно член 17 од ЗЗП и член 65 од ЗЖС, но и поради потребата навремено да се согледаат можните негативни влијанија врз животната средина и здравјето на луѓето, како и социо-економските аспекти од реализација на целокупниот процес.

Постапката за СОЖС треба да обезбеди високо ниво на заштита на животната средина, спроведување на насоките од релевантни стратешки и плански документи и интегрирање на целите на животната средина во подготовката и усвојувањето на стратегии, планови и програми (плански документи), а во насока на промовирање на одржливиот развој.

Постапката за СОЖС се спроведува во неколку фази/чекори:

Проверка: утврдување дали планскиот документ ќе има значителни влијанија врз животната средина и дали е потребно спроведување на СОЖС. Оваа фаза претставува изготвување на одлуката за спроведување на СОЖС.

Определување на обемот: определување на обемот на информации и нивото на детали кои ќе бидат содржани во Извештајот за СОЖС. Оваа фаза претставува изготвување на студија за обем на СОЖС.

Извештај за СОЖС е главниот механизам за известување во врска со описот и евалуацијата на значителните влијанија (позитивни и негативни) врз животната средина од имплементација на планскиот документ, како и активностите за спречување, намалување и колку што е можно повеќе, неутрализирање на значителните негативни влијанија. Извештајот за СОЖС треба да содржи информации, кои се точно дефинирани во Уредбата за содржината на извештајот за стратeгиската оцена на животната средина (Сл. Весник на РМ, бр. 153/07).

Консултации со јавноста: опфаќа консултација со страните и засегнатата јавност во текот на определувањето на обемот на СОЖС, нацрт Извештајот за СОЖС и ставање на истите на јавен увид (објавување). Овој чекор подразбира изработка на план за вклучување на засегнатите страни во процесот. Начинот на учество на јавноста во овој процес е точно пропишано во Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина („Сл. Весник на РМ“, бр. 147/08).

Прифаќање: обезбедување информации за одобриениот плански документ, односно колку од коментарите добиени во текот на консултациите биле земени предвид и методите за мониторинг на значителните влијанија од имплементацијата на планскиот документ.

Мониторинг: следење на имплементацијата на активностите, можните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти во рана фаза за да им се овозможи на одговорните власти да преземат мерки за подобрување во текот на имплементацијата на планските документи.

2.1. Цели на Стратeгиската оцена на животната средина

Главни цели на СОЖС се да ги идентификува, опише и процени:

- веројатните значајни ефекти, влијанија врз животната средина од спроведувањето на Планот за управување со НП Галичица за периодот 2021-2030 година, како и нивно следење со цел да се обезбеди идентификација на непредвидените негативни влијанија во рана фаза на имплементација на планскиот документ и преземање мерки за подобрување на состојбата доколку е потребно;
- најважните ограничувања во врска со животната средина, природните ресурси и климатските промени поврзани со имплементацијата на Планот за управување со НП Галичица;
- мерките за спречување, намалување и неутрализирање на негативните влијанија врз животната средина;
- можностите кои ги нуди Планот за управување со НП Галичица да придонесат за подобрување на состојбата на животната средина, градење на отпорност на климатски промени.

Оваа проценка потоа ќе биде земена предвид при подготовката, прегледот и/или спроведувањето на Планот за управување со НП Галичица. Извештајот за СОЖС треба да им обезбеди на носителите на одлуки релевантни информации за проценка на предизвиците и можностите за животната средина во однос на Планот за управување со НП Галичица за периодот од 2021-2030 година. Овие информации треба да помогнат да се осигури дека грижите за животната средина се соодветно интегрирани во процесите на донесување одлуки и имплементација на Планот.

Извештајот за СОЖС исто така, треба да:

- обезбеди транспарентни и навремени консултации, како и ангажирање на заинтересираните страни, други одговорни тела, органи на власта и јавноста уште во раната фаза на подготовка на планскиот документ;
- обезбеди мислење од јавноста, односно изготвување на извештаи од консултации со јавноста на национално ниво и/или прекугранично ниво со кои ќе се прикаже како резултатите од оцената на животната средина и мислењата, презентирани за време на постапката за СОЖС, се земени предвид во конечната верзија на планскиот документ; Специфичните цели на стратегиската оцена на животната средина се дефинирани согласно националната и меѓународна легислатива и се прикажани преку статусот на биолошка разновидност, населението, здравјето на луѓето, материјалните добра, културното наследство и пределот, како што се:
- идентификување области каде со планираните активности ќе се подобрат економските услови, квалитетот на живеењето и зголемување на животниот стандард;
- заштита на животната средина со имплементација на планскиот документ;
- рационално и планско управување со просторот заради одржување на постојаното ниво на флора и фауна;
- подобрување на квалитетот на воздухот;
- зачувување на квалитетот на водата;
- интегрално управување со комуналниот отпад и негова селекција, транспорт и рециклирање, а со тоа и минимизирање на депонираниот отпад;
- минимизирање на појавите од несреќи и хаварији;
- зачувување на природното и културното наследство;
- зачувување на карактеристиките на пределот и животната средина.

2.2. Придобивки од спроведување на СОЖС

Придобивките од спроведување на стратегиската оцена на животната средина се:

- интегрирање на социјалните, економските и еколошки аспекти во духот на одржливиот развој;
- земање предвид на целите за заштита на животната средина;
- остварување меѓусекторска соработка и земање предвид на националните, регионалните и локалните потреби и цели;
- остварување прекугранична соработка во зависност од подрачјето каде се реализира планскиот документ;
- согледување на моменталната состојба и добивање реални информации, кои ќе им помогнат на носителите на одлуки на повисоко ниво во донесување на истите.

2.3. Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката

При подготовка на Извештајот за стратегиска оцена на животната средина, земена е предвид и Директивата 2001/42/ЕС за оцена на влијанијата на одредени планови и програми врз животната средина, која е транспонирана во националното законодавство.

Постапката за спроведување стратегиска оцена на животната средина е дефинирана во поглавје X од Законот за животната средина, при што стратегиска оцена се спроведува на плански документи кои се подготвуваат во областа на земјоделството, шумарството, рибарството, енергетиката, индустријата, рударството, транспортот, регионалниот развој, телекомуникациите, управувањето со отпадот, управувањето со водите, туризмот, просторното и урбанистичкото планирање и користење на земјиштето, на Националниот акционен план за животната средина и на локалните акциони планови

за животната средина, како и врз сите стратедиски, плански и програмски документи со кои се планира изведување на проекти за кои се врши оцена на влијанието од проектот врз животната средина.

Подзаконски акти кои ја регулираат постапката за СОЖС се:

- Уредба за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето („Сл. весник на РМ“, бр. 153/07 и 45/11);
- Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето („Сл. весник на РМ, бр. 144/07);
- Уредба за содржината на извештајот за стратедиска оцена на животната средина („Сл. весник на РМ“, бр. 153/07);
- Уредба за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина („Сл. весник на РМ“, бр. 147/08 и 45/11);
- Правилник за начинот на спроведување на прекугранични консултации („Сл. весник на РМ“, бр. 110/10);
- Правилник за формата, содржината и образецот на Одлуката за спроведување, односно неспроведување на стратедиска оцена и на формуларите за потребата од спроведување, односно неспроведување на стратедиска оцена („Сл. весник на РМ“, бр.122/11).

2.4. Цел на извештајот за СОЖС и применета методологија

Извештајот за СОЖС за ПУНПГ за плански период 2021–2030 година, треба да изврши идентификација и анализа на влијанијата врз животната средина од имплементацијата на предвидениот плански документ уште во фазата на планирање и изработка и да предвиди соодветни мерки за спречување и намалување на влијанијата. Изработката на извештајот е обврска на изготвувачот на планскиот документ која предвидува спроведување на постапка за оцена на влијанието од планскиот документ врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, пропишана во глава X (Оцена на влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина) од Законот за животна средина.

Согласно член 3, точка 18 – Плански документи за управување со заштитени подрачја од Уредбата за стратегии, планови и програми, вклучувајќи ги нивните промени, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, ПУНПГ, е плански документ за кој задолжително се врши стратедиска оцена на животната средина. Извештајот е изработен во согласност со содржината на извештајот пропишана во Уредбата за содржина на извештајот за СОЖС.

Методологијата која се користеше при подготовка на Извештајот за СОЖС за ПУНПГ за плански период 2021 – 2030 година, се базира на спроведување на истражувања, проценки и аналитички пристап кој се состоеше од неколку чекори:

- преглед и анализа на сегашната состојба на животната средина во НП Галичица, како и во околината во контекст на прекуграничните влијанија;
- запознавање со содржината на предлог планот за управување со НП Галичица;

- идентификација на веќе дефинираните цели за заштита и унапредување на животната средина во постоечките стратешки документи на локално, национално и меѓународно ниво;
- преглед на постоечката состојба на најважните елементи од животната средина на подрачјето дефинирано со ПУНПГ кои би биле најосетливи при реализирање на планскиот документ;
- идентификација и оценка на сите можни влијанија (во однос на типот, природата, јачината, времетраењето, реверзибилноста и кумулативните влијанија);
- подготовка на план со превентивни мерки за ублажување на влијанијата од реализација на ПУНПГ врз животната средина;
- информирање на сите донесувачи на одлуки и вклучени страни за последиците од реализирање на планот врз животната средина преку обезбедување на јавен увид на нацрт верзијата на Извештајот за СОЖС, како на национално ниво така и во прекуграничен контекст (Република Грција и Република Албанија);
- обезбедување на транспарентен процес на вклучување на јавноста и одржување на јавна расправа;
- изготвување на извештај од консултации со јавноста, кој ќе содржи записник од одржаната јавна расправа, листа на заинтересирани страни кои дале коментари, како и листа на одговори;
- финализирање на Извештајот за СОЖС со вклучување на коментарите од засегнатата јавност.

3. РЕЗИМЕ/КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СОДРЖИНАТА НА ПУНПГ

3.1. Краток преглед на содржината на ПУНПГ

Националниот парк Галичица се наоѓа во југозападниот дел на РСМ, на планинскиот масив Галичица, вклучително и делови од нејзините ограноци Исток и Пречна Планина, како и островот Голем Град во Преспанското Езеро. Планината Галичица е дел од Шарско-пиндскиот систем на планини. Големите отворени површини кон Охридското и Преспанското Езеро кои ја ограничуваат од исток и запад, придонесуваат во нејзиното јасно визуелно одвојување како засебна целина.

Националниот парк Галичица потпаѓа под две општини во РСМ, Охрид и Ресен. Во границите на Паркот се лоцирани 17 населени места, од кои 14 во општина Охрид и 3 во општина Ресен.

Планот за управување со НП Галичица, кој е предмет на овој извештај е втор по ред и се однесува за временскиот период од 2021-2030 година.

Планот за управување со НП Галичица преставува стратешки документ со кој се регулира управувањето со заштитеното подрачје и приказ на реалната состојба на природните вредности врз основа на целокупно извршената проценка на природните вредности, заканите со кои се соочува подрачјето, националното и меѓународното значење на подрачјето, социо-економските вредности, како и стратегија (цели и програми), оперативен план со активности и план за управување и раководење со заштитеното подрачје.

Планот за управување со НП Галичица е изработен во согласност со Правилникот за содржината на плановите за управување со заштитените подрачје и годишните

програми за заштита на природата („Сл. Весник на РМ“, бр. 26/12), и во него се опфатени следните поглавја:

Опис на подрачјето

Во овој дел се дадени општи информации како што се местоположбата на НПГ, правниот статус и сопственоста на земјиштето во границите на НПГ, преглед на законските права на дел од сопствениците или корисниците на земјиштето во Паркот, како и информации за статусот на заштитеното подрачје. Исто така даден е преглед на други просторни, урбанистички и управувачки планови, програми и проекти кои се однесуваат за територијата на НПГ со цел да се утврди колкава е усогласеноста на ПУНПГ со нив, а со цел негово ефикасно и ефективно спроведување.

Физичко-географските карактеристики, како што се климатските карактеристики, релјефните, геолошките, хидролошките и геоморфолошките карактеристики, карактеристиките на почвите и почвените типови во рамки на НП Галичица.

Биолошка разновидност, односно еколошки карактеристики, каде се дадени типови живеалишта и растителни заедници во НПГ вклучени во Прилог I од Директивата за живеалишта и нивната поврзаност со типовите живеалишта од EUNIS класификацијата и европските правни инструменти за заштита на живеалишта.

Социо-економски и културни карактеристики, каде се дадени информации за користење на просторот на НПГ, демографските карактеристики, население и населени места во рамки на НПГ, економската активност, како и миграционите движења на населението во НПГ. Посебен акцент е даден на културното наследство, вредностите на заштитеното подрачје на регионот, културните вредности и културниот пејзаж.

Вредности на подрачјето и оценка на состојбата, каде што се опишани клучните природни вредности на НПГ, чие зачувување треба да биде највисок приоритет на управувањето. Во овој дел се разгледуваат и заканите, ограничувањата, притисоците и можностите на подрачјето кое го зафаќа НПГ. Можностите на подрачјето се претставени преку рационално управување со клучни живеалишта и видови и развој на одржлив туризам во НПГ.

Стратегија за управување

Во овој дел се содржат информации за визијата на НПГ за периодот 2020-2035 година, со тенденција НПГ да биде функционален дел од европската еколошка мрежа „НАТУРА 2000“, потоа целите на заштита на подрачјето и зачувување на природните вредности. Дадени се основните и со нив поврзаните посебни цели, но и под-програмите. Границите и зоните на НПГ, како и активностите кои се дозволени односно забранети во секоја од зоните на заштитеното подрачје.

Оперативен план

ПУНПГ за периодот 2021-2030 година, вклучува и оперативен план како и негова имплементација. Во процесот на управување со заштитеното подрачје потребно е следење на одредени водечки принципи, односно примена на задолжителни одговорности и обврски поврзани со управувањето на НПГ, примена на принципот на претпазливост и специфичности согласно УНЕСКО, интегрално управување, национална и прекугранична соработка, учество на заинтересирани страни. Даден е табеларен приказ на посебните цели развиени во рамките на седумте основни цели за заштита на НПГ и предложени индикатори и показатели за евалуација на нивното остварување за временски период од 5 години.

Управување и раководење

Овој дел го промовира планот за управување и раководење со НПГ, преку работата на органите и организациите во рамки на НПГ, управната структура и Правилникот за внатрешна организација на ЈУНПГ. Со овој Правилник се дефинирани општите одредби, внатрешна организација - број и вид на организациските единици, делокруг на работа на организациските делови, раководење и управување со установата, посебни, преодни и завршни одредби. Во ова поглавје се наведени и механизмите и процедурите за консултации и учество на засегнатите страни во управувањето со НПГ, како и постапката за администрирање на Планот за управување со НПГ, но и евалуацијата и известување за имплементацијата на ПУНПГ, обврска која е во согласност со Законот за заштита на природата.

Анекси

Составен дел на ПУНПГ се и: Стратегија за развој на одржлив туризам во Национален парк Галичица за периодот од 2020-2025, чија цел е развој на одржливиот туризам на НПГ преку рационално искористување на потенцијалот за туристички развој, а со примена на законските одредби и ограничувања за туристички развој во заштитени подрачја и Стратегија за едукација за животната средина и односи со јавноста, со која ќе се обезбеди редовно информирање и едукација на целните групи за знаењето за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики на НПГ.

3.2. Законска основа за прогласување и статус на подрачјето

Националниот парк Галичица е прогласен во 1958 година со цел да се зачува растителниот и животинскиот свет и природниот изглед на планината Галичица.

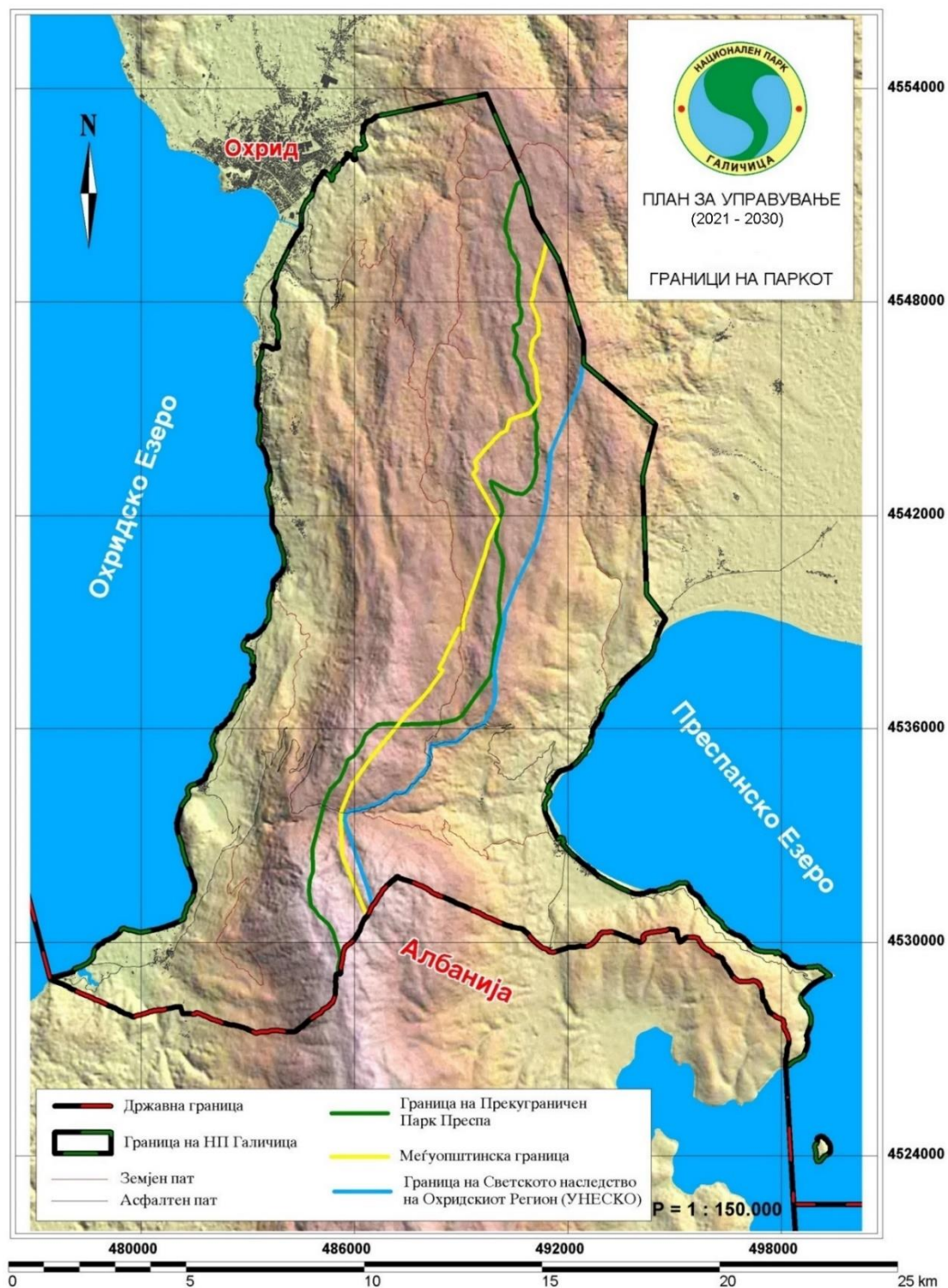
Согласно член 1 од Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк, „Дел од планината Галичица се прогласува за Национален парк, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата“. Член 3 од истиот закон и член бб од ЗЗП ја дефинираат категоријата на заштитеното подрачје е „национален парк“, која што се совпаѓа со категоризацијата на IUCN1). Членот 4 од Законот за прогласување на дел од планината Галичица за НП ги дефинира границите на Паркот, и површината која во тие граници изнесува 24.151,4 хектари.

Границата на НП Галичица започнува од граничниот премин кај Св. Наум, од каде што се протега кон север по должината на брегот на Охридското Езеро, сè до селото Долно Коњско. Оттука, во близина на археолошкиот локалитет „Античка Фурна“ границата се издига на асфалтниот пат Р501 (Охрид – Свети Наум – граница со Албанија) по кој се движи сè до тунелот кај месноста Св. Стефан. Тука границата остро свртува на исток, води по долот од десната страна на патот и се искачува на карпестиот отсек над манастирот Свети Стефан. Одовде границата се движи кон североисток по земјениот пат низ населбата Свети Стефан, над шумата, избива на трасата на новиот пат Р501 (сè уште во изградба) и истиот го следи сè до пред населбата Рача, каде повторно избива на стариот коловоз на патниот правец Р501. Движејќи се кон север, покрај левата коловозна лента на овој правец, границата поминува над Билјанини Извори до местото каде се одвојува локалниот пат којшто води до селото Велестово. Оттука, границата продолжува да води кон север до изворот Бејбунар, а потоа и по споредната улица, која се спојува со улицата „Момчило Јорданоски“. Пред раскрсницата,

¹ Меѓународната унија за зачувување на природата (International Union for Nature Conservation)

границата остро свртува кон исток и следејќи го работ на шумата со култура од иглолисни видови, избива на пешачката патека, по која кратко се движи кон југ, сè до котата од 765 метри. Понатаму, следејќи ја пешачката патека, границата за кратко се движи на југ, потоа кон исток до месноста Крсти, каде остро свртува на север и следејќи ја патеката, избива на асфалтниот пат кој води кон селото Рамне. Следејќи го асфалтниот пат Охрид-Рамне, границата се движи кон север, спуштајќи се во долината на реката Сушица. Тука, границата остро свртува кон исток и за кратко го следи земјениот пат кој води кон црквата Свети Атанасиј. Движејќи се по земјениот пат границата ја пресекува реката Сушица и веднаш потоа продолжува долж земјената патека кон северозапад, поминувајќи над котата од 826 м, до котата од 776 м, каде земјениот пат ја пресекува реката Чардашница. Од ова место, границата се движи по земјениот пат кон север, до мостот на потокот северно од манастирот Света Петка. Од мостот на потокот границата се движи кон североисток и избива на врвот Вишесла (1563 м). Оттука границата се протега кон југоисток до котата од 1571 м, од каде избива на котата од 1554 м, а потоа на врвот Скала (1576 м). Потоа границата се движи по сртот на Самар, преку котата од 1608 м и избива на котата од 1646 м. Оттука, границата се движи кон исток и избива на врвот Кукољ (1319 м), а потоа свртува кон југозапад и избива на врвот Пецилин (1424 м). Оттука границата продолжува да води кон југ и избива на висинската точка од 1141 м на ридот Сирханско кале. Одовде, пресекувајќи го асфалтниот пат, границата се движи кон југоисток сè до брегот на Преспанското Езеро.

Оттука границата се протега по западниот брег на Преспанското Езеро до македонско-албанската граница, кај месноста Занданана, вклучувајќи го и островот Голем Град. Од месноста Занданана границата се протега на запад по македонско-албанската граница сè до почетната точка кај граничниот премин Св. Наум.

Слика 1. Граници на НП Галичица

Членовите 6, 7 и 8 од Законот за прогласување на дел од планината Галичица за НП, ја дефинираат Јавната установа која управува со Националниот парк, но и одговорностите, како што е изготвување и донесување на план за управување со Националниот парк и годишни програми за заштита на природата во кои се утврдени посебните мерки и активности за заштита на природата, но и спроведување на точно дефинирани активности за заштита на природата, биолошката и пределската разновидност и природното наследство.

Денес Паркот се препознава како едно од најважните подрачја или „жариште“ на биолошката разновидност во Европа, што е потврдено со бројни меѓународни номинации, како на пример: „Светско наследство на УНЕСКО²“, „ЕМЕРАЛД подрачје³“, „Значајно растително подрачје⁴“, „Примарно подрачје за пеперутки⁵“, а потенцијално и „НАТУРА 2000 подрачје“.

Согласно декларацијата потпишана од претседателите на владите на Република Северна Македонија, Република Албанија и Република Грција од февруари 2000 година и Договорот за заштита и одржлив развој на подрачјето на Паркот „Преспа“, ЈУНПГ стана дел од Паркот „Преспа“.

3.3. Сопственост и кориснички права

Најголем дел од земјиштето во границите на Паркот е во државна сопственост, околу 19.502 ха или 79%, а површината на парцели во приватна сопственост е околу 5180 ха. Голем дел од земјиштето во Паркот кое се наоѓа во државна сопственост е дадено на трајно користење на ЈУНПГ.

Покрај ЈУНПГ, правото на управување или стопанисување за делови од државното земјиште во Паркот им припаѓа и на други субјекти, како на пр. за користење и заштита на водите од загадување е одговорно МЖСПП, а ЈУНПГ е должна да врши мониторинг на водите во Паркот и да ги доставува резултатите до МЖСПП, (согласно член 155 од Законот за води). Согласно член 4 од Законот за пасиштата, управувањето со пасишта му е доделено на Јавното претпријатие за стопанисување со пасиштата (ЈПСП), при што со одгледувачите на добиток кои живеат во тие населени места ЈПСП склучува договор, додека за одржувањето и заштитата на патиштата кои поминуваат низ територијата на НПГ, е надлежно Јавното претпријатие за државни патишта (ЈПДП).

3.4. Зонирање на заштитеното подрачје

Со актот за прогласување предвиден во членот 92 од ЗЗП, во заштитените подрачја се дефинирани 4 зони, додека пак активностите и дејностите кои можат да се вршат во зоните се дефинирани во член 105 од ЗЗП.

1. Зона за строга заштита, согласно член 104 од ЗЗП претставува дел од заштитеното подрачје со највисок интерес за заштитата, што се карактеризира со изворни, неизменети карактеристики на екосистемите, или има сосема мали промени како резултат на традиционални управувачки практики. Оваа зона во рамките на НП Галичица е со површина од 2117 ха или (9%), каде се дозволени научно истражувачки активности, доколку тие не се во спротивност со примарните цели на заштита на подрачјето. Заради одржување на карактеристиките на зоната за строга заштита субјектот кој управува со заштитеното подрачје, односно ЈУНПГ е должна да обезбеди постојан мониторинг.
2. Зона за активно управување, согласно член 105 од ЗЗП претставува зона од висок интерес за заштита, во која се потребни поголеми управувачки интервенции со цел реставрација, ревитализација или рехабилитација на

2 Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство на Обединетите нации во рамките на Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура. Ратификувана со закон за ратификација („Службен весник на СФРЈ“ бр. 56/74).

3 Конвенција за заштита на дивниот свет и природните живеалишта во Европа „Бернска Конвенција“. Ратификувана со закон за ратификација („Сл. Весник на РМ“, бр. 49/97).

4 Конвенција за биолошката разновидност. Ратификувана со закон за ратификација („Сл. Весник на РМ“, бр. 54/97).

5 Иницијатива со цел да се поддржат други иницијативи како воспоставување на еколошката мрежа НАТУРА 2000, Бернската конвенција, Пан-Европската еколошка мрежа и Пан-Европската стратегија за биолошка и пределска разновидност

живеалиштата, екосистемите и другите елементи од пределот. Оваа зона во рамките на НП Галичица е со површина од 12.275 ха или (51%), каде се вршат активности на управување кои се однесуваат на манипулирање со живеалишта и манипулирање со видови. Во зоната за активно управување се дозволени активности од економски карактер кои немаат негативно влијание на примарната цел на заштита, како екотуризам или традиционално екстензивно земјоделство. Согласно истиот член, успешното управување со оваа зона, како и нејзиното натамошно трајно одржување, може да доведе до стекнување карактеристики на зоната за строга заштита.

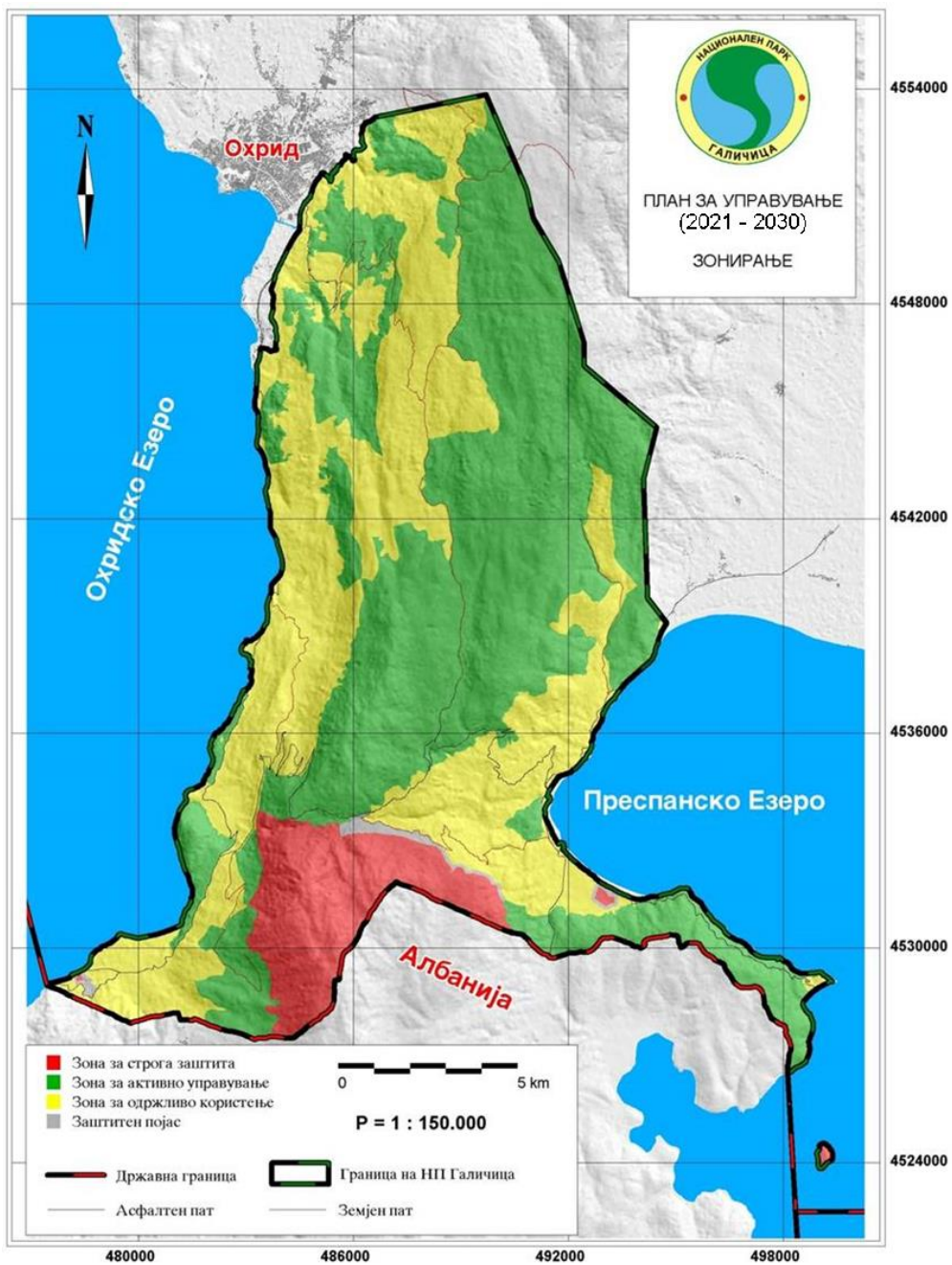
3. Зона за одржливо користење, согласно член 106 од ЗЗП претставува значителен дел од заштитеното подрачје кој не поседува високи вредности за заштитата, каде што се наоѓаат инфраструктурни објекти, објекти на културното наследство, типови на шумски насади коишто не се карактеристични за подрачјето, како и населени места со околното земјоделско земјиште. Оваа зона во рамките на НП Галичица е со површина од 9612 ха или (40%). Долготрајното преземање на интервенции и мерки, може да доведе до стекнување карактеристики на зоната за активно управување.
4. Заштитен појас, согласно член 107 од ЗЗП, е предвиден како површина надвор од заштитеното подрачје и има улога да ги заштити, онаму каде што има потреба, горенаведените зони. Заштитен појас по потреба се воспоставува и во рамките на заштитеното подрачје меѓу зоните чиј режим на заштита и управување меѓусебно се исклучува. При вршењето на стопански дејности во рамките на заштитниот појас задолжително се применуваат мерките за заштита утврдени со ЗЗП. Оваа зона во рамките на НП Галичица е со површина од 147 ха или (1%). Субјектот кој управува со заштитеното подрачје, односно ЈУНПГ е должен да се грижи и да презема соодветни мерки во заштитниот појас со цел да се намалат заканите за заштитеното подрачје.

Со воспоставување на новото зонирање во Паркот, околу 60% од територијата на Паркот ќе биде опфатена со природната зона. Согласно член 104 и 105 од ЗЗП, во природната зона ќе припаднат Зоната за строга заштита и Зоната за активно управување.

Табела 1. Преглед на зони и активности кои се вршат во нив

	Зона за строга заштита	Зона за активно управување	Зона за одржливо користење	Заштитен појас
Големина	2117 ха (9% од Паркот)	12.275 ха (51% од Паркот)	9612 ха (40% од Паркот)	147 ха (1%)
Атрибути	Природна зона со незначително изменети живеалишта од примарно потекло и незначително човеково влијание после прогласување на Паркот. Присутни се голем број клучни живеалишта, видови и геоморфолошки	Природна зона во која најголем дел од живеалишта се од секундарно потекло. После прогласувањето на Паркот човековото влијание постепено се намалува до незначително ниво. Присутни се голем број клучни живеалишта и видови.	Зона наменета за домување и стопански активности. Присутни се повеќе клучни живеалишта и видови кои исто така, во најголем дел, се опфатени со природната зона. Присутни се повеќе населби, туристички комплекси и значителна	Природни или полуприродни живеалишта или урбанизирани површини со или без значителна инфраструктура и човеково влијание.

	појави. Отсуствуваат инфраструктурни објекти, со исклучок на (инертен) радио комуникациски панел.	Од инфраструктурата присутни се телекомуникациски кули со придружни објекти, асфалтни и земјени патишта и помали објекти во сопственост на ЈУНПГ.	инфраструктура.	
Примарна цел на управувањето	Непречено одвивање на природните процеси со цел долгорочна заштита на карактеристичните екосистеми и придружните видови.	Непречено одвивање на природните процеси со цел долгорочна заштита на карактеристичните екосистеми и придружните видови.	Еколошко поврзување на живеалиштата и контрола на човековото влијание врз природната зона.	Контрола на човековото влијание од зоната за одржливо користење врз зоната за строга заштита
Секундарна цел на управувањето	Научно истражувачки истражувања. Во одделни делови од оваа зона се дозволени и посети под строго регулирани услови и тоа: прошетка по патеката на островот Голем Град, прошетка со кајче по извориштето Св. Наум во организација на ЈУНПГ и искачување на врвот Магаро по обележаната планинарска патека.	Еколошки сообразени духовни, научни, образовни и рекреативни активности.	<ul style="list-style-type: none"> - Домување - Туристички активности - Производство на (огревно) дрво - Собирање на лековити растенија и габи - Земјоделско производство 	Еколошки сообразени духовни, научни, образовни и рекреативни активности.

Слика 2. Зонирање на НП Галичица

Табела 2: Дозволени и забранети активности во зоните

АКТИВНОСТИ	ЗОНИ			
	Строга заштита	Активно управување	Одржливо користење	Заштитен појас
Научни истражувања, вклучително и археолошки (само со претходна дозвола)	ДА	ДА	ДА	ДА
Пешачење (по обележани патеки)	ДА	ДА	ДА	ДА
Пешачење (надвор од обележани патеки)	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Скијачко трчање	НЕ	ДА	ДА	ДА
Поставување инфо-табли	НЕ	ДА	ДА	ДА
Поставување патокази	ДА	ДА	ДА	ДА
Уредени места за одмор (маси, клупи, настрешници)	НЕ	ДА	ДА	НЕ
Кампување и ноќевање на отворено и под шатор (освен на уредени места за таа намена)	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Набљудувачници и видиковци	НЕ	ДА	ДА	ДА
Палење оган на отворено (освен на уредени места за таа намена)	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Собирање дрвни шумски производи (габи, плодови, растенија и др.)	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Собирање животни (пр. пеперутки, желки, и др.)	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Напасување стока	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Одгледување земјоделски култури на традиционален начин	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Косење трева	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Пчеларство - времено поставување кошници	НЕ	ДА	ДА	ДА
Пчеларство - придружни објекти	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Комерцијално шумарство	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Интензивно земјоделско производство	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Собирање дрва и гранки	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Риболов	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Лов	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Алпско скијање (на неуредени места)	НЕ	ДА	ДА	ДА
Алпинизам на уредени места	НЕ	ДА	ДА	НЕ
Планински велосипедизам по уредени патеки	НЕ	ДА	ДА	ДА
Полетувалиште за параглајдеристи	НЕ	ДА	ДА	НЕ
Моторни возила (автомобили и мотоцикли) по постојни асфалтни и земјени патишта	НЕ	ДА	ДА	ДА
Јавање	НЕ	ДА	ДА	ДА
Уредување на неуредени извори	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Уредување на постојни локви	НЕ	ДА	ДА	ДА
Уредување на бунари	НЕ	ДА	ДА	ДА
Нови објекти за зафаќање вода од извори и водотеци во Паркот	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Нови објекти за домување	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Нови објекти за туристички намени (хотели, ресторани, кампови и сл.)	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Нови објекти за други намени (објекти за управување на ЈУНПГ)	НЕ	ДА	ДА	ДА
Нови објекти за земјоделски активности (магацини, бачила, котари, штали)	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Нова инфраструктура - цевководи за водоснабдување	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Нова инфраструктура - туристички намени	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Нова инфраструктура – електроенергетска	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Нова инфраструктура - асфалтни патишта	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Нова инфраструктура - земјени патишта	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Нова инфраструктура – канализација	НЕ	НЕ	ДА	ДА
Нова инфраструктура - структури за контрола на ерозијата	НЕ	ДА	ДА	ДА

3.5. Цели на заштита на подрачјето

НПГ е нашироко познат по својата богата и ретка природа и неповторлива убавина. Во најголем дел од Паркот природните процеси се одвиваат непречено со што се овозможува долгорочна заштита на карактеристичните екосистеми и видовите кои зависат од нив. Главната задача за зачувувањето на постоечките вредности, биолошката разновидност и природното наследство, треба да биде насочена кон компонентите кои се или може да бидат засегнати од страна на човекот и компонентите кои може да се контролираат.

ЈУНПГ и клучните чинители во процесот на изработка на ПУНПГ дефинирале заедничка визија, која ги изразува желбите на посетителите, вработените, локалните заедници и здруженијата на граѓани на територијата на НП Галичица и се однесува на зачувувањето на Паркот во интерес на сегашните и идните генерации, преку зачувување на природните и културните вредности, ограничена и контролирана урбанизација, добра соработка и учество во процесите на одлучување.

„НП Галичица е значаен и функционален дел од европската еколошка мрежа „НАТУРА 2000“ и сите сме горди на нашиот придонес за зачувување на природата во Европа и во светот.

Основните цели за заштита на подрачјето се:

- зачувување и мониторинг на природното наследство,
- одржливо користење на природните ресурси во подрачјето,
- управување со шумски живеалишта и екосистеми,
- развој на одржлив туризам и рекреација,
- локален развој ,
- информирање, подигање на јавната свест и образование/едукација и
- раководење, управување, финансирање и администрација.

Врз основа на ЗЗП и Правилникот за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата (Сл. Весник на РМ, бр. 26/12), а со цел да се заштитат и одржат вредностите на НП Галичица, идентификувани се осум програми за управување со заштитеното подрачје.

Програма 1 - Зачувување и мониторинг на природното наследство.

Програма 2 - Одржливо користење на природните ресурси во подрачјето

Програма 3 - Управување со шумски живеалишта и екосистеми

Програма 4 - Управување со културно наследство

Програма 5 - Развој на одржлив туризам и рекреација

Програма 6 - Локален развој

Програма 7 - Информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација

Програма 8 - Раководење, управување, финансирање и администрација

3.6. Програми за управување со заштитеното подрачје

3.6.1. Зачувување и мониторинг на природното наследство

Основната цел на оваа програма е зачувување на разновидноста на видовите и живеалиштата, како и стабилизирање на природните процеси, преку што ќе се обезбеди уникатна убавина на природниот пејзаж и зачувување на универзалната вредност на НП Галичица. За остварување на оваа цел, односно за остварување на интегрирана заштита на природните вредности, потребно е да се преземат специфични активности и мерки за да се заштитат и унапредат исклучителните вредности на

болошката разновидност и геолошкиот диверзитет во НП Галичица. Ова ќе се постигне исклучиво со почитување на одредбите од ЗЗП, особено дефинираните режими на заштита во секоја од зоните.

Воспоставување на долгорочен мониторинг на популациите на видовите од Прилог II на Директивата за живеалишта, Прилог I на Директивата за птици и други видови, согласно концептот за интегрален, долгорочен мониторинг на НП Галичица, со методологија за мониторинг на видови и живеалишта која е меѓународно прифатена. Во насока на обезбедување на континуиран мониторинг на природното наследство треба да се овозможи спроведување на научни истражувања како на пр. во делот околу извориштето Св.Наум од страна на студенти, биолози, научни установи со претходно добиена дозвола од МЖСПП, врз основа на член 24 од ЗЗП. Резултатите од мониторингот ќе и помогнат на ЈУНПГ за подготовка на интерни извештаи и студии, како и планирање на идни активности поврзани со заштита на природното наследство.

Табела 3: Програма за зачувување и мониторинг на природното наследство

Основна цел	Под-програма	Посебна цел
Зачуваната разновидност на видовите и живеалиштата, како и стабилните еколошки процеси, обезбедуваат уникатна убавина на природниот пејзаж, а со тоа и зачувување на универзалната вредност на Паркот, за сегашните и идните генерации.	Мониторинг на биолошката разновидност на видови	Разновидноста на видовите е во зачувана природна состојба со стабилни популации од значајните видови.
	Мониторинг на биолошката разновидност на живеалишта	Разновидноста на живеалиштата е во зачувана природна состојба со стабилни популации од значајните заедници.
	Спроведување активности за заштита и конзервација на видови и живеалишта	Спроведени се соодветни активности за заштита на значајни видови и живеалишта.
	Методологија за мониторинг на состојбата на живеалиштата и видовите.	Развиена е и аплицирана соодветна методологија за мониторинг на видови и живеалишта која е меѓународно прифатена.
	Мониторинг и заштита на геолошкиот диверзитет и пределски вредности на НПГ	Развиена е и аплицирана методологија за мониторинг на геолошкиот диверзитет и пределските вредности.

3.6.2. Одржливо користење на природните ресурси во подрачјето

Користењето на природните ресурси има значајно влијание врз основните цели на заштита на паркот. Одржливото користење на природните ресурси ограничено е само на зоната за одржливо користење. Рационалното користење на шумите во НПГ за финансирање на ЈУНПГ како и навиките на локалното население за обезбедување на огревни дрва од околните шуми се земени предвид при постигнување на поставените цели на управувањето. Собирањето на диворастечки растенија и габи и нивните делови во НП Галичица подлежи на ограничувања, согласно законската заштита на одделни видови, а дозволена е само во зоната за одржливо користење.

Одржливото користење на природните ресурси за туристичко рекреативни активности како и некои активности на традиционално земјоделие односно одгледување на лековити растенија се практикува и во зоната за активно управување.

Табела 4: Програма за одржливо користење на природните ресурси во подрачјето

Основна Цел	Под-програма	Посебна Цел
Природните ресурси во НПГ се користат одржливо. Нивното користење обезбедува приходи за локалните заедници и стабилно финансирање на ЈУНПГ.	Одржливо користење на шумите во НПГ согласно посебните планови за одгледување и заштита на шумите	Користењето на шумите во Паркот е контролирано и одржливо.
	Оценка на состојбата на популациите на дивите видови кои се собираат за комерцијални цели	ЈУНПГ поседува информации за состојбата на популациите на дивите видови кои се собираат за комерцијални цели.
	Поддршка на плантажно одгледување на охридски чај (<i>Sideritis raeseri</i>).	Притисокот врз дивите видови кои се собираат за комерцијални цели е намален, а локалниот развој поддржан и подобрен.

3.6.3. Управување со шумски живеалишта и екосистеми

Грижата за организирано управување со шумите во НП Галичица започнува уште во 1972 година со изработката на првите програми за управување со шумите, во согласност со Законот за шуми. Бидејќи користењето/експлоатацијата на шумите со години претставува главен начин на финансирање на ЈУНПГ, се јавува потреба од поинаков пристап во управување со шумите во ова подрачје, со акцент на терминот „заштита“.

Досегашните планови за стопанисување со шумите не го земаат предвид интегралното управување на шумите заради зачувување на биолошката разновидност, туку само предвидуваат отстранување на видови кои се квалитетни како огревно дрво, а не се осврнуваат на тоа дека со отстранувањето на стари стебла се уништуваат живеалишта на голем број видови фауна, со што се добива несоодветна заштита на биолошката разновидност и природноста на пределот.

Согледувајќи ги ваквите недостатоци, вработените во ЈУНПГ се одлучија за поинаков приод во управувањето со шумите. Иако финансирањето на ЈУНПГ е во најголем дел преку користењето на шумите, Планот за управување со НП Галичица дефинира цели, мерки и активности за управување со шумските живеалишта и екосистеми, кои се во согласност со Директивата за живеалишта, одредбите од ЗЗП и веќе воспоставениот режим на заштитините зони.

Табела 5: Програма за управување со шумски живеалишта и екосистеми

Основна Цел	Под-програма	Посебна Цел
Управување со шумските живеалишта и екосистеми во согласност со директивата за живеалишта	Мапирање на шумите согласно Директивата за живеалишта	ЈУНПГ располага со информации за живеалиштата согласно ЕУ Директивите во соодветен формат.
	Користење на дел од шумите во зоната за одржливо користење за задоволување на потребите од огревно дрво за ранливите категории од локалното население	ЈУНПГ е социјално одговорна установа која ги помага ранливите групи преку строго утврден начин на управување со шумите.
	Поттикнување на научно истражување	ЈУНПГ активно учествува во креирањето и спроведувањето на научно истражување во согласност со целите на управувањето.

3.6.4. Управување со културно наследство

По своите природни и културни вредности Охридско-преспанскиот Регион е еден од најрепрезентативните региони во РСМ. Од тие причини, Охридското Езеро е впишано во листата на УНЕСКО, како „Охридски Регион со неговите културни и природно историски аспекти и неговата еколошка средина.“

Во последниот период се соочуваме со изградба на нови и доградби на постојните објекти покрај самиот езерски брег, дел од нив со нерешена инфраструктура и несоодветна архитектура што ги нарушува пределските вредности. Друг проблем се приватните сопственици на објекти кои немаат чувство за вредноста на сопствените објекти или немаат можност да вршат конзервација и реставрација на изворно сочувваните објекти.

Иако културното наследство на територијата на НП Галичица е разнообразно и богато, ингеренциите за управување не се на ЈУНПГ, туку на Управата за заштита на културното наследство – Скопје, заводите и музеите. Со цел обезбедување заштита и одржување на културното наследство, ЈУНПГ потребно е да преземе мерки и акции за да се спречат активностите кои доведуваат до оштетување и уништување на културното наследство.

3.6.5. Развој на одржлив туризам и рекреација

Програмата за развој на одржлив туризам и рекреација во НПГ се однесува на поддршка, развој и промоција на туристички активности и проекти во насока за зголемен и оддржлив локален економски развој. Локалната заедница, општините на чија територија се протега НП, како и националната економија имаат директни и/или индиректни придобивки од постоењето и правилното управување со НПГ.

Директните придобивки се должат на развојот на туристичкиот сектор во регионот кој се потпира на природните и културните вредности кои го карактеризираат подрачјето. Заради тоа, ЈУНПГ, локалното население, општините треба и силно се залагаат за развој на одржливиот туризам на ова подрачје.

Целта на управувањето со НПГ е да се одржи квалитетот на престојот на високо ниво, контролата на урбанизацијата и одржувањето на автентичниот изглед на просторот се во функција на развојот на алтернативните форми на туризам, а негувањето на локалните традиции ќе придонесат за привлекување соодветен број на туристи.

Овие активности се во насока на туристичко-рекреативниот развој соодветно на зонирањето на Националниот парк.

Табела 6: Програма за развој на одржлив туризам и рекреација

Основна Цел	Под-програма	Посебна Цел
Посетата не ги загрозува природните и културни вредности на Паркот, нудејќи им на посетителите непречено и сеопфатно искуство, со што истото се претставува на најдобар можен начин, истовремено обезбедувајќи ги приходите потребни за негово зачувување, градење јавна поддршка за зачувување на природата и отворање можности за одржлив развој на локалната заедница.	Социо-економско и пазарно истражување и маркетинг	Паркот е одржлива дестинација модел за други заштитени подрачја и туристички дестинации во регионот, каде зачуваната природа, културното наследство и локалното население се испреплетени на одржлив начин.
	Развој и имплементација на систем за мониторинг на посетителите	Различни програми за посета подоброени со понудата на локалното население овозможувава безбедна посета и презентација на зачуваните вредности на паркот.
	Изградба и одржување на инфраструктура	Соодветната и современата туристичка инфраструктура е континуирано одржувана и надградувана.
	Подобрена туристичка понуда и активности за алтернативен туризам	Престојот на посетителите е поддржан со соодветни, интересни и современи активности и понуда.

3.6.6. Локален развој

Програмата за Локален развој има за цел да ја поттикне соработката на НПГ со локалните заедници, да изгради меѓусебен однос полн со доверба, кој ќе придонесе за јакнење и унапредување на одржливиот развој на туризмот и ќе потпомогне во остварување на визијата на Паркот. Туризмот, услужните дејности, земјоделството и шумарството се главните економски активности на локалното население. Една од целите на Паркот е да ги помогне овие активности, во насока на правилно користење на природните ресурси и подобрување на можностите за одржлив развој на туристичките активности.

Искористувањето на природните ресурси треба да се заснова на принципите на одржлив развој и да се ограничи на мал дел од Паркот (до 25 % од територијата). На пр. да се поттикне плантажно органско производство на локалниот планински чај и други лековити растенија од комерцијален интерес, а да се намалат активностите како што се: експлоатација на природните ресурси (сечење дрва, собирање лековити растенија и други плодови за продажба, лов и сл.). Дел од традиционалните пасишта треба да се достапни за сточарството, но и да се зачуваат компонентите на биолошката разновидност поврзани со овие живеалишта. Контролата на урбанизацијата и грижата за постигнување и одржување на автентичен изглед на населбите треба да се во функција на развој на туризмот во Паркот.

Табела 7: Програма за локален развој

Основна цел	Под-програма	Посебна цел
Управувањето ја поттикнува соработката на ЈУНПГ со локалните заедници, да изгради меѓусебен однос полн со доверба, кој ќе придонесе за јакнење и унапредување на одржливиот локален развој.	Придонес на НПГ во локалниот развој	ЈУНПГ обезбедува информации и податоци за придонесот на Паркот во развојот на одржливиот туризам.
	Продолжен и збогатен престој на посетителите	ЈУНПГ придонесува за продолжен и збогатен престој на посетителите, во насока на одржлив развој на туризам.
	Активно учество на локалните заедници во управувањето со НПГ	Локалните заедници земаат активно учество во планирањето на развојот и управувањето со туризмот во Паркот.

3.6.7. Информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација

Програмата за информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација има за цел да овозможи транспарентно споделување информации, да обезбеди едукациска платформа за остварување позитивни искуства со природата, како и емотивна и научна основа потребна за одговорно однесување и подигнување на јавната свест за заштита на природата. Преку подигнување на свеста за природата и животната средина се очекува да се подигне поддршката и учеството на локалните жители и општата јавност во решавање на проблемите во Паркот поврзани со урбанизацијата, цврстиот отпад, шумските пожари, загадувањето на водата, неконтролираното собирање на билки и други влијанија кои неповолно се одразуваат врз неговите природни вредности.

Табела 8: Програма за информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација

Основна цел	Под-програма	Посебна цел
Функционалната инфраструктура, развиената	Одржување и надградба на постојната инфраструктура за еколошка едукација	Постојната инфраструктура за информирање и еколошка едукација на посетителите е континуирано одржувана и надградувана.

комуникациска стратегија за редовно информирање на целните групи, различните информативни содржини и знаењето за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики, обезбедува едукациска платформа за остварување позитивни искуства со природата, како и емотивна и научна основа потребна за одговорно однесување за заштита на природата.	Воспоставување на систем за информирање на јавноста	Пошироката јавност е редовно информирана за активностите на ЈУНПГ во полето на заштита на природата.
	Подготовка и дистрибуција на информативен и едукативен материјал	Промотивен материјал со едукативен и информативен карактер е редовно подготвен и дистрибуиран.
	Подигнување на јавната свест за заштита на природата	Активностите на ЈУНПГ придонесуваат за подигнување на јавната свест за потребата од зачувување на природата.

3.6.8. Раководење, управување, финансирање и администрација

Програмата за раководење, управување, финансирање и администрација се однесува на персоналните, материјални, институционални капацитети на ЈУНПГ потребни за управување со НП Галичица, како и членствата и статусот на ЈУНПГ на национално и меѓународно ниво. ЈУНПГ е основана од страна на Владата на РСМ со цел управување со заштитеното подрачје НПГ. Во управувањето потребно да се воспостави и одржува соработка со други институции, како на пример МЖСПП, Инспекторатот за животна средина итн. ЈУНПГ ги формираше Советот на засегнати страни и Научниот совет како консултативни тела.

Многу важен елементи за ефикасно управување со заштитениот подрачје е обезбедување на одржливо финансирање, кое се остварува преку надоместоци за влез и посета во заштитеното подрачје, одржливо користење на природни ресурси, посета на посебни објекти и престој во заштитеното подрачје, надоместок за вршење на дејност или активност во заштитено подрачје и други извори (донации, грантови, и др.).

Табела 9: Програма за раководење, управување и администрација

Основна цел	Под-програма	Посебна цел
ЈУНПГ има ресурси за управување, а ги користи за континуирано подобрување на сите сегменти на управувањето и развивање организациска култура, истовремено градејќи соработка со засегнатите страни.	Обезбедување правна и планирачка рамка потребна за управувањето	Внатрешните регулативи на јавната установа се усогласени со законските обврски.
	Развој на институционалните и човечките ресурси и компетенции	Институционални и индивидуални капацитети потребни за ефикасно и ефективно управување со паркот и за афирмирање на јавната установа се обезбедени преку континуирано подобрување, управување со знаењата и развој на организациска култура.
	Инфраструктура	Соодветна општа, транспортна и комунална инфраструктура без негативно влијание врз вредностите на Паркот е обезбедена преку соработка со засегнатите страни.
	Финансирање	Основната дејност на ЈУНПГ се финансира од јавни приходи, додека развојот на Паркот се финансира од јавни приходи или од приходи што ги остварува установата, донации и проекти.

Табела 10. Програми и подпрограми, целите и предвидените активности во ПУНПГ

Програма	Основна Цел	Подпрограма	Посебна Цел	Активност	
Програма за зачувување и мониторинг на природното наследство во НПГ	Зачуваната разновидност на видовите и живеалиштата, како и стабилните еколошки процеси, обезбедуваат уникатна убавина на природниот пејзаж, а со тоа и зачувување на универзалната вредност на Паркот, за сегашните и идните генерации.	Мониторинг на биолошката разновидност на видови	Разновидноста на видовите е во зачувана природна состојба со стабилни популации од значајните видови.	Мониторинг на биолошката разновидност на видовите според „Програмата за Долгорочен Мониторинг на Биолошката Разновидност во НПГ“	
				Дополнување и ажурирање на програмата за долгорочен мониторинг со нови видови (Ramonda serbica, Angelica palustris, Rupicapra rupicapra balcanica, Bombina variegata, Cervus elaphus и Ursus arctos)	
				Процесирање на податоци и развој на мапи со дистрибуција на видови	
				Изработка и спроведување на план за одредување на присуство и дистрибуција на инвазивните и ненативни видови во НП Галичица и управување со истите	
		Мониторинг на биолошката разновидност на живеалишта	Разновидноста на живеалиштата е во зачувана природна состојба со стабилни популации од значајните заедници.	Мониторинг на биолошката разновидност на живеалиштата според „Програмата за Долгорочен Мониторинг на Биолошката Разновидност во НПГ“	Дополнување и ажурирање на програмата за долгорочен мониторинг со нови живеалишта („Пелагонски шуми со див костен во клисури“)
					Изработка на план за еколошка реставрација на локвите на Стара Галичица и локвата Косто Бачило
					Изработка на план за популациски истражувања и заштита на извориштето Св.Наум
					Одржување на репродуктивниот центар за европски елен
					Процесирање на податоци и развој на мапи на живеалишта
					Спроведување активности за заштита и конзервација на видови и живеалишта
		Методологија за мониторинг на состојбата на живеалиштата и видовите.	Развиена е и аплицирана соодветна методологија за мониторинг на видови и живеалишта која е меѓународно прифатена.	Предложена и прифатена методологија за мониторинг на видови и живеалишта според „Програмата за Долгорочен Мониторинг на Биолошката Разновидност во Националниот Парк Галичица“	Изработка, развој и интегрирање на методологија за новите видови и живеалишта кои се предмет на мониторинг во овој плански период во „Програмата за Долгорочен Мониторинг на Биолошката Разновидност во Националниот Парк Галичица“
					Мапирање на подземните карстни форми (пештери и пропасти)
		Мониторинг и заштита на геолошкиот диверзитет и пределските вредности во НПГ	Развиена е и аплицирана методологија за мониторинг на геолошкиот диверзитет и пределските вредности.	Изработка на студија за евалуација на пределски или пејсажни вредности	

Одржливо користење на природните ресурси во подрачјето	Природните ресурси во НПП се користат одржливо. Нивното користење обезбедува приходи за локалните заедници и стабилно финансирање на ЈУНПП.	Одржливо користење на шумите во НПП согласно Посебните планови за одгледување и заштита на шумите	Користењето на шумите во Паркот е контролирано и одржливо.	Спроведување на Посебните планови за одгледување и заштита на шумите заклучно со 2022
		Оценка на состојбата на популациите на дивите видови кои се собираат за комерцијални цели	ЈУНПП поседува информации за состојбата на популациите на дивите видови кои се собираат за комерцијални цели.	Подготовка на нови Посебни планови за одгледување и заштита на шумите за периодот 2023-2032
				Подготовка на листа на диви видови кои се собираат за комерцијални цели
				Подготовка на список на собирачи на диви видови кои собираат за комерцијални цели
				Проценка на приносот на Охридски чај во зоната за одржливо користење
		Поддршка на плантажно одгледување на охридски чај (Sideritis raeseri).	Притисокот врз дивите видови кои се собираат за комерцијални цели е намален, а локалниот развој поддржан и подобрен.	Определување на количина на Охридски чај која може да се собере во зоната за одржливо користење
				Подготовка на бизнис план за органско одгледување на Охридски чај
		Управување со шумски живеалишта и екосистеми	Управување со шумските живеалишта и екосистеми во согласност со директивата за живеалишта	Мапирање на шумите согласно Директивата за живеалишта
Процесирање на податоци и развој на мапи на шумски заедници и екосистеми				
Користење на дел од шумите во зоната за одржливо користење за задоволување на потребите од огревно дрво за ранливите категории од локалното население	ЈУНПП е социјално одговорна установа која ги помага ранливите групи преку строго утврден начин на управување со шумите.			Подготовка на Правилник и критериуми за одредување на потрошувачи кои ќе имаат право на набавка на огревно дрво од ЈУНПП.
				Спроведување на активности за производство на огревно дрво само за домаќинствата кои се дефинирани со Правилникот, Посебните планови и критериумите.
Поттикнување на научно истражување	ЈУНПП активно учествува во креирањето и спроведувањето на научно истражување во согласност со целите на управувањето			Подготовка на листа на приоритети за научно-истражувачка дејност

Развој на одржлив туризам и рекреација	Посетата не ги загрозува природните и културни вредности на Паркот, нудејќи им на посетителите непречено и сеопфатно искуство, со што истото се претставува на најдобар можен начин, истовремено обезбедувајќи ги приходите потребни за негово зачувување, градење јавна поддршка за зачувување на природата и отворање можности за одржлив развој на локалната заедница.	Социо-економско и пазарно истражување и маркетинг	Паркот е одржлива дестинација модел за други заштитени подрачја и туристички дестинации во регионот, каде зачуваната природа, културното наследство и локалното население се испреплетени на одржлив начин.	Истражување на пазарот за трендот на туристичката побарувачка, видови туристички активности и можности за зголемени приходи од туризам Одредување на капацитет на носивост/издржливост на локалитеот Св. Наум Маркетинг и промотивни активности и креирање ценовна политика согласно усвоениот Ценовник од Владата на РСМ Мониторинг и преземање корективни активности		
		Развој и имплементација на систем за мониторинг на посетителите	Различни програми за посета подобрени со понудата на локалното население овозможуваа безбедна посета и презентација на зачуваните вредности на паркот.	Информирање на посетителите на паркот за можностите, понудата, правилата на однесување, ризиците и сл. Контрола на однесувањето на посетителите на Паркот Управување со дистрибуцијата на посетите на Паркот Безбедност на посетителите		
		Изградба и одржување на инфраструктура	Соодветната и современата туристичка инфраструктура е континуирано одржувана и надградувана.	Редовно одржување и подобрување на инфраструктурата во НПГ		
		Подобрена туристичка понуда и активности за алтернативен туризам	Престојот на посетителите е поддржан со соодветни, интересни и современи активности и понуда.	Континуирано одржување и подобрување на туристичката понуда во НПГ		
		Програма за локален развој	Управувањето ја поттикнува соработката на ЈУНПГ со локалните заедници, да изгради меѓусебен однос полн со доверба, кој ќе придонесе за јакнење и унапредување на одржливиот локален развој.	Придонес на НПГ во локалниот развој	ЈУНПГ обезбедува информации и податоци за придонесот на Паркот во развојот на одржливиот туризам.	Изработка на Годишен Извештај за тековната година во врска со туристичките активности во Паркот, достапен за локалното население, но и за пошироката јавност. Воспоставување и поддршка на локални работни групи (преку Форумот за животна средина) за дискусија, координација и соработка во управувањето со природните ресурси. Водечки работилници и вебинари за едукација на корисниците на нови научни содржини и инструменти за управување со природните ресурси.
					ЈУНПГ придонесува за продолжен и збогатен престој на посетителите, во насока на одржлив развој на туризам.	Промоција на сместувачките капацитети и рестораните на територијата на Паркот, преку веб страната на ЈУНПГ. Спроведување програма за мали грантови за локалните заедници во Паркот преку Форумот за животна средина.

				Обезбедување поддршка за организирање Годишен саем за локалните производители.	
				Поддршка при одржување различни настани (Охрид Траил, Тур де Галичица и др.).	
		Активно учество на локалните заедници во управувањето со НПГ	Локалните заедници земаат активно учество во планирањето на развојот и управувањето со туризмот во Паркот.	Ревизија и редовно ажурирање на Стратегијата за развој на одржлив туризам во Национален парк Галичица преку учество на локалните заедници и другите клучни заинтересирани страни. (Преку Форумот за животна средина, Советот на засегнати страни).	
Програма за информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација	Функционалната инфраструктура, развиената комуникациска стратегија за редовно информирање на целните групи, различните информативни содржини и знаењето за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики, обезбедува едукациона платформа за остварување позитивни искуства со природата, како и емотивна и научна основа потребна за одговорно однесување за заштита на природата	Одржување и надградба на постојната инфраструктура за еколошка едукација	Постојната инфраструктура за информирање и еколошка едукација на посетителите е континуирано одржувана и надградувана.	Одржување и надградба на Едукативната патека – „Галичица на дланка“ Одржување и функционалност на зелената училишница, која е во склоп на едукативната патека. Воспоставување и одржување на тематски патеки во НПГ	
		Воспоставување на систем за информирање на јавноста	Пошироката јавност е редовно информирана за активностите на ЈУНПГ во полето на заштита на природата.	Овозможување транспарентност во споделување информации на локални и национални медиуми.	
		Подготовка и дистрибуција на информативен и едукативен материјал	Промотивен материјал со едукативен и информативен карактер е редовно подготвен и дистрибуиран.	Подготовка, дизајн и печатење на промотивен материјал со тематска содржина или пак наменски промотивен материјал. Дистрибуирање на промотивниот материјал до целната група. Развивање едукативни пакети, со адаптирани едукативни содржини за различни возрастни групи.	
		Подигнување на јавната свест за заштита на природата	Активностите на ЈУНПГ придонесуваат за подигнување на јавната свест за потребата од зачувување на природата.	Организирање работилници на различни теми, согласно целната група. Продолжување со одбележувањето на традиционални денови значајни за НПГ. Одбележување Светски значајни денови за заштита на природата. Едукативни прошетки по едукативна патека, пред сè наменети за младата популација. Подготовка на типизирани предавања и стандардизирани презентации.	
ПРОГРАМА ЗА РАКОВОДЕЊЕ, УПРАВУВАЊЕ И АДМИНИСТРАЦИЈА	ЈУНПГ има ресурси за управување, а ги користи за континуирано подобрување на сите сегменти на управувањето и	Обезбедување правна и планирачка рамка потребна за управувањето	Внатрешните регулативи на јавната установа се усогласени со законските обврски.	Подготовка, редовно ажурирање и спроведување на внатрешни и надворешни документи, правила и прописи	

	развивање организациска култура, истовремено градејќи соработка со засегнатите страни.	Развој на институционалните и човечките ресурси и компетенции	Институционални и индивидуални капацитети потребни за ефикасно и ефективно управување со паркот и за афирмирање на јавната установа се обезбедени преку континуирано подобрување, управување со знаењата и развој на организациска култура.	Организација на работата, управување со човечки ресурси и градење организациска култура
				Развој на компетенции, институционализација на соработки и членувања
		Инфраструктура	Соодветна општа, транспортна и комунална инфраструктура без негативно влијание врз вредностите на Паркот е обезбедена преку соработка со засегнатите страни.	Одржување и надградба на општа, транспортна и комунална инфраструктура
		Финансирање	Основната дејност на ЈУНПГ се финансира од јавни приходи, додека развојот на Паркот се финансира од јавни приходи или од приходи што ги остварува установата, донации и проекти.	Спроведување на активности за ефикасно финансирање на принцип на само-финансирање

3.7. Стратегија за еколошка едукација на НП Галичица за периодот 2021–2025 година

Со подготовка на Стратегијата за еколошка едукација на НПГ во периодот 2021–2025 година се продолжува со информирање, подигнување на јавната свест и едукација на јавноста.

Основна цел

Функционалната инфраструктура, развиената комуникациска стратегија за редовно информирање на целните групи, различните информативни содржини и знаењето за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики, обезбедува едукациска платформа за остварување позитивни искуства со природата, како и емотивна и научна основа потребна за одговорно однесување за заштита на природата.

Посебни цели

- Постојната инфраструктура за информирање и еколошка едукација на посетителите е континуирано одржувана и надградувана.
- Пошироката јавност е редовно информирана за активностите на ЈУНПГ во полето на заштита на природата.
- Промотивен материјал со едукативен и информативен карактер е редовно подготвен и дистрибуиран.
- Активностите на ЈУНПГ придонесуваат за подигнување на јавната свест за потребата од зачувување на природата.

Табела 11: Акционен план за Стратегијата за еколошка едукација во НПГ 2021-2025 година

Приоритетни стратешки цели	Активности
Одржување и надградба на постојната инфраструктура за еколошка едукација	Одржување и надградба на Едукативната патека – „Галичица на дланка“.
	Одржување и функционалност на зелената училница, која е во склоп на едукативната патека.
	Воспоставување и одржување на тематски патеки во НПГ - Историска патека и одржување на истата
Подготовка и дистрибуција на информативен и едукативен материјал	Подготовка, дизајн и печатење на промотивен материјал со тематска содржина или пак наменски промотивен материјал.
	Дистрибуирање на промотивниот материјал до целната група.
	Развивање едукативни пакети, со адаптирани едукативни содржини на различни возрастни групи.
	Подготовка на типизирани предавања и стандардизирани презентации.
Воспоставување на систем за информирање на јавноста	Овозможување транспарентност во споделување информации на локални и национални медиуми
Подигнување на јавната свест за заштита на природата	Организирање работилници на различни теми, согласно целната група.
	Продолжување со одбележувањето на традиционални денови значајни за НПГ.
	Одбележување Светски значајни денови за заштита на природата.
	Едукативни прошетки по едукативна патека, пред сè наменети за младата популација.
	Подготовка на типизирани предавања и стандардизирани презентации.
Обуки и дисеминации	Обука на чувари за поддршка на посетители.
	Обука на вработени за комуникациски вештини.
	Дисеминација за еколошка едукација на сите вработени во ЈУНПГ од страна на соработниците за еколошка едукација и алтернативни активности.
	Дисеминација за еколошка едукација на туристичките водичи, возачите на кајчиња (Св. Наум и Голем Град), сезонските работници за наплата и сите други заинтересирани вршители на дејност во рамките на НПГ.
	Дисеминација за клучните вредности на Паркот за наставниците кои ќе применуваат прошетки по Едукативна патека и настава на отворено.

3.8. Стратегија за развој на одржлив туризам во НПГ 2021 – 2025

Стратегијата за развој на одржлив туризам во НП Галичица, 2021–2025 година е документ развиен од страна на вработените во Јавната установа “Национален парк

Галичица” (ЈУНПГ), конститутивен дел од ПУНПГ 2021 – 2030 година. Целта на оваа Стратегија е да даде насоки за развој на одржливиот туризам на НПГ преку искористување на потенцијалот кој постои во регионот за туристички развој, при тоа имајќи ги предвид одредбите од законската регулатива кои се однесуваат на туристичкиот развој во заштитени подрачја, како и ограничувањата кои постојат во регионот, имајќи предвид дека скоро 2/3 од Паркот се наоѓаат во природното и културното наследство на Охридскиот Регион впишан на листата на УНЕСКО.

Табела 12. Акционен план за имплементација на Стратегијата за развој на одржлив туризам во НПГ 2021–2025

стратешки области	стратешки приоритетни цели	мерки
Развој на човечки и институционални капацитети	Зајакнување на институционалните капацитети за управување со НПГ како туристичка дестинација.	<ul style="list-style-type: none"> - Подобрување на институционалните капацитети за управување со туристичката дестинација НПГ. - Унапредување на соработката и поддршката на засегнатите страни во туристичкиот сектор. - Развивање на јавна свест кај вршителите на дејност за значењето на НПГ во развојот на туризмот. - Развивање на јавна свест кај локалните самоуправи за уделот на НПГ во локалниот економски развој.
	Развивање вештини и знаења кај работната сила за потребите на туристичкиот сектор во НПГ.	<ul style="list-style-type: none"> - Јакнење на човечките капацитети на ЈУНПГ за развој на туризмот во НПГ и едукација на останатите чинители. - Јакнење на човечките капацитети во туристичкиот сектор од аспект на познавање на НПГ и нејзините вредности. - Градење на капацитетот на населението во НПГ за развој на туризмот од аспект на познавање на НПГ и нејзините вредности.
Развој на туристичка инфраструктура	Овозможување подобар пристап и движење (мобилност) на посетителите во НПГ.	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување и одржување пристап до туристичките атрактивности во НПГ - Обезбедување и континуирано одржување на туристичка сигнализација.
	Обезбедување соодветни информативни и комунални капацитети за различни намени.	<ul style="list-style-type: none"> - Изградба и реконструкција на информативни капацитети во НПГ. - Изградба на нова и реконструкција на постоечката комунална инфраструктура на туристичките локалитети во НПГ. - Обезбедување интернет пристап на некои локалитети, засилување на мрежно мобилно покривање и изградба на мала инфраструктура за безбеден и удобен престој.
	Инфраструктурно уредување и одржување на туристичките локалитети.	<ul style="list-style-type: none"> - Изградба, реконструкција и одржување на туристички локалитети.
Развој на туристичка понуда	Развивање туристички производи и понуда кои ќе ги привлечат новите и старите посетители.	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на засегнатите страни во развојот на туристички производи во НПГ - Развој на туристички производи врз основа на природното наследство во НПГ - Развој на туристички производи врз основа на културно-историското наследство во НПГ - Развој на туристички производи врз основа на традициите во НПГ - Дизајнирање на туристички пакети во НПГ
	Оптимизирање на заедничката корист на населението и бизнис секторот преку одржливиот туризам.	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување интегрална заштита на природното и културното наследство. - Градење на туристичкиот ланец на вредности во НПГ преку различни видови туризам.
Маркетинг	НПГ може да го издржи притисокот од посетителите без да се наштети на природните и културни вредности на паркот	<ul style="list-style-type: none"> - Спроведување активности за одредување на капацитетот на издржливост на НПГ и/или на места кои се под најголем притисок од посетителите - Резултати и препораки за правилно управување на НПГ во смисла на развој на одржлив туризам без штетно влијание

		врз природните и културните вредности - Адаптивно управување со локациите за посета базирано на резултатите од капацитетот на издржливост
	Креирање позитивна слика за НПГ како атрактивен географско-туристички простор и редовен целен маркетинг	- Целен маркетинг за туристичката дестинација на конкретни целни групи и туристи - Брендирање на туристички производи од НПГ

3.9. Усогласеност на целите на ПУНПГ со други релевантни стратешки и плански документи

Планот за управување со НП Галичица, кој е предмет на овој извештај е втор по ред и се однесува за временскиот период од 2021-2030 година.

Планот за управување со НП Галичица преставува алатка за управување со заштитеното подрачје и приказ на реалната состојба на природните вредности врз основа на целокупно извршената проценка на природните вредности, законите со кои се соочува подрачјето, националното и меѓународното значење на подрачјето, социо-економските вредности, како и препораки за управување со заштитеното подрачје.

ПУНПГ е законска обврска и е изработен во согласност со ЗЗП, Закон за прогласување на дел од планината Галичица за НП и Правилникот за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата.

Сите предложени мерки и активности во Планот за управување со НПГ се во насока на заштита на природата, клучните вредности на паркот и животната средина во целост.

Според член 100 од ЗЗП, Плановите за управување со заштитените подрачја треба да се усогласени со целите, мерките и активностите за заштита и управување со заштитените подрачја утврдени со ЗЗП, актот за прогласување на заштитено подрачје, меѓународните стандарди и меѓународните договори ратификувани од Република Македонија, како и просторно планската документација.

Со цел да се утврди дали целите на ПУНПГ се поврзани со целите на веќе донесените стратешки и плански документи на национално, регионално и локални ниво и како тие ќе придонесат за постигнување на целите на овие документи, направен е табеларен преглед претставен во Табела 13, дадена подолу.

Во ПУНПГ се дадени насоки, одредби и мерки, кои треба да бидат земени предвид при изработка на документација од понизок ранг, односно стратешки и плански документи на локално ниво, кои се однесуваат на користење на просторот и земјиштето.

Табела 13. Усогласеност на ПУНПГ со други стратешки и плански документи

Стратешки/плански документи на локално, регионално и национално ниво	Цели на документот	Позврзаност на целите на ПУНПГ со документот
Стратешки/плански документи на национално ниво		
Просторен план на Република Македонија (2002-2020)	<ul style="list-style-type: none"> - заштита и унапредување на сите подрачја со природни вредности кои се од исклучителна важност за науката, културата, образовнието и другите сфери; - обезбедување доволно количини квалитетна вода за пиење и модернизација на системите за наводнување и водоснабдување; - зголемување на вработеноста и подобрување на материјалните, културните, општествените и другите услови за живот и работата на граѓаните; - рамномерен регионален развој, со побрз развој на стопански недоволно развиените краишта; - рационално користење, организирање и уредување на просторот; 	Целите на ПУНПГ се во согласност со Просторниот план на Р. Македонија и нивната реализација ќе придонесе особено во делот на одржливо, рационално користење на природните ресурси и зачувување на НП како подрачје со исклучителни природни вредности. Исто така преку заложбите за воспоставување локален развој и одржлив туризам, ќе придонесе кон зголемување на вработеноста и подобрување на квалитетот на животот на населението.
Стратегија за регионален развој на Република Македонија (2009-2019)⁶	<ul style="list-style-type: none"> - конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој - развивање на современа модерна (сообраќајно-транспортна и комунална) инфраструктура во планските региони - креирање на конкурентски предности на планските региони - оптимално користење и валоризација на приоритетните ресурси и енергетски потенцијали - заштита на животната средина во планските региони 	Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи се насочени за заштита и унапредување на природата преку мерки за одржливо користење на природните расположливи ресурси.
Национална стратегија за заштита на природата, 2017-2027	<ul style="list-style-type: none"> - рационално користење на минералните сировини, - обезбедување на одржливо користење на дивите видови и екосистемите, - зајакнување и унапредување на ситемот на заштитени подрачја, - зачувување на пределската разновидност согласно барањата на Конвенцијата за пределот, - зајакнување на институционалните капацитети за заштита на природата на централно и локално ниво, - воспоставување и развој на еколошки мрежи за ефективна заштита и управување со природното наследство, - постигнување на интегрирана заштита на природата преку 	Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи генерално се насочени кон рационално, одржливо користење на природните расположливи ресурси. Во ПУНП, во рамки на програмите и подпрограмите се предвидени и активности кои се насочени кон вршење на континуиран мониторинг на состојбата на живеалиштата и видовите, како и мониторинг и заштита на геолошкиот диверзитет и пределски вредности на НПГ, со помош на меѓународно признаена методологија.

⁶ Според Законот регионален рамномерен развој (сл.весник на РМ, бр.63/2007), Р.Македонија има осум плански региони и тоа: Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски плански регион. Дел од НПГ спаѓа во Југозападниот плански регион (Охрид) и дел во Пелагонискиот плански регион (Ресен).

<p>Стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија (2004 – 2014)</p>	<p>промовирање на холистички пристап во заштитата на биолошката разновидност, геодиверзитетот и пределската разновидност</p> <p>Оваа Стратегија ги објаснува целите и задачите на заштитата на биолошката разновидност и го дефинира интегрираниот пристап во заштитата и одржливото користење на компонентите на биолошката разновидност.</p>	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи се насочени кон заштита и зачувување на биолошката разновидност на живеалиштата и видовите, преку спроведување на континуран мониторинг и активности за заштита и конзервација на видови и живеалишта.</p>
<p>Стратегија за животна средина и климатски промени 2014-2020</p>	<p>Некои од оперативните цели во областа на животната средина и климатските промени се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - повисоко ниво на спроведување на законодавството од областа на животната средина, во согласност со барањата на ЕУ и обврските од меѓународните договори; - интегрирање на заштитата на животната средина во сектори кои влијаат врз животната средина; - мониторинг, анализа и оцена на состојбата на животната средина и известување за состојбата; - подигање на свеста за прашања од областа на животната средина; - намалување на негативните ефекти од климатските промени и воспоставување систем мерки за да се ограничат стакленичките гасови; - поддршка за „чисти“ технологии и промени чија цел е користење обновливи извори на енергија и намалување на потрошувачката на енергија. 	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи се насочени кон заштита и унапредување на природата и животната средина, преку рационално искористување на природните ресурси, управување со шумските екосистеми во смисла на нивно зачувување и обновување, како и поддршка на стопански дејности кои не ја загадуваат животната средина.</p>
<p>Национален еколошки акционен план на РМ, НЕАП 2</p>	<p>- да се овозможи интегрирање на политиката за заштита на животна средина во останатите секторски политики како средство за подобрување на процесот на одлучување, вклучувајќи и остварување баланс помеѓу економската ефикасност и ефективноста на заштитата на животната средина, преку концентрирање, помеѓу другото, на можностите што ги нудат економските инструменти.</p>	<p>ПУНПГ е во согласност со целите на НЕАПот, бидејќи промовира интегрирано управување со НП Галичица и заштитата на природата, кое се темели на концептот за одржлив развој</p>
<p>Трет Национален План на Република Македонија кон Рамковната конвенција на ОН за климатски промени (2014)</p>	<p>Една од целите на овој План е спречување или намалување на загубата на биолошката разновидност, поради влијанијата од климатските промени. Поради тоа во планот се предложени мерки за адаптација кон климатските промени:</p> <ul style="list-style-type: none"> - следење на состојбата со туѓите (и инвазивни) видови растенија; - следење на состојбата со животинските видови-вектори на болести; - елаборација на листата видови за кои е потребно „ex situ“ зачувување; - приспособување на плановите за управување со шумите во 	<p>ПУНПГ се согласува со овој План во делот на следење и мониторинг на состојбата со живеалиштата и видовите во согласност со Директивата за живеалишта и изготвување на нови планови за рационално стопанисување со шумите.</p> <p>Она што треба да се подобри во Планот е да се направи проценка на влијанијата на климатските промени врз биолошката разновидност, шумите, земјоделското земјиште, водите и сл, и да се предвидуваат мерки за адаптација и/или митигација кон климатските промени.</p>

	<p>главните шумски биокоридори со цел нивна подобра функционалност од аспект на ефектите од климатските промени;</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање биокоридори за движење и миграција на животинските и растителни видови под закана од климатските промени; - детална ревизија на системот на заштитени подрачја во Македонија во однос на адаптацијата на климатските промени; 	
<p>Национална стратегија за одржлив развој (2009-2030)</p>	<p>Целите на оваа Стратегија се насочени кон одржлива интеграција на туризмот, шумарството, земјоделството и индустрискиот сектор со одржлива поддршка од енергетскиот сектор, инфраструктурата и секторот за транспорт.</p>	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи се насочени кон одржлив локален развој, туризам и рекреација, одржливо управување со шумски живеалишта и екосистеми, а кои нема да бидат на штета на заштитеното подрачје, НП Галичица.</p> <p>Во ПУНП, во рамки на програмите и подпрограмите се предвидени и активности кои ќе придонесат за локален и одржлив развој, заштита на биолошката разновидност и природното наследство, шумските екосистеми и сл., што е во согласност со целите на Стратегијата.</p>
<p>Национална Стратегија за земјоделство и рурален развој (2014-2020)</p>	<p>Цел на оваа стратегија е зголемена конкурентност на земјоделското производство и прехранбената индустрија, развој на руралните средини и одржливото користење на природните ресурси, што би се постигнало преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подобрување на условите за живот и за одвивање на економските активности во руралните средини - континуиран пристап до знаењето и инвестирање во човечкиот капитал во земјоделството - комплетирање на функционалноста на системот за безбедност на храната - одржливо управување со природни ресурси и ублажување на влијанието на климатските промени на земјоделството. 	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи се насочени кон одржливо управување со природни ресурси и ублажување на влијанието на климатските промени на земјоделството</p>
<p>Стратегија за одржлив развој на шумарството во Република Македонија (2006)</p>	<p>Некои од целите на оваа Стратегија се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подигнување на свеста за еколошките и социјалните вредности на шумите; - усогласување на шумарското законодавство со националните интереси и меѓународните обврски; - мултифункционално стопанисување со шумите и одржлив развој на шумарството; - подобрување на можностите за изнаоѓање на национални и меѓународни фондови за поддршка на развојот на секторот - создавање потребни организациски структури за соодветен капацитет, заради обезбедување интегрирано управување со просторот; 	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со главните цели на оваа Стратегија, бидејќи програмата за Управување со шумските живеалишта во согласност со Директивата за живеалишта. Стопанисување со шумите е еден од начините на финансирање на НП Галичица, па според тоа треба да биде најден начин/модел за одржливо управување со шумите. ПУНПГ исто така треба да предвиди и мерки за адаптација на шумите кон климатските промени.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - создавање услови за јавно финансирање на активностите поврзани со одржливото стопанисување на шумите, одржувањето на заштитните и јавните функции на шумите; -изработка на програми за адаптација на шумарство на климатските промени. 	
Национална Стратегија за развој на туризмот (2016-2021)	<p>Водечки цели за поддршка на развојот на туризмот се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подигнување на свеста за Македонија како привлечна туристичка дестинација - подобрување на привлечноста на Македонија како туристичка дестинација - подобрување на организациските структури во туризмот - подобрување на инвестициската клима за македонските претприемачи во однос на развојот на дополнителни објекти за сместување - подобрување на квалитетот и квантитетот на достапни податоци за туризмот - подобрување на рамковни услови за развој на туризмот - подобрување на туристичкото знаење и квалитетот на услугите - подобрување на свесноста на локалното население во однос на туризмот 	<p>НП Галичица е препознаен како туристичка атракција која изобилува со природни и културни знаменитости.</p> <p>ПУНПГ разработува програма за развој на одржлив туризам.</p> <p>Една од целите на ПУНПГ е развој на одржлив туризам и рекреација.</p>
Национална Стратегија за рурален туризам (2012-2017)	<p>Основните цели на оваа стратегија за развој на руралниот туризам се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - идентификување на концептот и стратегијата за развој - поставување на рамка за поттикнување на развојот како дел од севкупната туристичка понуда на Република Македонија 	<p>Иако Охридско-Перспанскиот регион е познат по развиен конвенционален туризам, сепак една од целите на ПУНПГ е развој на одржлив туризам и рекреација, со можност за вклучување во туристичката понуда на РСМ и остварување дополнителни приходи на населението.</p> <p>ЈПНПГ изготви и Стратегија за развој на одржлив туризам во Национален Парк Галичица за периодот 2021 – 2025.</p>
Стратегија за управување со отпад (2008 – 2020)	<p>Некои од целите на оваа Стратегија се:</p> <ul style="list-style-type: none"> -зголемување на степенот на искористеност на енергетскиот потенцијал на отпадот; -воведување на технологии за почисто производство и одржливо управување со природните ресурси и со отпадот; -намалување на емисиите на стакленички гасови што ги создава отпадот, што ќе резултира во значителни добивки за населението и за општеството во целина; - правилно управување со биоразградливиот отпад што претставува значителна фракција во комуналниот отпад и во отпадот од пречистувањето на отпадните води, во земјоделскиот отпад, може да придонесе кон намалувањето на емисиите на стакленички гасови. 	<p>На подрачјето на НП Галичица постои функционален систем за собирање и одлагање на цврст комунален отпад.</p> <p>Во ПУНПГ е потребно да се дефинираат и активности за отстранување на други видови отпад.</p>

<p>Национална стратегија за развој на културата за периодот, 2018-2022</p>	<p>Една од посебните цели на оваа Стратегија е да се обезбеди заштита, управување и вреднување на културното наследство во согласност со современите европски практики.</p>	<p>По своите природни и културни вредности Охридско-преспанскиот Регион е еден од најрепрезентативните региони во РСМ. Охридското Езеро е впишано во листата на УНЕСКО, како Охридски Регион со неговите културни и природно историски аспекти и неговата еколошка средина. Во ПУНПГ има програма за управување со културното наследство, која треба да промовира мерки и акции за да се спречат активностите кои доведуваат до оштетување и уништување на културното наследство.</p>
<p>Национална транспортна стратегија (2018-2030)</p>	<p>Општи цели на оваа Стратегија се: - Зајакнување на интеграцијата со ЕУ и промовирање на регионална соработка - Придонес кон подобрување на економската одржливост на национално ниво - Воведување на зелена мобилност и логистика фокусирана на еколошка ефективност на транспортниот сектор - Воспоставување на сигурен и безбеден транспортен систем</p>	<p>Во ПУНПГ не се предвидени инвестиции во делот на подобрување на транспортната инфраструктура, бидејќи со патната инфраструктура во подрачјето на НПГ управува ЈПДП, но промовира и поддржува подобрување на транспортните системи во насока на заштита на животната средина и намалување на емисиите на јаглерод.</p>
<p>Национална Стратегија за води (2011-2041)</p>	<p>Главна цел на Стратегијата е спречување на загадувањето на водата и зачувување на водата во добра состојба. Некои од посебните цели на Стратегијата се: -Заштита на луѓето и материјалните добра од штетните ефекти на водата; -Да се постигне и да се зачува добар статус на водата на површинските и подземните водни тела; -Заштита на водата и екосистемите зависни од вода; -Усогласување на мерките на управување со водите со корисниците на просторот од другите сектори; -Одржливо управување со водите со рационално и одржливо користење на водните ресурси.</p>	<p>Управувањето со водите, крајбрежното земјиште и водните живеалишта е во надлежност на МЖСПП. Управувањето со речните сливови исто така го врши МЖСПП. Територијата на НП Галичица припаѓа кон сливот на реката Црн Дрим. Доделувањето на дозвола за користење на вода, за испуштање во вода, односно вадење песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските водни тела е во надлежност на МЖСПП. За изградба на нови објекти, реконструкција или доградба на постојни водостопански објекти, кои се наоѓаат во површинските води, или покрај нив, објекти коишто поминуваат преку површинските води, или под нив, или пак објекти кои се сместени во близина на површинските води, или крајбрежните земјишта, МЖСПП издава водостопанска согласност. ЈУНПГ е должна да врши мониторинг на водите во Паркот и да ги доставува резултатите до МЖСПП, со што индиректно се придонесува за заштитата на водата и екосистемите зависни од вода. Целите на ПУНПГ се во согласност со оваа Стратегија.</p>
<p>Стратегија и акционен план за имплементација на Архуската конвенција (2005)</p>	<p>Оваа Стратегија предвидува анализа на состојбата со имплементација на Конвенцијата, како и да обезбеди насоки и препораки за успешна имплементација на Конвенцијата.</p>	<p>ПУНПГ е во согласност со целите на оваа Стратегија, особено во делот на вториот столб кој промовира учество на јавноста во деонесување на одлуки на локално ниво. ЈУНПГ промовира вклучување на јавноста уште во најрана фаза на изготвување на планските документи.</p>
<p>Стратешки/плански документи на регионално ниво</p>		
<p>Програма за развој на Југозападниот плански регион 2015-2019</p>	<p>Стратешки цели на Програмата за развој се: - модерна регионална економија базирана врз висока технологија и</p>	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со стратешките цели на оваа Програма, особено со развој на туризмот поврзан со природното и</p>

	<p>знаење</p> <ul style="list-style-type: none"> - образование прилагодено на потребите на економскиот развој, ефикасна социјална и здравствена заштита за населението во Регионот и создавање услови за запирање на миграцијата - развој на туризмот поврзан со природното и културното наследство - зачувување на квалитетот на животната средина 	<p>културното наследство и зачувување на квалитетот на животната средина и со приоритетите на овие стратешки цели кои се однесуваат на заштита на биолошката разновидност и природното наследство.</p>
<p>Регионалниот план за управување со отпад за Југозападниот регион</p>	<p>Цели на овој План се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Минимизирање на негативните влијанија врз животната средина и здравјето на луѓето предизвикани од создавањето и управувањето со отпад. - Минимизирање на негативните општествени и економски влијанија и максимизирање на општествените и економските можности. - Усогласеност со законските барања, целите, принципите и политиките поставени со европската и националната правна рамка. 	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со целите на оваа Програма. На подрачјето на НП Галичица постои функционален систем за собирање и одлагање на цврст комунален отпад. Во ПУНПГ е потребно да се дефинираат и активности за отстранување на други видови отпад.</p>
<p>Стратешки/плански документи на локално ниво</p>		
<p>Стратегија за развој на одржлив туризам во Национален Парк Галичица за периодот 2021 – 2025</p>	<p>Целта на оваа Стратегија е да даде насоки за развој на одржливиот туризам на НПГ преку искористување на потенцијалот кој постои во регионот за туристички развој, при тоа имајќи ги предвид одредбите од законската регулатива кои се однесуваат на туристичкиот развој во заштитени подрачја, како и ограничувањата кои постојат во регионот, имајќи предвид дека скоро 2/3 од Паркот се наоѓаат во Природното и културното наследство на Охридскиот Регион впишан на листата на УНЕСКО</p>	<p>Оваа Стратегија е изработена од страна на ЈУНПГ и претставува составен дел на ПУНПГ. Целите на ПУНПГ се во согласност со целите на оваа Стратегија. Во рамките на ПУНПГ е разработена програма за развој на одржлив туризам, со активности кои се насочени кон развој на одржливиот туризам на територијата на ова подрачје.</p>
<p>Стратегија за еколошка едукација на Национален Парк Галичица за периодот 2021–2025 година</p>	<p>Посебни цели на Стратегијата се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - постојната инфраструктура за информирање и еколошка едукација на посетителите е континуирано одржувана и надградувана. - пошироката јавност е редовно информирана за активностите на ЈУНПГ во полето на заштита на природата. - промотивен материјал со едукативен и информативен карактер е редовно подготвен и дистрибуиран. - активностите на ЈУНПГ придонесуваат за подигнување на јавната свест за потребата од зачувување на природата. 	<p>Оваа Стратегија е изработена од страна на ЈУНПГ и претставува составен дел на ПУНПГ. Целите на ПУНПГ се во согласност со целите на оваа Стратегија. Во рамките на ПУНПГ е разработена програма за информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација, со активности кои придонесуваат за подигнување на јавната свест за потребата од зачувување на природата..</p>
<p>Нацрт просторен план за Охридско-преспанскиот Регион (за периодот 2005-2020 година)</p>	<p>Во однос на подрачјето на Паркот, предложени се повеќе објекти за заштита до 2020 година, како на пример, научно-истражувачки природни резервати, на повеќе локалитети (НИПР „Голем Котел“, НИПР „Кула“, НИПР „Остров Голем Град“, НИПР „Осој“), односно повеќе споменици на природата (СП „Леска“, СП „Лескоечка Пештера“, СП „Македонски даб“, СП „Острово“, СП „Пештера</p>	<p>Поради потребата од голема инфраструктура, развојот на алпското скијање во Паркот се смета за потенцијална опасност за биолошката разновидност. Предлог од ЈУНПГ е да се замени со скијачко трчање кое може да се организира долж постојните патеки, со незначително надградување на постојната инфраструктура, што пак нема да предизвика дополнителен притисок врз природата и биолошката</p>

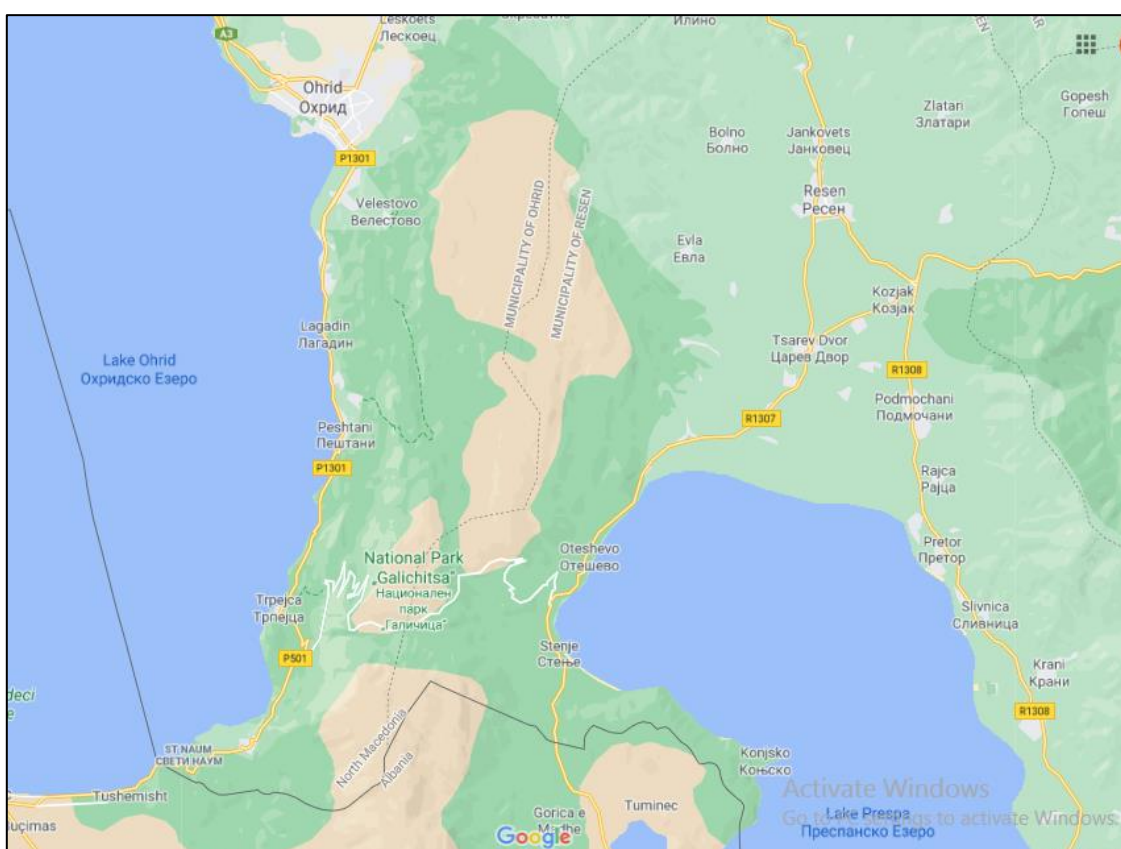
	<p>Самотска Дупка“). Во овој План предвидено е развој на алпско скијање на територијата на НП Галичица.</p>	<p>разновидност.</p>
<p>Просторен план на Националниот парк Галичица, (2010-2020)</p>	<p>За интегрален економски развој на целиот простор на НП Галичица, потребно е да се обезбеди соработка со локалната и националната власт, Управата на Паркот, месното население, бизнис заедницата и невладиниот сектор со цел зголемување на инвестициите, отварање на нови работни места како услов за економски раст и подобрување и просперитет на економската положба на населението во границите на Националниот парк. Концептот за развој предвидува доминација на туристичката дејност во сите расположиви видови, во сите населби и на целиот простор на НП со исклучок на строго заштитените простори, потоа развој на земјоделството, трговијата и занаетството.</p>	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со целите и концептот на Просторен план на Националниот парк Галичица.</p>
<p>План за управување со Светското наследство на Охридскиот Регион</p>	<p>Главна цел на овој План е да ги валоризира, заштити и промовира универзалните природни и културни вредности на подрачјето од светското наследство на Охридскиот Регион, преку постигнување на општите цели: контролирана урбанизација; заштита на природното и културното наследство; одржлив економски развој; зајакнување на управувачките капацитети на надлежните институции и подигнување на свеста и едукација.</p>	<p>Целите на ПУНПГ се во согласност со општите цели на Планот за управување со Светското наследство на Охридскиот Регион. Во ПУНПГ се развиени програми за заштита и унапредување на природното и културното наследство; потоа програма за локален развој и програма за подигнување на јавната свест за значењето на природата.</p>
<p>Стратешки акциски план за одржлив развој на Паркот „Преспа“</p>	<p>Главната цел на Паркот „Преспа“ е да промовира интегрирано управување со екосистемот преку зајакнување на соработката меѓу трите држави кои ги споделуваат преспанските езера со учество на сите засегнати и заинтересирани страни.</p>	<p>ЈУНПГ е дел од Паркот „Преспа“, а целите на ПУНПГ се во согласност со Стратешкиот акционен план.</p>

4. РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

4.1. Местоположба

Националниот парк Галичица се наоѓа во југозападниот дел на Република Северна Македонија, на планинскиот масив Галичица, вклучително и делови од нејзините ограноци Исток и Пречна Планина, како и островот Голем Град во Преспанското Езеро. Големите отворени површини кон Охридското и Преспанското Езеро кои ја ограничуваат од исток и запад, придонесуваат во нејзиното јасно визуелно одвојување како засебна целина.

Територијата на Паркот припаѓа во административните граници на општините Охрид и Ресен.

Слика 3. Местоположба на НП Галичица

4.1.1. Граници на планскиот опфат

Членот 4 од Законот за прогласување на дел од планината Галичица за НП ги дефинира границите на Паркот.

Границата на НП Галичица започнува од граничниот премин кај Св. Наум, од каде што се протега кон север по должината на брегот на Охридското Езеро, сè до селото Долно Коњско. Оттука, во близина на археолошкиот локалитет „Античка Фурна“ границата се издига на асфалтниот пат Р1301 (Охрид – Свети Наум – граница со Албанија) по кој се движи сè до тунелот кај месноста Св. Стефан. Тука границата остро свртува на исток, води по долот од десната страна на патот и се искачува на карпестиот отсек над

манастирот Свети Стефан. Одовде границата се движи кон североисток по земјениот пат низ населбата Свети Стефан, над шумата, избива на трасата на новиот пат Р501 (сè уште во изградба) и истиот го следи сè до пред населбата Рача, каде повторно избива на стариот коловоз на патниот правец Р501. Движејќи се кон север, покрај левата коловозна лента на овој правец, границата поминува над Билјанини Извори до местото каде се одвојува локалниот пат којшто води до селото Велестово. Оттука, границата продолжува да води кон север до изворот Бејбунар, а потоа и по споредната улица, која се спојува со улицата „Момчило Јорданоски“. Пред раскрсницата, границата остро свртува кон исток и следејќи го работ на шумата со култура од иглолистни видови, избива на пешачката патека, по која кратко се движи кон југ, сè до котата од 765 метри. Понатаму, следејќи ја пешачката патека, границата за кратко се движи на југ, потоа кон исток до месноста Крсти, каде остро свртува на север и следејќи ја патеката, избива на асфалтниот пат кој води кон селото Рамне. Следејќи го асфалтниот пат Охрид-Рамне, границата се движи кон север, спуштајќи се во долината на реката Сушица. Тука, границата остро свртува кон исток и за кратко го следи земјениот пат кој води кон црквата Свети Атанасиј. Движејќи се по земјениот пат границата ја пресекува реката Сушица и веднаш потоа продолжува долж земјената патека кон северозапад, поминувајќи над котата од 826 м, до котата од 776 м, каде земјениот пат ја пресекува реката Чардашница. Од ова место, границата се движи по земјениот пат кон север, до мостот на потокот северно од манастирот Света Петка. Од мостот на потокот границата се движи кон североисток и избива на врвот Вишесла (1563 м). Оттука границата се протега кон југоисток до котата од 1571 м, од каде избива на котата од 1554 м, а потоа на врвот Скала (1576 м). Потоа границата се движи по сртот на Самар, преку котата од 1608 м и избива на котата од 1646 м. Оттука, границата се движи кон исток и избива на врвот Кукољ (1319 м), а потоа свртува кон југозапад и избива на врвот Пецилин (1424 м). Оттука границата продолжува да води кон југ и избива на висинската точка од 1141 м на ридот Сирханско кале. Одовде, пресекувајќи го асфалтниот пат, границата се движи кон југоисток сè до брегот на Преспанското Езеро.

Оттука границата се протега по западниот брег на Преспанското Езеро до македонско-албанската граница, кај месноста Занданана, вклучувајќи го и островот Голем Град. Од месноста Занданана границата се протега на запад по македонско-албанската граница сè до почетната точка кај граничниот премин Св. Наум.

4.2. Социјално-економска основа

4.2.1. Демографски карактеристики

Просторниот опфат на планот се совпаѓа со територијата утврдена со административните граници на 2 општини: Охрид и Ресен. При тоа, 15.586 ха од територијата на Паркот припаѓаат на општина Охрид, додека 9.368 ха се во границите на општина Ресен. Вкупното население во Паркот во 2015 година изнесувало 5281 жители, од кои 91% (4828) живеат во општина Охрид, која зафаќа 62% од територијата на Паркот. Бројот на жители во населените места на Паркот во општина Ресен изнесува 453. Во населените места кои се лоцирани во непосредна близина на Паркот – градот Охрид, Велгошти и Шурленци – бројот на жители изнесува 42.032.

Во границите на Паркот се лоцирани 17 населени места, од кои 14 во општина Охрид (Коњско, Долно Коњско, Елешец, Елшани, Лагадин, Љубаништа, Населба Исток,

Пештани, Рамне, Рача, Свети Стефан, Шипокно, Трпејца, Велестово и 3 во општина Ресен (Коњско, Лескоец, Стење).

Од вкупно 5.467 жители во границите на Паркот, околу 54,5% (2462), спаѓаат во категоријата на економски активно население. Од економски активното население во овие села 60,3% се вработени, односно остваруваат плати и приходи по различни основи. Туризмот, услужните дејности и занимања поврзани со употреба на земјишните површини (земјоделство, шумарство и слично), преовладуваат во економијата во границите на Паркот.

Миграционите движења во регионот на Паркот се одвивале најмногу во воените дејствија и поради економски причини. Внатрешната миграција се забележува уште во османлискиот период, кога селаните се преселувале во градовите каде што животот бил поулав и побезбеден. Исто така, изразена миграција е забележена по завршувањето на Втората светска војна, кога голем број од младото работоспособно население се преселувало на релација село-град. Во периодот од 1961 до 1981 година, како резултат на лошата социо-економска состојба, забележлив е процесот на миграција на населението од селата во границите на Паркот во градовите, како и напуштање на планинските села и населување во постојните населени места, поблиску до главните патиштата или формирање на нови населби.

4.2.2. Користење на просторот на Паркот

Согласно член 72 од ЗЗП, категоријата на заштитено подрачје национален парк е наменета првенствено за зачувување на изворното природно богатство, но и за научно-истражувачки, културни, воспитно-образовни и туристичко-рекреативни намени.

Заштита на природата

Претходно беше истакнато дека Паркот бил прогласен заради зачувување на шумскиот предел и придружниот растителен и животински свет на планината Галичица. Следствено, организациите кои управувале со подрачјето во континуитет посветувале големо внимание на заштитата на шумите што придонело за одржување и унапредување на севкупните природни вредности на Паркот. Ова е потврдено повеќе пати, а во поново време и преку прогласување на Паркот за емералд-подрачје, значајно растително подрачје и примарно подрачје за пеперутки. Управувањето со шумите во Паркот било во тесна спрега со обезбедувањето на финансии, главно продажба на огревно дрво. Ваквиот модел на управување и финансирање, од друга страна, придонел другите аспекти на заштитата да бидат недоволно развиени, а некои од другите потенцијали на подрачјето занемарени, особено развојот на форми на туризам кои ги вреднуваат природните особености на подрачјето, образование за животната средина, научно-истражувачка работа и други можности.

Земјоделство

Употребата на земјиштето во Паркот за земјоделско производство бележи тренд на постојано опаѓање во изминатите децении, како резултат на миграција на населението во поголемите урбани средини и ориентација кон туризмот.

Локалното население во минатото на територијата на НП Галичица се занимавало со одгледување овци заради производство на месо, волна и сирење.

Производството на сено за исхрана на добитокот на територијата на Паркот, исто така соодветно опаѓа. Во последните години, локалните сточари ги косат само најповолните локации во Паркот.

Парцелите кои порано се засадувале со неколку житни култури, денес се во најголем дел напуштени. Денес, земјоделското производство е главно ограничено на помали обработливи површини, во близина на селата каде има пристап до вода за наводнување. На ваквите места се одгледуваат зеленчукови растенија (компир, кромид, лук, домати, зелка, итн.), а во помал дел и житни култури (пченка, пченица, итн.).

Рамниците покрај бреговите на езерата интензивно се користат за интензивно овоштарско производство или се засејуваат со житни култури.

Шумарство

Една од основните цели на управувањето со Паркот била заштитата и унапредувањето на шумите. Оперативните трошоци на Паркот, во најголем дел се покриваат преку продажба на огревно дрво во Охридскиот и Преспанскиот Регион, но и преку приходите остварени од туристичките дејности, донации и проекти. Производството на огревно дрво се планира преку десетгодишен „Посебен план за одгледување и заштита на шумите во НПГ“ и годишни изведбени планови кои се дел од годишните програми за заштита на природата на Паркот кои ги одобрува МЖСПП.

Поголемиот дел од шумите во Паркот се управуваат како нискостеблени шуми (околу 9000 ха), а само мал дел како високостеблени шуми (околу 600 ха). Високостеблените шуми не се користат за производство на дрва, поради високите транспортни трошоци и слабиот пласман. Мал дел од шумите во Паркот, претставуваат плантажи од алохтони видови (багрем, дуглазија, смрча и вајмутов бор). Поради малиот број на добиток во Паркот, на голем дел од пониските пасишта интензивно се развиваат шибјаци. Сукцесијата кај дел од нив е во понапредна фаза и истите веќе се категоризирани како нискостеблени шуми.

Рекреација

Богатството од природни и културни вредности, но и местоположбата на планината Галичица помеѓу Охридското и Преспанското Езеро, придонесуваат за привлечноста на Паркот за посетителите. Впрочем, како дел од поширокиот Охридско-преспански Регион, Паркот влегува во составот на најзначајната туристичка одредница во РСМ. Можноста за одмор, рекреација и природните вредности на Паркот, претставуваат главен мотив за посета на подрачјето. Посетата на манастирскиот комплекс „Свети Наум“, како и близината на плажите покрај Охридското Езеро, се најзначајните категории во одлуката на посетителите да го посетат Паркот. Бројот на посетители на овој локалитет се проценува на околу 200 000 годишно, од кои најголем дел се посети од локалните жители, од населбите во Паркот. Посетеноста е поголема во летниот период, како и за време на државните и верските празници. Зголемена посетеност на планинскиот дел од паркот од страна на локалното население е забележана за време на летната сезона кога се собираат охридскиот чај, лековити растенија и шумски плодови.

Во минатото постоеле обиди за развој на инфраструктура за зимски спортски и рекреативни активности на локалитетот Корита и северните падини на Стара Галичица. ЈУНПГ, локалните заедници и невладините организации во повеќе наврати обележале и расчистиле поголем број пешачки патеки во Паркот, кои поседуваат соодветна инфраструктура за поддршка на посетителите (патокази, информативни табли, одморалишта и сл.): велосипедската патека од центарот за посетители Охрид до месноста Два Јавори односно до с. Коњско, патеката за еколошка едукација во близина на центарот за посетители Охрид, пешачко рекреативната патека од с. Трпејца

до локалитетот Чоколско, природно историската патека на островот Голем Град, планинарската патека од локалитетот Липона Ливада до врвот Магаро, и патеката од месноста Два Јавори до планинската куќа Шарбојца и нејзините два краци до врвот Гога и пештерата Саматска Дупка.

Од другата инфраструктура за посетители треба да се споменат и планинската куќа Шарбојца, новиот центар за посетители Охрид, излетничките места Корита и Јадера и видиковецот Коритски Рид. На месноста Поглед, во близина на селото Велестово има полетиште за параглајдери што се користеше и за време на Светскиот куп во прецизно слетување на параглајдеристи.

Лов и риболов

Според Закон за ловството (Сл. Весник на РМ, бр. 26/09, 82/09, 136/11, 1/12, 69/13, 164/13, 187/13, 33/15, 147/15, 193/15 и 83/18), доколку Владата на Република Македонија на предлог на министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, востанови Ловишта со посебна намена на површините во националниот парк Галичица (согласно членот 28 став 3), истите ќе ги даде на управување на ЈУНП Галичица согласно член 29 став 2. Овие одредби од Законот за ловство се во спротивност со одредбите на ЗЗП каде во член 23 став 13 е утврдено дека собирање на засегнати и заштитени видови растенија, габи, животни и нивни делови на територијата на заштитено подрачје е забрането.

Сепак, и покрај забраната, во Паркот се забележуваат случаи на криволов. Во границите на Паркот нема поголеми популации на риба кои се од комерцијално значење. Од неколкуте постојани водотеци на подрачјето, риба се среќава само во реката Черава. Бесправен риболов од помал размер се забележува кај извориштето Свети Наум.

Собирање на лековити билки и шумски производи

Населението од Паркот, но и од регионот, собира повеќе билки и шумски плодови, за свои потреби или за понатамошна трговија. ЈУНПГ во минатото но и сега не спроведува систематска контрола на собирањето и не наплаќа за правото за користење на ова природно богатство.

Од лековитите растенија кои се собираат во Паркот, најзначаен е охридскиот чај (*Sideritis raeseri*). Чајот се собира за лична употреба или за продажба. Од другите производи во Паркот економски позначајни се смреклинките од модра смрека (*Juniperus communis*).

Во Паркот е забележан мал број на собирачи на печурки, што се должи пред сè на неповолните услови за развој на видовите со пазарна вредност.

Искористување на метали и минерали

На територијата на Паркот нема постојани капацитети за искористување на метали и минерали. Одредени резерви на глина има во околината на селото Стење, но тие се без економски потенцијал. Во минатото, од Трпејчко Поле се експлоатирала варовничка дробина за градежништвото. Покрај тоа, на повеќе локалитети во Паркот во минатото се ископувал камен за градежништвото или за производство на негасена вар, пример во близина на Охрид, кај месноста Глувчи Дол и Бејбунар, во околината на селата Отешево и Лескоец и на други места. Исто така, на почетокот на 60-тите, при изградба на камено насипната брана на акумулацијата Глобочица, биле исцрпени поголеми количини песок од јужното крајбрежје на Охридско Езеро и Љубанишко Поле. Освен тоа, повремено се забележува и бесправно црпење на песок од страна на локалното население околу Стење и Љубаништа.

Користење на водата

Во Паркот има мал број извори и површински водотеци. Најзначајните потоци и реки се среќаваат во северниот дел на Паркот, на контактната линија меѓу гнајсот и карстот (Летница, Велгошка и Чардашница). На охридската страна на планината, најголем дел од издашните извори се каптирани за потребите на системот за водоснабдување на градот Охрид или локалните водоводни мрежи на селата.

Во планинскиот дел на Паркот се среќаваат помал број бунари кои се користат главно за потребите на стоката. Во минатото, во планинскиот појас, долж поголемите карстни полиња и покрај селата сточарите изградиле повеќе локви за напојување на добитокот.

Природните и вештачките локви се важни живеалишта за повеќе групи животни во Паркот, особено некои видови безрбетници, водоземци, птици и крупни цицачи. Локвите играат критична улога за овие видови во текот на летните месеци кога другите природни површински води пресушуваат.

Кај дел од локвите зарастувањето и наталожувањето на мил и ерозивни наноси придонесуваат за намалување на дотокот на вода, односно волуменот на локвата, а со тоа и количината и времето на задржување. Локвите со бетонско дно, со исклучок на таа кај Косто Бачило, се целосно суви поради пукнатините во бетонот и/или затревување и зашумување на нивното сливно подрачје. Поради еколошкото, но и стопанското значење, била извршена рехабилитација на некои локви.

Образование за животната средина и научно-истражувачки активности

Согласно ЗЗП, националните паркови во Македонија се наменети за заштита на природните подрачја заради културни, научни, образовни, туристички и рекреативни цели. Како што беше претходно споменато, ова е во линија со препораките на IUCN. Сепак, во периодот после прогласувањето на Паркот биле постигнати скромни резултати на полето на еколошка едукација. Меѓу главните причини за ваквата состојба се вбројува и моделот на (само)финансирање на Паркот кој поддржувал главно вработување на кадри од шумарската струка односно инвестиции во инфраструктура, објекти и технички средства главно за потребите на шумарските и со нив поврзаните активности.

За подобрување на состојбата дел од ПУНПГ е петгодишна Стратегија за еколошка едукација и односи со јавноста, која има за цел подготовка и дистрибуција на информативни содржини за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики.

Планината Галичица со своите природни реткости, богатиот растителен и животински свет во минатото и денес е предмет на многубројни студии и научни истражувања.

4.2.3. Економски развој

При разгледување на економскиот развој на НП Галичица, разгледани се дејностите во општините Охрид и Ресен.

На поширокото градско подрачје во Охрид е лоцирана индустриска зона на градот, која се протега на периферијата, во предградијата Косел и Лескоец каде се лоцирани најголемите фабрики во Охрид. Покрај за туризам, индустриските капацитети и разновидното стопанство го прават Охрид атрактивен и за бизнис, па така, последните години се повеќе странски компании бараат партнери и пласман на пазарот во РСМ преку охридски компании.

Во сферата на туризмот најголеми компании се комплексот „Метропол и Белви“, „Индекс Горица“ и „Охрид Турист“.

Додека најголеми компании со други дејности во Охрид се:

- прехранбена индустрија: „Лабрадор“, млечна индустрија
- мелничко-пекарска индустрија: АД „Жито леб“, за производство на леб и бели печива;
- метало-преработувачка индустрија: „Виор-Ростфрај“ за производство на прибор и садови за јадење од ростфрај, „Алатница“, за производство на специјални алати, МГ „Леарница“, за производство на одлеаници од цинк и алуминиум, „Елком“ за производство на пружини, клинци и закови, ДООЕЛ „Мелин“;
- производство на сообраќајни средства: АМАК-СП, за производство на делови за моторни возила и апарати за домаќинство;
- производство на електрични апарати и машини: „ЕМО“ за производство на енергетски трансформатори, нисконапонски системи, автоматика и електроника;
- индустрија на неметали: „Минерал“ за производство на бетонска база, производи од мермер и грании;
- хемиска индустрија: АД „Лихнида“ за производство на пластика за домаќинство, производи за транспорт, „Андрос“ за производство на козметички производи;
- дрвна индустрија: „Зем-Промет“ за производство на букова парена граѓа и букови елементи, „Имобиларе“ за производство на мебел, ДООЕЛ „Шикомак“ за производство на мебел, „КЕНТЕРС“ за производство на мебел, ДООЕЛ „Аго декор“ за изработка на мебел, ДОО „СУИЛ“ за производство на дрво;
- производство и преработка на хартија и графичка дејност: Печатница „Коста Абраш“ графичка дејност и преработка на хартија;
- текстилна индустрија: „Тимекс“, „Тома-текс“, ДООЕЛ „Еврп-цинс“, „Весумар“;
- кожарско-преработувачка индустрија и производство на гума: РР „Бамбини“, „Тријус“, и „Саб“ за производство на чевли;
- производство на алкохолни и безалкохолни пијалаци: „Словин Тем-Хем Продукт“ ДООЕЛ за производство на безалкохолни пијалаци;
- тутунска индустрија „Табак Тутун“ за производство и преработка на тутун-ферментиран тутун;
- ПН Метал.

Економската структура на општина Ресен ја сочинуваат околу 400 помали и поголеми деловни субјекти. Главни индустриски гранки се:

- текстилна индустрија: „Хатекс“, „Стење-текс“, „Крзнотекс“, АД Конфекција Ресен, „Бамбитекс“;
- хемиска индустрија: АД „Преспапласт“ за производство на ПВЦ профили, „Хемиски влакна“ за производство на пластична амбалажа;
- прехранбена индустрија: „Агроплод“ за производство на кондиторски производи, „Жито Ресен“ за производство на леб и бели печива, „Проимпекс-ИПОЗ“ за производство на сокови и концентрат за сокови;
- метало-преработувачка индустрија: „Алгрета“ за производство на алуминиумски легури;
- дрвна индустрија: „Интербраук“ за производство на мебел, „Интерна“ за производство на финални производи од дрво, ДОО „Преспа“ за производство на дрвени градежни материјали;
- индустрија за градежни материјали: ИГМ „Слога“ за производство на производи од печена глина;

- тутунска индустрија: „Мактутун“, за производство и преработка на тутун-ферментиран тутун;

Локалното население во селските населби претежно се занимава со земјоделско производство. Доминантна земјоделска гранка е овоштарството а пред сè производство на јаболко. Климатските услови и надморската височина се погодни за одгледување на јаболко.

Туристичката дејност во Општина Ресен, моментално е релативно мала и сезонски развиена. Постојат неколку хотели во с. Стење, с. Царев Двор, туристичката населба Претор, а селскиот туризам е застапен преку издавање на куќни соби во селата Љубојно, Брајчино, Претор, Долно Дупени, Коњско и Стење. Најголем дел од капацитетите се оперативни само во месеците јули и август.

4.2.4. Туризам

Охридско-преспанскиот регион е една од најзначајните туристички одредишта во Македонија, но и пошироко. Според податоците на Агенцијата за подршка на туризмот и Заводот за статистика на Македонија, во РСМ има континуиран раст во туризмот од 2000 до 2018 и континуирано покачување на домашните и на странските туристи. На пр. ако во 2000 година бројот на туристи бил нешто помал од 200.000, во 2018 година тој број се искачува над 1.000.000. Статистичките податоци во делот на ноќевања и туристи во планинските региони во Република Македонија кажуваат дека има раст и во делот на ноќевања како и во делот на посети од страна на домашни и странски туристи.

За голем дел од овие туристички посетители на Македонија како крајна или една од своите дестинации се туристичките капацитети во границите на Паркот.

Планината Галичица е позната туристичка дестинација во државата но и регионот благодарение на импресивните природни карактеристики со кои се одликува и по кои се разликува од останатите планини во државата и регионот. Квалитетот на природната животна средина сè почесто претставува главна атракција за туристите и голем број заштитени подрачја широм светот привлекуваат бројни посетители.

Развојот на одржлив туризам на НПГ е во тесна корелација со одредени карактеристики кои може да се сметаат како основа за туристичките активности. Одржливиот туризам треба да се потпира на компаративните предности на подрачјето, како што се богатата и значајна биолошка разновидност, природната средина, мирот и тишината, карактеристичната местоположба меѓу двете езера, типичниот карстен предел и друго. Ваквите можности може да се приближат до посетителите на повеќе начини, на пример преку пешачење, планинарење, набљудување на птици, фотосафари, фитосафари, планински велосипедизам, параглајдинг, панорамско возење, скијачко трчање, манастирски туризам, спелеолошки туризам, селски туризам и друго. За успешен развој на одржливиот туризам, Паркот ќе треба да се интегрира во пошироката туристичката понуда на регионот и државата.

НПГ на посетителите им нуди бројни рекреативни и туристички содржини. За оние кои сакаат да се рекреираат и уживаат во природа овозможен им е пристап до обележаните пешачки, велосипедски и планинарски патеки.

Голем број на посетители се одлучуваат за едnodневен излет во месноста Корита, која се наоѓа долж регионалниот пат Охрид-Трпејца-Царина-Ресен, на западните падини на планината, над селото Трпејца. До овој локалитет може да се стигне и по обележана пешачка патека од населбата Пештани. Најпосетена дестинација во Паркот, сепак, е рекреативно-туристичкиот комплекс кај манастирот на Св. Наум, близу до границата со

Република Албанија. Секоја година голем број туристи доаѓаат да уживаат во ова место каде природното, духовното и културното наследство на Македонија се испреплетуваат во хармонична целина со исклучителна убавина.

Сепак, некои од најубавите делови од Паркот се потешко достапни, како на пример островот Голем Град во големото Преспанско Езеро - единствениот остров во Република Македонија.

Националниот парк Галичица е исто така популарна дестинација за параглајдеристите. Полетиштето најчесто е кај месноста Баба, на регионалниот пат Охрид-Трпејца-Царина-Ресен, а безбедно се слетува плажата кај автокампот „Љубаништа“, но и полетиштето „Поглед“ близу Велестово, од кое безбедно се слетува на спортскиот стадион во Охрид. Двете полетишта се соодветно уредени и регистрирани во Агенцијата за воздухопловство на Република Македонија.

Голем дел од туристичките и угостителски капацитети во Охрид и Преспа се наоѓаат во границите на НПГ. Покрај бројните хотели од средна и висока категорија, сместување може да се најде и во куќите во повеќето села и населби крај брегот, како и во неколкуте автокампови.

НП Галичица има потенцијал за развој и на други видови туризам, како на пр. културен туризам, верски туризам, археолошки туризам, здравствен туризам, научен туризам, религиозен-манастирски туризам, гастрономски туризам, конгресен туризам, планиски туризам и др.

4.2.5. Здравје на населението

НПГ благодарение на своите климатски особености има терапевска вредност. Од климатските фактори и елементи кои влијаат на терапeфтските ефекети, најважни се деноноќните температурни осцилации на воздухот, траењето на годишната инсолација и јачината на луминозоста, како и деноноќните струења на воздухот. Ваквите климатски карактеристики и избалансираните температури имаат смирувачко дејство врз лицата кои престојуваат на територијата на паркот.

Од сите наведени карактеристики на НПГ може да се заклучи дека, постојат одлични можности за развој на здравствениот туризам во овој регион.

Освен овие карактеристики на Паркот, како основа или предуслов за развој на здравствениот туризам во Охрид, е присуството на двете специјализирани здравствени установи, Заводот за превенција, лекување и рехабилитација на кардиоваскуларни заболувања “Свети Стефан” и Специјалната болница за ортопедија и трауматологија “Свети Еразмо”. Податоците од Заводот за превенција, лекување и рехабилитација на кардиоваскуларни заболувања “Свети Стефан”.

4.3. Геолошки, геоморфолошки и релјефни карактеристики

4.3.1. Геолошки карактеристики

Основната геолошка подлога на Галичица е од палеозојски метаморфни силикати, прекриени со слој од масивни порозни варовници, дебел 500-550 м. Поради порозноста на масивните варовници постои подземна врска на Преспанското и Охридското Езеро која е научно потврдена. Водите од Преспанското Езеро на западните падини на Галичица извираат на многу крајбрежни и подводни карстни извори. Највпечатливи карстни извори на Охридското Езеро се изворите кај манастирот Св. Наум.

4.3.2. Геоморфолошки појави

Планината Галичица има изразито тектонски карактер (хорст), издигната помеѓу двата езерски басени. На планината Галичица доминантни морфогенетски процеси кои учествувале или денес учествуваат во создавањето на релјефните форми се: карстниот, глацијалниот и периглацијалниот.

Се забележуваат микро и макрорелјефни површински карстни форми, почнувајќи од шкрапи, бројни вртачи и скарстени суводолици до карстни полиња. Од подземните карстни форми регистрирани се десетина пештери и две пропасти.

Најголемите површински карстни форми на планината Галичица се преставени со карстни полиња: Суво Поле, Шарбојца (Асан Ѓура), Вардуљ и Ѓафа.

На планината Галичица се изградени десетина подземни карстни форми (пештери и пропасти).

Наумова Пештера е една од најинтересните пештери покрај брегот на Охридското Езеро. Посебна карактеристика за оваа пештера е богатството на пештерските украси, а исто така претставува значајно живеалиште за некои видови лилјаци.

Пештера кај селото Лескоец (Преспа) се наоѓа во непосредна близина на селото Лескоец, односно под врвот Стрнина. Оваа пештера исто така претставува значајно живеалиште за некои видови лилјаци.

Пештера Воила, или како уште е позната под името Скалана се наоѓа западно од патот Охрид - Суво Поле, кон село Коњско. Пештерата Воила, претставува најбогата со украси (многубројни сталактити, сливови и пештерски столбови) од сите пештери на Галичица.

Пештерата Самотска Дупка, се наоѓа на источната страна од скарстената долина Студино, во основа претставува фосилна речна пештера, односно пештера низ која истекувал подземен воден тек.

Пропаст `Рблок, се наоѓа на исток од селото Пештани, односно југоисточно од селото Елшани на просторот наречен Гуменци.

Фосилен (реликтен) глацијален релјеф

Надморската височина на Галичица и погодната морфопластика овозможиле во текот на плеистоцентот на поедини делови да се акумулира мразна маса, што резултирало во создавање на глацијален релјеф. На целата планина Галичица што се наоѓа на територијата на Република Северна Македонија изградени се само два цирка.

4.3.3. Релјефни карактеристики

Планината Галичица е дел од Шарско-пиндскиот систем на планини. Го зафаќа најјужниот дел од геотектонската единица на западномакедонската зона.

Денешната форма на релјефот основно се должи на тектонските активности по двата главни раседи: Коселско-љубанишкиот и Отешевскиот. Покрај тоа, во конечното обликување на релјефот придонес имаат масивните варовници, радијалната тектоника и глацијалната и речната ерозија. Сето ова придонело Галичица да има развиен и интересен релјеф, со карактеристики кои ја одвојуваат од другите планини.

Билото на Галичица е широка флувиоденудациона варовничка површина, прекината со раседна линија од селото Лескоец на преспанската страна, до селото Трпејца на охридската страна.

Раседната линија Лескоец – Трпејца го дели единствениот масив на два дела. Јужниот дел е познат како Стара Галичица, додека остатокот најчесто се нарекува Галичица. Северниот дел на Галичица, локалното население го дели на два дела, кои ги нарекува Петрино и Исток.

4.4. Климатски карактеристики

Охридско-преспанскиот Регион има умерено континентална клима. На климата влијаат близината на Јадранското Море, големата количина на вода во Охридското и Преспанското Езеро и високите планини кои ги опкружуваат двете котлини.

Охридската Котлина припаѓа кон топлото континентално климатско подрачје и тоа до надморска височина од околу 800 м.

Климата во преспанската котлина припаѓа на умерено континентално климатско подрачје и тоа до надморска височина од околу 1100 м.

На Галичица, на надморски височини над 1100 м се издвоени уште и ладно континентално климатско подрачје и високопланинско климатско подрачје.

Ладното континентално климатско подрачје ги опфаќа деловите од Галичица со надморска височина од 1100 до 1700 м. За време на вегетациониот период просечната температура на воздухот изнесува 12,6°C, а есента (8,3°C) е потопла од пролетта (6,7°C). Распоредот на врнежите е неправилен, зимата со 335 мм воден талог и есента со 326 мм се најврнежливи, додека летото со 138 мм воден талог е најсув период. За време на вегетациониот период паѓаат 379 мм воден талог или 35,5% од вкупната сума на врнежи. Се работи за подрачје со шуми каде владее хумидна клима.

Високопланинско климатско подрачје се надоврзува на ладното континентално климатско подрачје и се протега на н.в од 1700 до 2200 м. Влијанието на високопланинското климатско подрачје најмногу се чувствува во зоната на високопланинските тревни заедници на Стара Галичица, но и на останатите повисоки врвови на Галичица. Дека се работи за сурово климатско подрачје, недвосмислено укажува вегетацијата која го обраснува, а која претежно е ниско тревеста со ретки и мали полегнати полугрмушки и грмушки.

4.5. Сеизмички карактеристики

Современата тектонска активност, како последица на основните фази на алпскиот ороген, претставува продолжение на осцилаторските движења на одделни блокови меѓусебно поврзани со разни дисконтинуитети. Таа и денес се чувствува низ почестата сеизмичка активност на одделни делови од теренот на регионот. Оваа сеизмичка активност врзана со разделните зони се однесува на јужниот дел од регионот што ги опфаќа Охридско-Струшката и Преспанската депресија, како и дел од теренот по текот на Црн Дрим, почнувајќи од Струшкото поле па се до Дебарскиот неоген басен. На овој простор постојано и нерамномерно е присутно издигање на теренот со создавање на флексури и раседи. Од сеизмички аспект од особено значење се раседите кои се протегаат долж источниот брег на Охридското езеро кон планината Галичица и источниот дел на Струшкото поле. За овие раседи врзани се помал број на хипоцентри со претежно сеизмичен интензитет од 70 МЦС и неколку појаки со интензитет од 8-90 МЦС. Овие потреси, како и оние што се случуваат на соседните терени, условиле целиот терен на Охридското-Струшката потолина и Преспанскиот ободен дел на планината Галичица и Пелистер, да спаѓаат во зоната на 80МЦС по максимален сеизмичен интензитет, самите приобални делови во зона од 90 МЦС, а останатиот дел од регионот во зона од 70 МЦС.

Најголем дел од теренот во регионот се наоѓа во зона на интензивни издигнувања. На потегот Струга, Охрид, Ресен и Битола се забележува интензивно нерамномерно издигнување, што претставува еден од основните фактори за сеизмички потреси. Ова потврдува дека најголемиот дел од регионот е изложен на современите потреси.

4.6. Хидролошки карактеристики

Масивот на Галичица е еден од најсиромашните со површински и истечни води во РСМ. Ова особено се однесува на нејзините повисоки делови и Стара Галичица. Поради ваквата состојба го добила името Сува Планина.

4.6.1. Подземни води

Подземната врска на Охридското и Преспанското Езеро била цел на истражување на голем број на хидролози. Со различни методи, односно со користење на различни трасери оваа врска е потврдена повеќе пати.

- количината на вода со потекло од Преспанското Езеро во врutoците Свети Наум и Тушемишта (Република Албанија) се движи околу 50%. Останатите 50% се со потекло од врнежи. За разлика од овие два врutoци, подземната врска кај Билјанините Извори во близина на Охрид поретко се потврдува;

- во однос на брзината со која водата поминува под Галичица податоците се многу различни. Најкратко досега забележано време е 6 часа за колку трасерот фрлен во водите на Преспанското Езеро се појавил во врutoкот Тушемиште. Но покрај овој екстрем во најголем број случаи водата под Галичица се задржува барем година дена;

- задржувањето на водата во подолг временски период оди во прилог на тоа дека во пазувите на планината има големи резервоари во кои се складира водата која понира од Преспанското Езеро, а потоа преку канали и пукнатини доаѓа во Охридското Езеро. Различната брзина на доаѓање на водата потврдува и дека под Галичица нема единствен канал со кој езерата се поврзани туку се работи за бројни канали/пукнатини;

- значителните промени во нивото на водата во Преспанското Езеро се резултат на повеќе фактори. Покрај другите, влијание има и состојбата (отвореноста за проток на вода) на подземните канали/пукнатини и количината на наталожени седименти во резервоарите.

4.6.2. Површински води

Единствената река која тече во границите на Паркот е реката Черава и тоа само нејзиниот најдолен тек до вливот во Охридското Езеро. Изворот и поголемиот дел од реката се наоѓаат во Република Албанија.

Ретките извори се со многу мала издашност и во најголем дел се зафатени (во бетонски резервоари) за обезбедување на вода за пиење за населбите оформени на падините на масивот. Таков е случајот со изворите во локалитетот Војтино над селото Љубаништа, изворот Вршек над селото Елшани, изворот Селиште над селото Велестово и секако најголемите и најиздашните извори во локалитетот Летница над селото Рамне кои се каптирани за потребите на градот Охрид.

Поради големата потреба од вода за стадата овци кои во минатото паселе во текот на летото на Галичица, во минатото оформени се 19 локви кои редовно се одржувале. Покрај локвите во минатото изградени се и 19 бунари и 3 бетонски резервоари. Како и локвите најголемиот дел од нив се исушени.

Поради големата природна вредност, вклучително и хидролошка, посебно внимание заслужува врutoкот кај манастирот Свети Наум. Се наоѓа на крајниот југоисточен дел од Охридското Езеро. Го сочинуваат два дела. Првиот е издолжен налик на низинска река и по своите карактеристики е типичен претставник на карстните врutoци. На неговото дно се забележуваат бројни подводни извори. Покрај нив особено по јужниот брег има крајбрежни извори. Вториот дел кој се наоѓа низводно од првиот е поширок

и со кружна форма. Во него се оформени два острови. Крајниот северен дел од врутокот преку истек долг 10 до 12 м поврзан е со Охридското Езеро.

Езерцето го формираат 15 крајбрежни извори и околу триесетина подводни. Поради стабилноста на изворите водостојот на езерцето многу малку се менува. На водостојот на езерцето промените во водостојот на Охридското Езеро немаат влијание. Длабочината на езерцето е различна, но во најголем дел се движи помеѓу 2 и 3 м. Најголемата длабочина е 3,5 м.

4.7. Педолошки карактеристики

Почвата како природно историско тело настанува како последица на заедничкото комплексно делување на сите педогенетски фактори (клима, вегетација, матичен супстрат, животински организми, релјеф, време и човек). Поради хетерогеноста на еколошките услови: климатските, орографските, геолошко-петрографските, хидрографските и вегетацииските, на планинскиот масив Галичица се образувани поголем број на почвени типови и поттипови.

На планинскиот масив Галичица се сретнуваат следниве почвени типови:

Ентисоли: тип Лептосол и тип Регосол

Флувисоли: тип Флувијатилна (алувијална) почва (флувијален флувисол)

Молисоли: тип Варовничко - доломитна црница (калкомеланосол), тип Ранкер и тип Рендзина

Вертисоли: тип Смолница

Камбисоли: тип Циметна шумска почва, тип Црвеница, тип кафеава почва врз варовник и доломит и тип Кафеава шумска почва

Лувисоли: тип Лесивирана почва

4.8. Биолошка разновидност

4.8.1. Флора

Алги

Посебно значење за алгалната флора има извориштето Свети Наум, кое се наоѓа во границите на Паркот и истовремено претставува едно од најголемите водни ресурси на Охридското Езеро.

Според достапните сознанија, во извориштето Свети Наум се среќаваат 117 алгални таксони кои припаѓаат кон неколку различни типови, како што се модрозелените алги (бактерии) (*Cyanophyta*), силикатните алги (*Bacillariophyta*), црвените алги (*Rhodophyta*), жолтите алги (*Xanthophyta*) и зелените алги (*Chlorophyta*). Најбогато застапена, претставува групата на силикатните алги (*Bacillariophyta*), претставена со 27 таксони познати само за Охридското Езеро и изворите кај Свети Наум (*Gomphonema balcanicum*, *Amphora sancti-naumii*, *Caloneis meridionalis*, *Cocconeis robusta*, *Cyclotella hustedtii*, *Epithemia lunata*, *Epithemia lunata* var. *obesa*, *Navicula xastate*, *Navicula jakovljevici*, *Navicula perturbata*). Покрај локалните ендемити, во извориштето Свети Наум живеат и значајни популации на алги кои се ретки во Македонија или пошироко, како на пример: *Sellaphora pupula* f. *rostrata*, *Sellaphora seminulum*, *Caloneis alpestris*, *Cocconeis placentula* var. *lineata*. Покрај локалните ендемити, во извориштето Свети Наум живеат и значајни популации на алги кои се ретки во Македонија или пошироко, како на пример: *Sellaphora pupula* f. *rostrata*, *Sellaphora seminulum*, *Caloneis alpestris*, *Cocconeis placentula* var. *lineata*, *Cocconeis pseudothumensis*, *Audouinella pygmaea* и *Navicula xasta*.

Лишаи

Лишаите (лихеноидните габи) во РСМ се недоволно истражени и бројот на регистрирани видови (340) е многу помал во споредба со некои западноевропски земји. Се наведува дека покровноста на дрвјата со лишајни талуси на охридската страна на Галичица (над 80%) која потекнува од претставниците на родовите: *Usnea*, *Bryoria*, *Ramalina* и *Parmelia*. Поради слабата проученост на подрачјето, некои посебно ретки и загрозени видови не се констатирани, меѓутоа како поретки би можеле да ги истакнеме следните видови: *Physconia enteroxantha*, *Usnea filipendula*, *Bilimbia lobulata*, *Lecanora chlorotera*, *Lecanora varia*.

Виши растенија

Планината Галичица е сместена помеѓу двете наши најголеми природни езера (Охридското и Преспанското Езеро), кои претставуваат еден своевиден термостат, кој ја регулира климата на поширокиот простор, не дозволувајќи екстремно високи летни температури како и екстремно ниски зимски температури, што доведува до присуство на една блага континентална клима со умерено субмедитеранско влијание. Така на пример, од охридската страна, во најниските делови на планината, во нејзиното подножје на потегот помеѓу Свети Наум и с. Пештани, присутни се голем број медитерански и субмедитерански дрвенести и грмушести растителни видови, како што се обичниот габер (*Carpinus orientalis*), медунецот (*Quercus pubescens*), македонскиот даб (*Quercus trojana*), дивата фоја (*Juniperus excelsa*), смоквата (*Ficus carica*), црвената смрека (*Juniperus oxycedrus*), аспарагусот (*Asparagus acutifolius*), заедно со голем број тревести растенија со медитерански, односно субмедитерански ареал на распространување, како што се *Convolvulus elegantissimus*, *Hyssopus officinalis* var. *pilifer*, *Biarum tenuifolium* и други. Од преспанската страна влијанието на Медитеранот најдобро може да се забележи на Пречна Планина (помеѓу с. Стење и с. Коњско), како и на островот Голем Град, каде исто така се среќаваат голем број медитерански и субмедитерански видови (*Juniperus excelsa*, *Euphorbia characias* subsp. *wulfenii*, *Lilium heldreichii*, *Biarum tenuifolium*, *Celtis glabrata*, *Centaurea graeca* и други). Погolem број растителни елементи од најјужните делови на Балканскиот Полуостров и Мала Азија, во својата тенденција кон проширување на својот ареал кон посеверните делови на Балканскиот Полуостров, на планината Галичица ја достигнале својата најсеверна граница или таа е една од најсеверните точки, како што се - *Rindera graeca*, *Acantholimon ulicinum*, *Sideritis raeseri*, *Morina persica*, *Jurinea micevskii* и други. Истовремено, некои алпски видови тука ја достигнуваат својата најјужна граница (*Sibbaldia procumbens*). Некои видови на планината Галичица ја достигнуваат својата источна граница на распространување на територијата на Република Северна Македонија, како што е случај со борот-муника (*Pinus heldreichii* var. *leucodermis*), кој што на Балканскиот Полуостров главно се простира од јужнодалматинските и херцеговските планини на југ сè до Пинд.

Некои делови од планината Галичица, особено локалитетот Зли Дол, претставуваат вистински засолништа (рефугиуми) на одделни видови од стара терциерна флора кои што тука, поради поволните локални еколошки услови, нашле свое засолниште за време на леденото доба, кога голем број стари терциерни растенија се повлекувале пред ледниците. Таков е случајот со терциерниот реликт *Aesculus hippocastanum* (див, коњски костен) кој што претставува флористичка реткост на планината Галичица и се среќава само на овој локалитет, и е со многу ограничено распространување во останатите делови од Република Северна Македонија (Црн Дрим, Гарска Река,

Лопушник). Овој локалитет претставува рефугиум и за балканскиот терциерен реликт *Ramonda serbica*, кој претставува остаток од тропската фамилија *Gesneriaceae*.

Посебно значење за планината Галичица имаат растителните видови кои се за првпат откриени на оваа планина и претставуваат нејзин заштитен знак. Имено, на планината Галичица се наоѓаат класичните наоѓалишта (*locus classicus*) на над 30 растителни таксони, од кои најголемиот број се со валиден таксономски статус. Поголемиот број видови, опишани од планината Галичица, засега се познати само во границите на македонскиот дел од оваа планина и претставуваат нејзини локални ендемични видови. Таков е случајот со следните видови: *Vupleurum mayeri* Micev., *Centaurea galicicae* Micev., *Centaurea tomorosii* Micev., *Dianthus galicicae* Micev., *Dianthus ochridanus* Micev., *Edraianthus horvatii* Lakušić, *Festuca galicicae* Mgf-Dbg, *Helichrysum zivajinii* Černjavski & Soška, *Laserpitium ochridanum* Micev., *Micromeria kosaninii* Šilič, *Nepeta ernesti-mayeri* Diklić & Nikolić и *Sempervivum galicicum* Micev. Секој од нив има посебно значење и посебно место во биодиверзитетот на планината Галичица, меѓутоа помеѓу нив посебно би требало да се издвојат двата ендемични вида од родот *Centaurea* – *C. soskae* и *C. galicicae*, кои се со многу ограничено распространување и се развиваат по стрмните варовнички клифови кои се издигнуваат над Охридското Езеро – помеѓу манастирот Свети Заум и с. Пештани (*C. soskae*), како и по варовничките клифови покрај Преспанското Езеро, помеѓу с. Стење и с. Коњско (*C. galicicae*). За определување на биолошката вредност на одредено заштитено подрачје, посебно значење имаат присутните таксони кои претставуваат дел од различни меѓународно прифатени конвенции или црвени листи, како што се светската **Црвена листа на засегнати растенија на IUCN (Red List of Threatened Plants)**, **Бернска конвенција (прилог I)**, **Директивата за живеалишта (Прилог IVb)** и други. На планината Галичица се присутни таксони од светската Црвена листа на засегнати растенија на IUCN и кои се застапени скоро во сите делови од планината, од најниските делови сè до субалпскиот појас.

Исто така, важно е да се спомне дека во границите на паркот се регистрирани единствените наоѓалишта на поголем број растителни таксони како што се: *Angelica palustris* (Besser) Hoffm., *Alyssum subvirescens* Form., *Astragalus gremlii* Burnat, *Celtis glabrata* Steven ex Planchon, *Cephalaria setulifera* Boiss. & Heldr., *Coronilla vaginalis* Lam., *Crepis vesicaria* L., *Cytisus procumbens* (W.K.) Spr., *Damasonium bourgaei* Cass., *Euphorbia ccharacias* L. subsp. *wulfenii* (Hoppe ex W. Koch) A.R. Smith var. *sibthorpii* (Boiss.) E.S.Boiss, *Gnaphalium horreanum* Koch. и други.

Габи

ЈУНПГ, во споредба со другите делови во земјата е еден од миколошки најдобро проучените региони. Како резултат на сите наведени истражувања досега биле објавени над 200 видови габи за подрачјето на Паркот. Врз база на досегашните истражувања на диверзитетот на габите во Паркот се констатирани над 480 видови, од кои најголем дел се макромицети кои таксономски припаѓаат на типот Basidiomycota, а помал дел на Ascomycota. Микромицетите се многу слабо истражени и има податоци само за мал број паразитски видови, додека за акватичните габи не постојат никакви податоци.

Најмногу видови се собрани на даб (*Quercus* spp.) и бука. Најголемиот дел од регистрираните видови не се карактеризираат со супстратна специфичност иако доаѓаат и видови специјализирани за еден род, па и вид на домаќин. Фунгијата на Паркот е богата со многу ретки видови кои се дел од повеќе национални и глобални

црвени листи или се опфатени на друг начин во документи кои третираат значајни, ретки и загрозени видови. Значајно е да се истакне дека заедниците со дива фоја изобилуваат со многу ретки видови габи и од миколошки аспект тоа се најдобро проучени шуми од овој тип во Европа.

Во однос на загрозеноста на видовите состојбата е следна: 25 вида се наоѓаат на европската црвена листа на загрозени макромисети, 20 вида припаѓаат на прелиминарната црвена листа на габи на Република Северна Македонија, 5 видови се дел од атласот на 50 загрозени видови во Европа (проект на ЕССФ) и еден вид е кандидат за заштита во рамките на прилог 1 од Бернската конвенција. Како клучни видови за идентификација на примарните габни подрачја се селектирани 10 вида макромисети. Осум вида се економски значајни, а од локалното население масовно се собираат вргањите (*Boletus edulis*, *B. aereus* и *B. reticulatus*), јајчарката (*Amanita caesarea*) и лисичарката (*Cantxarellus cibarius*).

4.8.2. Фауна

И покрај фактот што планината Галичица не е споредлива со други планински масиви со слични димензии и надморска висина, како и фактот дека бројни таксономски групи се многу површно испитувани, Галичица има највисоко ниво на богатство со видови на фауна и присуство на реликтни и ендемични видови, не само во споредба со други планини на национално или регионално ниво, туку и во европски размери.

Богатство на видови

Вкупниот број на таксони од фауната досега забележани на територијата на Паркот изнесува над 3230, што претставува еноормно висока разновидност на подрачје од само 25.000 ха. Според постојните сознанија овој број веројатно е поголем со оглед на тоа за повеќе десеттици видови, иако сè уште не се регистрирани во Паркот, постои голема веројатност дека го населуваат.

Хетерогеност на видови

Покрај богатство на видови, друга извонредна особина на фауната во Паркот е хетерогеноста. Потеклото и генезата на фауната во Паркот се тесно поврзани со регионалната геолошка историја и со климатските промени во текот на глацијалната епоха, во Плеистоцен, интерглацијалните фази и постглацијалниот период, како резултат на што се случиле неколкукратни масовни миграции на фауната и мешање на фауна од различни зоогеографски региони. Според тоа, по својот состав, актуелната фауна во Паркот е високо хетерогена, составена од различни комплекси на елементи на фауна, концентрирани во релативно мала област. Тоа резултира со ситуација во која медитерански видови коегзистираат со алпски, сибирски и степски видови.

4.9. Природно наследство

На територијата од Охридскиот Регион како светско наследство се идентификувани следните локалитети со природни вредности:

- Света Богородица Калишка - сублакустрични извори;
- Калишта - единствено природно живеалиште на жолтиот локвањ (*Nuphar lutea*) на Охридско Езеро;
- Подмоље - најраспространет појас на трска (*Phragmites australis*) на Охридското Езеро, природно живеалиште на загрозени видови птици и мрестилиште на крап;
- Мазија - ревитализирано природно живеалиште на жолтиот локвањ (*Nuphar lutea*), мрестилиште на крап и живеалиште и гнездилиште на птици;
- Студенчишко Блато - макрофитска вегетација и плодиште на краповидни риби;

- Вели Даб - сублакустрични извори, плодиште на пастрмка и биодиверзитет на бентосна фауна;
- Веља Пеш - сублакустрични извори, плодиште на пастрмка и биодиверзитет на бентосна фауна;
- Свети Петар - крајбрежни и сублакустрични извори, мрестилиште на пастрмка и биодиверзитет на бентосна фауна;
- Светинаумски Извори - најиздашен извор на Охридско Езеро, мрестилиште на пастрмки и краповидни риби и биодиверзитет на бентосна фауна.

Споменикот на природата - Охридско Езеро е познато како суперлативен природен феномен. Со геолошка и биолошка историја од 2 -5 милион години, се истакнува како најстаро природно езеро во Европа и едно од најстарите езера во светот. Сливот на езерото поддржува подеднакво богата и значајна биолошка разновидност и голем број ендемични видови. Овој воден екосистем од научна гледна точка, е меѓунајзначајните водни екосистеми, како што се Охридското Езеро и Тангањика. Прекуграничен биосферен резерват Преспа Парк е распространет на површина од 14.339,25 хектари (13.457,81 ха копнена; 881,44 ха водна). Областа е комбинација на вода (езера, потоци), шума и планински релјефи додека рамните области граничат со надворешните граници на териториите што се протегаат низ двете земји. Заедно, системот на Охридското и Преспанското Езеро е еден од најголемите во Европа од ваков вид. И двете езера се со посебна вредност на национално и меѓународно ниво заради нивната геолошка и биолошка посебност.

Змиски Остров или Свети Петар е остров во Преспанското Езеро и е најголем остров во Република Македонија. Има елипсовидна форма со должина од 750 м, а широк 450 м, со највисок дел 50 м над езерото. Островот Голем Град е исклучително значајно подрачје од Националниот парк Галичица поради постоењето на неколку еколошки феномени. Од растителниот свет јасно се издвојуваат две шумски заедници и тоа шумата на дива фоја и шумата на вебиевиот бадем и мазната коприква. Од животинскиот свет присутни се големиот корморан (*Phalacrocorax carbo*) и кадроглавиот пеликан (*Pelecanus crispus*). Карактеристична појава на островот е тоа што единките од змијата рибарка и скалестата гуштерица се многу покрупни во однос на единките од копнените популации, додека единките на поскокот (*Vipera ammodytes*) се со цуцест раст.

Манастирскиот комплекс Свети Архангел Михаил - Свети Наум е изграден на висок стрмен брег со прекрасен видик кон езерото. Источно од манастирот, во неговата непосредна близина, широко се разливаат обилните извори на карстниот врток. Импресивната глетка на бистрите и студени води кои се влеваат во Охридското Езеро, создаваат многу живописно место кое е богато со растителен и животински свет, со бројни реликтни и ендемични видови.

Од другите природни вредности на Паркот, значајни се: Стара Галичица и островот Голем Град, кои по своите севкупни геоморфолошки карактеристики се ретки или единствени форми во Југоисточна Европа, како и тревните тераси на Стара Галичица кои со одредени свои карактеристики се единствени или исклучително ретки во евромедитеранскиот регион, но и глобално.

ЗАШТИТЕНИ ПОДРАЧЈА СО МЕЃУНАРОДЕН РЕЖИМ НА ЗАШТИТА

- Рамсар подрачја
- Споменик на природа – Преспанско Езеро (1995) и

- Подрачјата од светско наследство (УНЕСКО)
- Споменикот на природата – Охридското Езеро (1979)
- Тентативна (привремена) листа на УНЕСКО
- Споменик на природа - Пештерата Слатински Извор (2004).
- Прекуграничен биосферен резерват Охрид - Преспа прогласен според критериумите на Програмата на УНЕСКО Човек и Биосфера (2014)

4.10. Културно наследство

По своите природни и културни вредности Охридско-преспанскиот Регион е еден од најрепрезентативните региони во РСМ. Од тие причини, Охридското Езеро е впишано во листата на УНЕСКО, под името: „Охридски Регион со неговите културни и природно-историски аспекти и неговата еколошка средина.“ Најпрво, во 1979 година тоа е впишано како природно наследство, а во 1980 година и како културно наследство. На предлог на надлежните институции, МЖСПП и Министерството за култура, Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Охрид, Управата за заштита на културното наследство и УЖС, предложен е нов назив на номинацијата - Природно и културно наследство на Охридскиот Регион.

Површината на природното и културно наследство на охридскиот регион изнесува 83.350 ха од кои 17.974 ха се во границите на Паркот.

Манастирскиот комплекс „Свети Архангел Михаил – Свети Наум“, лоциран на најјужниот дел од Охридското Езеро, претставува еден од најизразените елементи на културниот пејзаж.

Манастирскиот комплекс „Свети Богородица-Захумска“, лоциран непосредно покрај брегот на Охридското Езеро, опкружен со стеновит терен кој се издига во позадината на црквата и ендемско зеленило, претставува еден од најкарактеристичните изрази на градителството настанато со вековната симбиоза на човековото делување и искомската природа.

Римскиот каstrум кој се издига над стеновитиот брег покрај кој е реконструирана палафитната неолитска населба во Заливот на коските претставува исто така симбиоза на природните одлики на стеновитиот терен кои се испреплетуваат со камените ѕидини од каstrумот.

Рибарските населби Трпејца и Пештани се карактеризираат со оригиналниот начин на лоцирањето покрај брегот од езерото, како сведоштво за начинот на живот и културата на живеење во крајбрежниот простор.

Познати цркви и манастири во населените места во НП Галичица се:

- Пештерната црква Света Богородица (Пештанска), „Свети Врачи“, „Свети Ѓорѓија“, „Свети Никола“, „Свети Петка“, „Свети Никола“ и „Свети Тројца“ во Пештани;
- Манастирот Свети Наум, кој датира од 900 година, во Љубаништа;
- Црквата „Успение на Пресвета Богородица“ од 15 век, во Велестово;
- Црквата „Света Богородица-Захумска“ од XIV век и црквата „Свети Никола“, во Трпејца;
- Црквата „Свети Пророк Илија“, во Рамне;
- Црквата „Свети Маченик Мино“, во Коњско (Охрид);
- Црквата „Света Недела“, во Долно Коњско;
- Црквата „Свети Илија“, црквата „Света Мина“, во Елшани;
- Црквата „Свети Кирил и Методиј“, црквата „Свети Атанасиј“ и црквата „Свети Илија“, во Стење;

Во 1997 година биле извршени првите подводни археолошки истражувања во Македонија, на локалитетот Плоча Миќов Град, во Заливот на коските, покрај јужниот брег на полуостровот Градиште, близу селото Пештани. Врз основа на резултатите од овие подводни теренски истражувања, може со сигурност да се каже дека, оваа наколна населба припаѓала на доцното бронзено време и на почетоците од железното време, односно на времето од 1500 до 700 година п.н.е. Локалитетот Плоча Миќов Град во Заливот на коските денес е атрактивен музејски комплекс кој има повеќе содржини: реконструирана палафитна населба над водите од езерото, римски каструм кој е конзервиран, реставриран и презентира на највисокото плато од ридот Градиште, пристапен објект со музејски витрини и објект за реализација на подводен туризам.

Во 1998 година, во ноември, беа откриени остатоци на уште една наколна населба, овој пат во близина на селото Трпејца, локалитетот На Дол во Заливот на Прчот. Дрвени колци и движен археолошки материјал (керамика, камени орудија) беа регистрирани на длабочина од 5-7.метри под површината на водата. Тогаш беа изведени пробни подводни истражувања кои се сведуваа главно на рекогносцирање и фотодокументирање на остатоците на оваа населба. Според карактерот и особеностите на наодите, констатирано е дека и оваа населба припаѓа на крајот од бронзеното време.

Во јули 1999 година, откриена е и трета населба покрај источниот брег на Охридското Езеро. Овој пат се работи за простор кој го зафаќа северното крајбрежје на селото Пештани, во дел од т.н. Залив на бомбите. Овде случајно е откриен дрвен колец на самиот брег, како и многубројна фрагментирана керамика која по своите типолошки одлики е речиси идентична со керамичката продукција од претходните две наколни населби.

На два километри по воден пат од селото Коњско (Преспа), се наоѓа островот Голем Град – единствениот македонски остров. Тој се издига на височина од 30.м над езерото и е со површина од 22 ха. На островот се среќаваат и бројни археолошки остатоци од различни историски периоди, и говорат дека тој во минатото бил населен.

4.11. Материјални добра

4.11.1. Водоснабдување во паркот и околината

Во сите урбани центри во регионот постои градски систем за снабдување со вода. Руралните места се снабдуваат со вода за пиење од локални водоводи или бунари. Во градот Охрид се врши централно водоснабдување за: градот Охрид, населените места Орман, Рача, Св.Стефан, Долно Коњско, Лагадин, Пештани и туристичките локалитети долж брегот на езерото. Од локални водоводи се снабдуваат населените места Велгошти, Трпејца, с. Љубаништа и во с. Лескоец.

Градот Ресен се снабдува со вода преку регионалниот водоснабдителен систем Крушје-Ресен-Сир Хан. Покрај тоа, изградени се три бунари во Царев Двор од каде се зафаќаат дополнителни количини со што е постигната целосна покриеност со водоводна мрежа. На овој систем се приклучени 15 селски населби: Волкодери, Горна Бела Црква, Долна Бела Црква, Горно Дупени, Горно Крушје, Долно Перово, Дрмени, Езерани, Избишта, Јанковец, Кривени, Прељубје, Царев Двор, Шурленци и туристичката населба Сир Хан.

4.11.2. Третман на отпадни води на територијата на НП Галичица

Јавните претпријатија кои се одговорни за одведување на отпадните комунални, атмосферски и индустриски води управуваат со вкупно 263.3 км колекторска и градска мрежа која претежно е лоцирана во урбаните центри на општините. Во Охридскиот Регион изградена е секундарна канализациона мрежа во должина од околу 108 км и тоа во градот Охрид и населените места Долно Коњско и Лагадин. Изградена е атмосферска канализација во должина од 8629 м. Процентот на приклученост на корисниците во канализациониот систем за град Охрид е 92%. Станицата за третман на отпадните води за градовите Охрид и Струга, како и за населените места и туристичките капацитети кои се лоцирани на охридското крајбрежје се наоѓа на околу 4 км од градот Струга (помеѓу селата Враништа и Ложани). Станицата обезбедува механички и биолошки третман на отпадните води.

За индустриските отпадни води задолжителен е предтретман пред испуштање на отпадните води во канализацијата. Капацитетот на изградената станица е за 120 000 еквивалентни жители, а пречистената вода се испушта во реката Црн Дрим.

Градот Ресен има сепарационен систем на канализација. Фекална канализациона мрежа има скоро на целата територија. Отпадните води од градот се одведуваат преку пречистителната станица со капацитет од 12.000 m³, изградена во близина на село Езерани. Само 20% од градот е покриен со атмосферска канализација, а водите се испуштаат во Голема Река. Фекалната канализациона мрежа е изведена во селата Езерани 95%, Јанкоец 40% и Царев Двор 95%, а водите се одведуваат преку пречистителната станица во село Езерани. Селата: Аравати, Асамати, Болно, Брајчино, Долно Дупени, Грнчари, Дрмени, Коњско, Наколец, Стење и Подмочани, немаат канализациона мрежа, односно користат септички јами.

4.11.3. Третман на цврстиот отпад на територијата на НП Галичица

На територијата на општина Охрид, депонирањето на комуналниот смет се врши во депонијата „Буково“ и депонијата за градежен материјал „Мауцхер“. Од вкупното население на територијата на општината, само 31% е покриено со услугата за подигање на цврстиот отпад и тоа: на подрачјето на град Охрид, викенд населбите и селата Пештани, Трпејца, Љубаништа, Орман, Долно Лакочереј и Рача. Селектирање на цврстиот отпад се врши минимално (пластични шишиња и делумно хартија). Подигањето на отпадот од Косел, Вапила, Опеница, Завој и Расино, се врши во регионалната депонија Буково.

Отпадот од градот Ресен и попатните села се депонира во близина на селото Златари, во простор што не е соодветен за таа намена. Целосно подигање на отпадот се врши во селските населби: Асамати, Горна Бела Црква, Грнчари, Долна Бела Црква, Долно Дупени, Дрмени, Јанкоец, Козјак, Крани, Курбиново, Лавци, Љубојно, Наколец, Отешево, Покрвеник, Стење, Царев Двор, Штрбово и Шурленци. Покриеноста на општина Ресен со услугата за собирање на отпад е околу 81%.

4.11.4. Патишта низ територијата на НП Галичица

Главни патни правци, што го поврзуваат овој регион со другите региони се државниот пат А2 Скопје - Гостивар - Кичево - Струга - граница со Албанија и државниот пат А3, врска со А2 - Охрид - Ресен. Патната мрежа во овој Регион е недоразвиена, особено регионалната патна мрежа од 2 категорија.

Постојната состојба на дел од патниот правец А2 Гостивар - Кичево - Струга - граница со Албанија е во релативно лоша состојба, пред сè, поради оштетените коловозни

површини и несоодветните технички елементи на овие делници. Во тек е градба на автопатско решение на трасата од Кичево до Охрид што во голема мера ќе го подобри патувањето на овој патен правец.

Потребно е да се спомене и регионалниот патен правец Р1301 Охрид - Пештани - Љубаништа - граница со Албанија кој исто така, има оштетени коловози и несоодветни технички елементи, што претставува проблем за нормалното одвивање на сообраќајот, особено во летниот период кога протокот на возила е доста голем. Регионалниот патен правец Р1208 Охрид - Струга (стар пат) - Радожда, како и Р1303 Кичево - Македонски Брод и Р1305 (врска со А2 - Демир Хисар) се во лоша состојба на одредени делници. Регионалната патна мрежа од втора категорија е недоизградена и добар дел од патните правци имаат земјени коловози.

За одржувањето и заштитата на патиштата кои поминуваат низ територијата на НПГ надлежен субјект е ЈПДП. Низ територијата на Паркот поминуваат следните регионални патишта и нивни краци:

- Р501: Охрид (врска со М5)-Свети Наум-граница со Албанија, асфалтен пат 32,420 км; делот во Паркот е 27,445 км;
- Р503: Макази (врска со Р505)-Царина-граница со Албанија (Стење), асфалтен пат, 24,125 км, делот во Паркот е 11,522 км;
- Р503–крак 1: Стење (врска со Р503)–Коњско, 1,4 км асфалтен пат и 9,4 км земјен пат;
- Р504: Царина (врска со Р503)-Трпејца-(врска со Р501), асфалтен пат, 27,590 км.

Низ територијата на Паркот поминуваат поголем број локални патишта и улици во населените места. Од локалните патишта позначајни се следните:

- локален пат до с.Отешево (од одвојување од Р503 до центар на селото), земјен пат, 0,56 км;
- локален пат до с.Лескоец (од одвојување од Р503), асфалтен пат, 2,1 км;
- локален пат Гола Бука/Лозина–Два Јавори (крај на асфалтен пат), асфалтен пат, 3 км;
- локален пат до караула Свети Илија (од одвојување од Р501 кај Љубаништа), земјен пат, 1,9 км;
- локален пат до с.Елшани (од одвојување од Р501 кај автокамп Елешец), асфалтен пат, 2,1 км;
- локален пат до с.Коњско (од одвојување од Р501 кај хотел Метропол), асфалтен пат, 3,8 км;
- локален пат до с.Велестово (од одвојување од Р501 кај Студенчишта), асфалтен пат, 4,1 км;
- локален пат до с.Рамне (од центарот на населбата Видобишта), асфалтен пат, 3,2 км;
- локален пат до црква Свети Илија (од центарот на с. Велгошти), асфалтен пат, 3,1 км;
- локален пат до црква Свети Никола (од центарот на с. Велгошти), вкупно 2,9 км од кои 1,7 асфалтен и 1,2 км земјен пат;
- локален пат до црква Свети Атанасиј (од центарот на населбата Видобишта), вкупно 1,7 км од кои 0,9 км асфалтен пат и 0,8 км земјен пат;
- локален пат до с.Шипокно (од одвојување од Р501 кај населба Рача), земјен пат, 3,2 км.

Низ територијата на Паркот поминуваат и поголем број земјени патишта кои се користат за различна намена и согласно Законот за јавните патишта се неklasифицирани (земјени) патишта од кои поважни се:

- Велестово – Два Јавори (преку Крстец, Дофа, Шарбојца и Суво Поле; 16,5 км);

- Поник – Летница (3,0 км);
- Два Јавори - Ѓерека (преку Косто Бачило; 3,6 км);
- Суво Поле – Томорос (2,7 км);
- Суво Поле – Ѓерека (1,64 км);
- Суво Поле – Мечкина Локва (1,0 км);
- Шарбојца (планинска куќа) – Шаргуле (1,8 км);
- Шарбојца (планинска куќа) – Џамивчено (преку Симонческа Локва; 2,6 км);
- Џафа – Рамни Дол (преку Кучо Поле; 3,8 км);
- Игралште Пештани – Глајшо (преку Добра; 3,8 км);
- Глајшо – спојување со Р-504 (1,7 км);
- Коњско (црква Свети Мартинија) – Света Петка (преку Труглајш; 2,1 км);
- Вели Даб – Глајшо (4,4 км);
- Дервен – Војтино – граница со Албанија (9 км);
- Белков Извор – Попов Извор (1,5 км);
- Извор Калино – Пропас (1,3 км);
- Црква Свети Атанасиј – Коштуна (1,7 км);
- Црква Свети Илија – Петринско Поле (преку Горни Исток; 8,8 км);
- Горни Исток – Црвен Камен (преку Источка Бигла; 3,1 км);
- Скала – Дофа (преку Летнички Бунари и Ѓафа; 7,2 км);
- Џафа – Коњски Меризи (преку Вардуљ; 2,4 км);
- Коњски Меризи – Дупкана (преку Рамненска Ливада и Гумење; 2,5 км);
- Отешево - Ломје (6 км);
- Отешево - Ливада (3 км);
- Рамни Пат – Сирхан (1,46 км);
- Чавкалица - Голем Рид (4 км);
- Турска Ливада - Зајакој Нивје - Котарон (3 км);
- Стење (фабрика) – Котарон (5 км);
- Премин Стење - Воден Камен (3 км);
- Отешево (тунел) - Кале - Отешево (6 км);
- Липона Ливада – Стење (преку Волко Легало, Вршинана, Турска Ливада; 10 км);
- Баба – Лако Сигној (2,8 км);

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО ОБЛАСТИТЕ КОИ МОЖАТ ДА БИДАТ ЗНАЧИТЕЛНО ЗАСЕГНАТИ, ВО ОТСУСТВО НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПУНПГ

За да се одредат придобивките и/или недостатоците при имплементација на Планот за управување со НП Галичица, треба да се земе предвид и “do nothing” сценариото или состојба без имплементација на ПУНПГ, односно што би се случило доколу не дојде имплементација на планскиот документ.

Табела 14. Оцена на животната средина без имплементација на ПУНПГ

Област на СОЖС	Карактеристики на животната средина
Население и социо-економски развој	Моментална состојба
	<ul style="list-style-type: none"> - планинските населени места, поради ограничените можности за стопански развој, во голем дел се под влијание на процесот на депопулација; - стапката на невработеност кај населението од охридската страна од Паркот (40,49%), е значително повисока од просечната стапка на невработеност во општината Охрид во 2002 година (39,68%), додека стапката на невработеност кај населението од селата на преспанската страна од Паркот (29,73%), е значително пониска од просечната стапка на невработеност во општината Ресен (30,06%); - како резултат на лошата социо-економска состојба, забележлива е миграција на населението од селата во границите на Паркот во градовите, како и напуштање на планинските села и населување во постојните населени места, поблиску до главните патиштата или формирање на нови населби; - преземањето на соодветни мерки за подобрување на состојбата и запирање на овие процеси придонеле селото Отешево да остане без присуство на постојани жители. Ваква тенденција се забележува и во селата Лескоец и Коњско на преспанската страна на Паркот; - значителен број на домаќинства кои своите основни или дополнителни приходи ги остваруваат од туризмот и приватното сместување; - во некои населени места нема задоволителна патна мрежа, отсуство на водоводна мрежа и канализација, непостоење услуга за собирање на комунален отпад;
	Состојба без имплементација на ПУНП
	<ul style="list-style-type: none"> - ќе продолжи трендот на депопулација на ридско-планинските села на територијата на НПГ; - стапката на невработеност кај населението на територијата на НПГ ќе остане иста или ќе се зголеми; - мал број на домаќинства кои би се вклучиле во развој на одржливиот туризам; - социо-економската состојба ќе остане иста или ќе се влоши; - квалитетот на живот ќе се намали или ќе остане ист; - отсуство на нови инвестиции; - ограничени туристички понуди; - недостаток на промотивни активности за подрачјето;
	Состојба при имплементација на ПУНПГ
<ul style="list-style-type: none"> - одржливо управување со НПГ; - нови можности за вработување согласно концептот за одржлив туризам и други алтернативни видови на туризам; - намалување на позитивниот тренд на миграцијата; - подобрување на локалниот економски развој; - поголема промоција на регионот како туристичка дестинација; - развој на нови туристички производи и подобрување на квалитетот на сегашните содржини на туристичките понуди; - зголемување на бројот на посетители од државата, прекуграничните региони и воопшто од другите ЕУ држави; - зголемување на бројот на домаќинства кои може да нудат услуги (селски туризам); - продолжување на туристичката сезона, како резултат на развој на нови форми на туризам; - подобрување на квалитетот на животот на локалното население; - привлекување на нови инвестиции; 	
Здравје на населението	Моментална состојба
	<ul style="list-style-type: none"> - незадоволителен квалитет на живот во некои населени места; - несоодветно управување со отпад во повеќето населени места; - немање вода за пиење и канализациона мрежа во некои населени места; - диви депонии во некои населени места; - лош квалитет на енергенс; - несоодветно користење на земјиштето; - неконтролирана урбанизација; - достапноста на здравствените услуги и незадоволителен квалитет на здравствените установи; - низок степен на еколошка свест;
	Состојба без имплементација на ПУНП

	<p>Состојбата со здравјето на луѓето ќе биде иста или влошена поради постоењето на дивите депонии во близина на населените места и несоодветниот начин на управување со отпадот, неконтролирана урбанизација и несоодветно користење на земјиштето, неодржливо управување со природните ресурси и слично.</p> <p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p> <ul style="list-style-type: none"> - одржливо управување на НПГ; - можности за воведување на нов вид туризам – здравствен туризам; - подобрување на состојбата со управување со отпадот; - промовирање на ниско-загадувачки енергенси; - едукација за зголемување на свесноста за значењето на природните ресурси;
<p>Квалитет на воздух и климатски карактеристики</p>	<p>Моментална состојба</p> <ul style="list-style-type: none"> - не е утврдено екстремно загадување на воздухот; - постоење на загадувачи на воздухот: индустриски капацитети; - несоодветно управување со отпад, неконтролираното депонирање на отпадот и појава на диви депонии кои емитуваат стакленички гасови; - несоодеветен третман на органскиот отпад кој предизвикува голема смрдеа; - горење на отпадот на отворено, при што се создаваат емисии на стакленички гасови - непостоење на анализи, студии за искористување на обновливите извори на енергија; - неконтролирана сеча на шуми; - на подрачјето на НПГ не постојат мерни станици; <p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - квалитетот на воздухот ќе остане на исто ниво или ќе се влоши; - емисии на штетни гасови од неправилно управување со отпадот; - неконтролираното палење на отпадот во постојните и дивите депонии; - неконтролирана сеча на шуми; <p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p> <p>ПУНПГ предвидува одржливо управување со НПГ, што подразбира рационално управување со природните богатства, промовирање на незагадувачки индустрии, соодветно управување со отпадот, забрана за палење на оган на отворено и други активности согласно зонирањето на подрачјето.</p> <p>Одржливото управување со шумите ќе придонесе во справување со климатските промени</p>
<p>Квалитет на вода</p>	<p>Моментална состојба</p> <p>Поради карстниот карактер на планината Галичица, водните живеалишта во Паркот се ретки и исклучително чувствителни на влијанието од човековите активности. Во Паркот постојат само неколку постојани водотеци, поголем број постојани и повремени извори и 19 локви кои се од природно потекло или нив ги изградил човекот, најчесто заради напојување на стоката.</p> <ul style="list-style-type: none"> - намалено одржување на локвите, денес голем дел од нив се пресушени или со намален капацитет - неконтролирана употреба на пестициди и други средства кои се користат во земјоделието; - нерегулирано испуштање на фекалните води од резиденцијалните и комерцијални објекти во границите на изворите Свети Наум; - депонирање на цврст отпад и течен отпад од страна на туристите; - пловење по изворите со сплавови, кајчиња, може да претставува опасност за растителниот и животинскиот свет на дното од изворите <p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - пресушување на локвите ќе има негативно влијание врз животинскиот свет во НПГ - ист или влошен квалитет на водата во Охридското Езеро, Преспанското Езеро и крајбрежните живеалишта поради пестицидите и другите средства кои се користат во земјоделието, посебно во околните овоштарници; - тренд на еутрофикација на Преспанско Езеро; - бесправна градба на објекти долж брегот на Охридско Езеро, особено во и околу зоната за строга заштита на потегот од Пештани до Градиште, од Градиште до Трпејца, месноста Надол, јужно од селото Трпејца и Коњско (Преспа); - неконтролиран риболов; <p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p>

	<p>ПУНПГ предвидува одржливо управување со НППГ, што подразбира рационално управување со водните ресурси, соодветно управување со отпадот, предвидува забрана за користење на пестициди, уредување на постојните локви и бунари и изградба на нови</p>	
Почва	<p>Моментална состојба</p> <ul style="list-style-type: none"> - намалување на површините под обработливо земјиште, а особено површините под пасишта; - ерозија поради неконтролирано сечење на дрвја; - интензивна урбанизација на поплодните површини во крајбрежниот појас; - бесправна трансформација на плодно земјоделско земјиште во градежно; - употреба на пестициди; - несоодветно депонирање на отпад 	
	<p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - ист или зголемен тренд на намалување на површините под обработливо земјиште во НП; - ист или зголемен тренд на бесправна сеча на шумите; - ист или намален квалитет на почва 	
	<p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p> <p>ПУНПГ предвидува одржливо управување со НППГ, што подразбира соодветно управување со отпадот, предвидува забрана за користење на пестициди согласно зонирањето на Паркот, рационално користење на природните ресурси, намалување на бесправната градба.</p>	
Биодиверзитет и природно наследство	<p>Моментална состојба</p> <ul style="list-style-type: none"> - уништување и фрагментација на живеалиштата како резултат на урбанизацијата; - неконтролирано собирање на лековити плодови и растенија; - бесправна сеча на дрвјата; - незаконски лов и риболов; - зголемена бучава, како резултат на зголемување на бројот на посетители; - загуба на ендемските растенија и животни 	
	<p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - ист или зголемен тренд на урбанизацијата; - незаконски лов и риболов; - бесправна сеча на дрвјата; 	
	<p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p> <p>ПУНПГ предвидува одржливо управување со НППГ, што подразбира рационално користење на природните ресурси, намалување на бесправната градба, воспоставување забрана за лов и риболов, одржливо управување со шумските екосистеми</p>	
Предел	<p>Моментална состојба</p> <ul style="list-style-type: none"> - поради неконтролираната урбанизација се јавуваат деградирани прегледи; - незаконска сеча на дрвја; - опожарување на шуми и други предели со исклучителни вредности; - нелегално површинско ископување на земја и камења - несоодветно одлагање на отпадот 	
	<p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - ист или влошување на начинот на справување со отпадот; - иста или зголемена сеча на дрвјата; - неконтролирана урбанизација; 	
	<p>Состојба при имплементација на ПУНПГ</p> <p>ПУНПГ предвидува одржливо управување со НППГ, што подразбира рационално користење на природните ресурси, намалување на бесправната градба, воспоставување забрана за лов и риболов, одржливо управување со шумските екосистеми</p>	
Културно наследство	<p>Моментална состојба</p> <ul style="list-style-type: none"> - неконтролирана урбанизација; - несоодветна конзервација на културното наследство; - нарушување на визуелниот интегритет на традиционалната целина; - користење на несоодветни материјали за градба; - недоволна финансиска моќ за конзервација на наследството 	
	<p>Состојба без имплементација на ПУНП</p> <ul style="list-style-type: none"> - ист или зголемен тренд на неконтролирана урбанизација; - несоодветна конзервација на културното наследство; 	

	- отсуство на план/програма со активности за заштита на културното наследство
	Состојба при имплементација на ПУНПГ
	ПУНПГ предвидува одржливо управување со НПГ, што вклучува и заштита и унапредување на културното наследство на територијата на НП Галичица
Материјални Добра	Моментална состојба
	- непостоење на системи за снабдување со вода во некои населени места долж НПГ;
	- непостоење на системи за одведување и третман на отпадни води;
	- неповолна состојба на патната инфраструктура
	- немање пракса и можности за користење на обновливи извори на енергија
	Состојба без имплементација на ПУНП
- иста или влошување на состојбата со материјалните добра	
	Состојба при имплементација на ПУНПГ
	ПУНПГ предвидува одржливо управување со НПГ. Во ПУНПГ не се предвидени активности за реконструкција и изградба на нови материјални добра.

6. ОБЛАСТИ КОИ СЕ ОД ПОСЕБНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ПТИЦИ И ХАБИТАТИТЕ

Националниот парк Галичица е прогласен во 1958 година со цел да се зачува растителниот и животинскиот свет и природниот изглед на планината Галичица.

Со Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк (Сл. Весник на РМ, бр. 171/10) се прогласува дел од планината Галичица за Национален парк, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата.

Законот за прогласување на дел од планината Галичица за НП ги дефинира границите на Паркот, а површината изнесува 24.151,4 хектари.

Паркот претставува жариште на биолошката разновидност во регионот, но и пошироко, во глобални рамки. Паркот се издвојува од другите подрачја со слична големина по исклучителното богатство на живеалишта и видови на релативно мала територија. Како комплексна целина, паркот заедно со Охридското и Преспанското Езеро, претставува релативно ограничено подрачје со многу богата биолошка разновидност, висок степен на хетерогеност и ендемизам и во таа смисла се смета за навистина многу вреден локалитет во Европа.

За определување на компонентите на биолошката разновидност при изработката на ПУНПГ, беа применети следните критериуми:

- Компоненти на биолошката разновидност: (глобално засегнати видови, значајни популации на ретки видови или видови кои се заштитени во Македонија или во Европа,

видови кои имаат голем дел од нивното биогеографско распространување или глобалната популација во границите на Паркот (ендемски видови), ретки или засегнати типови живеалишта (во Европа или во Македонија) и особини од голема еколошка важност или интерес.

- Компоненти на биолошката разновидност кои имаат големо социоекономско значење (други шумски производи, пасишта, живеалишта и видови со голема привлечност за туристите, екоекосистемски услуги како заштита од ерозија и поплави и слично).

- Компоненти на биолошката разновидност кои имаат културно значење (ваковски шуми или простори, живеалишта и видови кои имаат голема вредност сами по себе).
- Компоненти на биолошката разновидност кои имаат значење за еколошка едукација на локалната популација и посетителите.

Согласно гореспоменатите критериуми, следните компоненти од биолошката разновидност во Паркот се сметаат за клучни:

Богатата биолошка разновидност. На површина од приближно 25.000 ха, се среќаваат повеќе од 37 типови живеалишта, 40 растителни заедници, околу 1600 таксони од васкуларните растенија, над 143 видови лихеноидни габи, повеќе од 480 видови габи и преку 3230 таксони од фауната.

Глобално загрозени видови. Според критериумите на IUCN, во Паркот се среќаваат повеќе видови кои се сметаат за глобално загрозени (статус „EN“) од кои 4 вида се без`рбетни, додека 13 се `рбетни животни. Кон оваа група може да се додадат и 19 виши растенија од Паркот кои се сметаат за глобално ретки, како и 15 видови габи од глобално значење. Што се однесува до акватичните без`рбетници, според последните истражувања со исклучок за претставниците од групата на полжави, не е направена проценка за состојбата на видовите кај останатите групи од бенталната фауна нити за Охридско Езеро нити за неговите крајбрежни води. Единствената класификација е направена врз база на критериумите од Црвената листа на IUCN, при што е утврдено дека следните видови кои ги населуваат изворите Свети Наум: *Gyraulys fontinalis*, *Ohridoxauffenia sanctinaumii* *Lyhndia gjorgjevicice* загрозени (EN-endangered), видовите *Pyrgohydrobia sanctinaumii* *Ohridohoratia polinskii* се ранливи (VU-vulnerable) додека видот *Ohridohoratia pygmaea* е речиси загрозен (NT-near threatened).

Значајни популации од видовите кои се ретки или засегнати во Македонија во Европа или глобално. Од алгите, во Паркот се среќаваат значајни популации од 7 таксони кои се ретки во Македонија или пошироко. Од вишите растенија, во Паркот се среќаваат 56 таксони кои се ретки во Македонија. Од макромикетите, во Паркот се среќаваат 47 видови кои се ретки или загрозени во Македонија или Европа. Со своите популации во Паркот, 38 од нив имаат национално значење, 22 се со европско значење, а 10 имаат глобално значење. Од без`рбетниците кои се правно заштитени во Европа во Паркот се среќаваат 11 видови чии популации се значајни на национално ниво. Меѓу нив се вбројува и еден вид чија популација во Паркот има европско значење. Од ретките без`рбетници, во Паркот се среќаваат 15 видови чии популации се значајни на национално ниво. Од `рбетните животни кои се правно заштитени во Европа, во Паркот се среќаваат 77 таксони чии популации се значајни на национално ниво, а популациите во Паркот на 8 од нив имаат европско или глобално значење. Поради присуството на значајни популации од голем број видови кои се ретки или засегнати во Европа, Паркот се квалификува како Посебно подрачје за зачувување во рамките на европската еколошка мрежа НАТУРА 2000.

Ендемски растенија и животни. Во Паркот се среќаваат исклучително голем број на ендемски растителни и животински таксони, и тоа: 29 таксони од алги, 12 видови од васкуларни растенија, 68 таксони од без`рбетните и 4 таксони од `рбетните животни. Покрај тоа, во Паркот се среќаваат голем број на други таксони кои се ендемични за Македонија или за Балканскиот полуостров и тоа: 46 таксони од вишите растенија, 89 таксони од без`рбетниците и 14 таксони од `рбетните животни. Поради присуството на овие видови, Паркот има големо значење за зачувување на биолошката разновидност во Македонија, но и за науката, глобално.

Видови од големо социоекономско значење. Во Паркот се среќаваат голем број растенија и габи чии делови се собираат поради нивите хранливи, лековити и ароматични својства, за лична употреба или за комерцијална намена. Меѓу нив, по своето значење се издвојуваат охридскиот чај (*Sideritis reaseri*) и смреклинките (*Juniperis communis*).

Видови кои се силно препознатливи и атрактивни за локалното население и посетителите. Од вишите растенија тоа се: галичичкиот смил (*Helichrysum zivojini*), галичичката качунка (*Crocus cvijici*), охридскиот чај (*Sideritis raeseri*), галичичкиот козинец (*Astragalus mayeri*), дивата фоја (*Juniperus excelsa*), персиската морина (*Morina persica*), галичичкиот чуваркуќа (*Sempervivum galicicum*), македонскиот даб (*Quercus trojana*), омеликата (*Genista radiata*) и *Lilium heldreichii*. Од габите, во оваа група на видови се вбројуваат јајчарката (*Amanita caesarea*), *Battarraea pxalloides*, *Hymenochaete cruenta*, *Myriostoma coliforme*, *Pisolithus arhizus* и *Pyrofomes demidoffii*. Од без`рбетниците тоа се: сагата (*Saga pedo*), алпската стрижибуба (*Rosalia alpina*), еленчето (*Lucanus cervus*), царското самовилско коњче (*Anax imperator*), *Paracaloptenus caloptenoides*, *Calosoma sycorhanta* и *Carabus gigas*. Од `рбетниците голем број од птиците се вбројуваат во оваа група, особено грабливите птици, пеликаните и многу други. Од цицачите тоа се кафеавата мечка (*Ursus arctos*), рисот (*Lynx lynx balcanicus*), волкот (*Canis lupus*), дивата коза (*Rupicapra rupicapra balcanica*), обичниот елен (*Cervus elaphus*) и срната (*Capreolus capreolus*).

Шуми. Шумите во Паркот имаат големо еколошко значење и вклучуваат повеќе типови живеалишта кои се сметаат за загрозени или ретки во Европа односно се значајни за зачувувањето на повеќе видови кои исто така се сметаат за клучни вредности. Согласно EUNIS класификацијата на типови на живеалишта од 2017, во Паркот се среќаваат десет типови живеалишта (со вкупно 13 растителни заедници) кои се заштитени со Директивата за живеалишта. Со оглед на нивното простирање, постоеше основа дел од подрачјето на Паркот да биде идентификувано како потенцијално НАТУРА 2000 подрачје, во рамките на Програмата за зачувување на природата во Македонија–II фаза. Меѓу нив, по своето значење, се издвојуваат **шумите од фоја** (Пеониски шуми со фоја, EUNIS 2017:T3-D73) кои во Паркот опфаќаат три растителни заедници: *Pruneto-Celtetum* (Em 1989), *Biario tenuifolii - Juniperetum excelsae* Em и *Querc-Juniperetum excelsae* Matevski et al. (prov.). Шумите во Паркот исто така имаат големо социоекономско значење, пример за производство на огревно дрво, други шумски производи, обезбедување на екосистемски услуги, развој на туризам и друго. Тие исто така имаат и културно значење, пример ваковските шуми во Глајшо и на други места во близината на планинските села во Паркот.

Грмушеста вегетација. Во Паркот се среќаваат два типови на живеалишта со грмушки кои се сметаат за загрозени или ретки во Европа, или пак се сметаат за значајни за зачувувањето на некои клучни видови во Паркот. Тука спаѓаат живеалиштата со **грмушки од зеленика** (Живеалишта со грмушки од *Vixus sempervirens*, EUNIS 2017:S3-52) и живеалиштата со **грмушки од модра смрека** (Предмедитерански живеалишта со грмушки од модра смрека, EUNIS 2017:S3-14). Грмушките од модра смрека имаат и економско значење со оглед на тоа што смреклинките се вбројуваат меѓу најзначајните други шумски производи во Паркот.

Пасишта. Во Паркот, согласно EUNIS класификацијата од 2017 година, се среќаваат 4 типови живеалишта, со вкупно 8 растителни заедници, кои се сметаат за загрозени или ретки во Европа. Меѓу нив, **брдските пасишта** (Елино-балкански степи со *Satureja*

montana, EUNIS 2017:F1.21) се посебно значајни за голем број видови орхидеи во Паркот. Порано пасиштата имале и големо социоекономско значење за населението во Паркот.

Хазмофитска вегетација и вегетацијата на сипари. Согласно EUNIS класификацијата од 2017 година, во Паркот се среќаваат два типа хазмофитска вегетација (EUNIS 2017:H3.2A1 и EUNIS 2017:H3.2A11, со четири растителни заедници) и еден тип на вегетација на сипари (EUNIS 2017:H2.6, со една растителна заедница), кои се сметаат за загрозуени или ретки во Европа.

Водни живеалишта. Поради варовничкиот карактер на планината, водните екосистеми во Паркот имаат големо еколошко значење за голем број на клучни видови, но и воопшто. Меѓу нив се издвојуваат два типови на живеалишта кои се ретки или загрозуени во Европа (Привремени површински текови (влажна фаза) – EUNIS 2017:C2.26 и Вегетација на олиготрофни брзи потоци богати со варовник – EUNIS 2017:C2.5). Покрај нив се среќаваат уште најмалку 5 типови водни живеалишта кои се од посебно значење за зачувувањето на голем број клучни видови без `рбетници и `рбетници. Од нив, од посебно значење имаат **изворите Свети Наум, Црвена Локва**, другите природни и вештачки локви, како и **планинските и крајбрежните извори**. Изворите Свети Наум со својата непосредна околина се издвојуваат по големото социоекономско и културно значење и се вбројуваат меѓу најзначајните туристички одредишта во Македонија и пошироко.

Пештери. Варовничкиот карактер на планината е причина за богатството на подземни геоморфолошки форми, како на пример **пештерите и пропастите** кои претставуваат значајни живеалишта на повеќе клучни видови. Според EUNIS класификацијата од 2017 година, во Паркот се среќаваат три типови живеалишта кои се ретки или загрозуени во Европа (EUNIS 2017:H1.1, H1.221 и H1.231). Во пештерите на Галичица живеат над 15 високо-специјализирани ендемични видови со посебни прилагодби (редуцирани очи, долги нозе и антени) како *Neobisium ohridanum*, *Roncus lychnidis*, *Ceuthophyes karamani*, *Troglophilus cavicola* итн. Во некои од пештерите се среќаваат огромни колонии од лилјаци. Од пештерите како значајни живеалишта се издвојуваат **Мечкина Дупка, Воила, Лескоска Пештера** и други.

Ретки геоморфолошки феномени. Покрај биолошката разновидност, меѓу клучните природни вредности на Паркот се вбројуваат и ретките геоморфолошки феномени. Стара Галичица и островот Голем Град по нивните севкупни геоморфолошки карактеристики се ретки или единствени форми во Југоисточна Европа. Од поодделните форми на релјефот на Стара Галичица се издвојуваат тревните тераси кон преспанската страна на Стара Галичица кои со одредени свои карактеристики се единствени или исклучително ретки во евромедитеранскиот регион, но и глобално. Покрај нив значајни се и камените потковици во внатрешноста на црковите на Стара Галичица кои се ретки или единствени форми во Југоисточна Европа, додека самите цркви се од национално значење.

Меѓународното значење на биолошката разновидност во Паркот е потврдено со бројни номинации, како на пример: „Емералд подрачје“, „Значајно растително подрачје“, „Примарно подрачје за пеперутки“, „Светско наследство на УНЕСКО“, а потенцијално и „НАТУРА 2000 подрачје“.

НПГ е дел од прекуграничниот биосферен резерват Охрид-Преспа, прогласен од меѓународната комисија на УНЕСКО во јуни 2014 година. Резерватот го опфаќа сливното подрачје на Преспанско и Охридско Езеро заедно со територијата на

сливното подрачје на реката Црн Дрим. Во РСМ, резерватот целосно ги опфаќа општините Охрид, Струга, Вевчани и Ресен, и делумно општините Дебрца и Битола. Во Република Албанија границата е поистоветена со границите на Корча, а Република Грција не е вклучена во моментот.

7. ЦЕЛИ ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА УТВРДЕНИ НА НАЦИОНАЛНО И МЕЃУНАРОДНО НИВО

Основните принципи за заштита на животната средина во државата се поставени со Уставот на Република Македонија (Сл. Весник на РМ, бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09), како највисок правен документ во земјата во кој согласно Член 8, една од темелните вредности на уставниот поредок претставува и заштитата и унапредувањето на животната средина и на природата.

Член 43, го регулира правото на здрава животна средина за секој еден поединец, притоа секој поединец има должност да ја унапредува и штити животната средина и природата.

РСМ обезбедува услови за остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина, преку донесување и имплементирање на релевантната законска регулатив.

Поглајве 10 од ЗЖС ја објаснува постапката за оцена за влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина, која е од особено значење за правната заштита на националните паркови.

СОЖС се подготвува во согласност со националната законска рамка и одредбите од други релевантни меѓународни правни инструменти, вклучувајќи ги Директивата за СОЖС 2001/42/ЕЗ, Архуската конвенција, Конвенцијата ЕСПОО и УНЕЦЕ Протоколот од Киев за Конвенцијата Еспоо.

Планскиот документ (План за управување со НП Галичица) е определен со Уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, член 3, точка 18 – Плански документи за управување со заштитени подрачја.

Целите за заштита на животната средина се инкорпорирани во многу други законски и подзаконски акти и тие се однесуваат на:

- идентификација, приоритизација и решавање на проблемите на животната средина кои се од национално значење;
- обезбедување на инвестиции врз основа на начелото “загадувачот плаќа” и достапните ЕУ фондови за заштита на животната средина;
- зголемување на одговорноста кон заштита на животната средина, од страна на загадувачите, но и од страна на секој поединец во државата;
- градење и зајакнување на институционалните и административните капацитети за ефикасно управување со постапките при заштита на животна средина;
- промовирање и овозможување на активно учество на населението во креирање на мислења и политики, како и во процесот на донесување на одлуки;
- подобрување на соработката помеѓу институциите и вметнување на одредбите за заштита на животната средина и во другите политики;

- исполнување на обврските, кои произлегуваат од националните, регионалните и меѓународните договори и ратификуваните конвенции во областа на животната средина;

Специфични цели за заштита на животната средина:

- Заштита и унапредување на квалитетот на воздухот преку намалување на емисии на стакленички гасови;
- Заштита и унапредување на квалитетот на површинските и подземните води;
- Заштита и унапредување на квалитетот на почвите;
- Интегрално управување со комуналниот отпад и негова селекција, транспорт и рециклирање за зачувување на почвата, а со тоа и минимизирање на отпадот;
- Заштита од бучава и вибрации;
- Минимизирање на појавите од несреќи и хаварији;
- Заштита и унапредување на биолошката разновидност, природното и културното наследство;
- Заштита и унапредување на пределот и животната средина;
- Заштита и унапредување на материјалните добра;

Одредбите од меѓународната легислатива се инкорпорирани во националната легислатива во форма на законски и подзаконски акти и Конвенции, кои се ратификувани од страна на РСМ со посебни закони:

- Конвенција за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (Еспо, февруари 1991), Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 44/99);
- Конвенција за заштита и користење на прекугранични водотеци и меѓународни езера (Хелсинки), Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 117/15);
- Протокол за стратешка оценка на животната средина, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 120/2013);
- Виенска Конвенција за заштита на озонската обвивка, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 1/90);
- Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архус), Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 40/99);
- Стокхолмска Конвенција за заштита на човековото здравје и животната средина од отпорни органски соединенија, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 19/94);
- Конвенција за биолошка разновидност, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 54/97), која има за цел зачувување на биолошката разновидност, одржливо користење на компонентите на биолошката разновидност и еднаква распределба на придобивките кои произлегуваат од користењето на генетските ресурси.
- Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици (Рамсар), Уредба за ратификација (Сл. лист на СФРЈ 9/77)
- Картагенски Протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 40/05)
- Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни (Бон), Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 38/99);
- Договор за заштита на лилјациите во Европа (Сл. Весник на РМ, бр. 38/99 и 13/02);
- Конвенција за заштита на дивиот растителен и животински свет и природните живеалишта во Европа (Берн), Закон за ратификација, (Сл. Весник на РМ, бр. 49/97);

- Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство, (Сл. Весник на СФРЈ” 56/74);
- Конвенција за вредностите на културното наследство за општеството (Фаро 2005) Закон за ратификација, (Сл. Весник на РМ, бр. 25/11);
- Конвенција за заштита на архитектурното наследство на Европа (Гранада 1985);
- Конвенција за заштита на археолошкото наследство на Европа (Валета 1992), Закон за ратификација, (Сл. Весник на РМ, бр. 56/05);
- Рамковна Конвенција на ОН за климатски промени (Њујорк), Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 6/97);
- Кјото Протокол кон Рамковната Конвенција на ОН за климатски промени, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 49/04);
- Конвенција на Обединетите Нации за борба против опустинувањето во земјите што се соочуваат со сериозни суши и/или опустинување, особено во Африка, Закон за ратификација (Сл. Весник на РМ, бр. 13/02);

7.1. Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Во СОЖС постапката целите на заштитата на животната средина се претставуваат преку целите на стратeгиска оцена на животната средина. Целта на СОЖС постапката е да се процени дали Планот за управување со НПГ е во согласност со поставените цели за животна средина на национално и меѓународно ниво.

Целите на стратeгиската оцена на животната средина се прикажани преку статусот на: населението, социо-економски развој, човековото здравје, воздухот и климатските промени, водата, почвата, природното и културното наследство и материјалните добра.

Во табелата, дадени се целите на СОЖС во однос на целите дефинирани во Планот за управување со НПГ.

Основните цели на управувањето со Планот за управување со НП Галичица произлегуваат и се во согласност со предвидените програми за управување:

- зачувување и мониторинг на природното наследство,
- одржливо користење на природните ресурси во подрачјето,
- управување со шумски живеалишта и екосистеми,
- развој на одржлив туризам и рекреација,
- локален развој,
- информирање, подигање на јавната свест и образование/едукација и
- раководење, управување, финансирање и администрација.

Табела 15. Поврзаност меѓу целите на СОЖС и целите на Планот за управување со НП Галичица

СОЖС област	Општа цел на СОЖС	Посебни цели на СОЖС	Цели на ПУНПГ	Индикатори
Население и социо-економски развој	Унапредување на квалитетот на животот на населението на територијата на НПГ	<ul style="list-style-type: none"> - подобрување на состојбата со инфраструктурата (патна мрежа, снабдување со вода, одведување на вода, собирање и третман на комунален отпад); - подобрување на социо-економската состојба (вработување, спречување на миграцијата, намалување на депопулацијата, зголемување на приходите, демографски развој); 	<ul style="list-style-type: none"> -заштита и зачувување на постоечката инфраструктура; - одржливо управување со НПГ; - одржливо користење на земјоделското земјиште; - редовно собирање и отстранување на отпадот, забрана за фрлање и депонирање на отпад на територијата на НПГ, чистење на диви депонии; - реализација на стратегијата за одржлив туризам на НПГ, со што ќе се создадат нови можности за вработување на локалното население; - подобрување на туристичката понуда; - локален економски развој; 	<ul style="list-style-type: none"> - број на домаќинства кои нудат услуги во областа на одржлив туризам (селски); - број на туристи и остварени приходи од овој вид на туризам; - стапка на (не)вработеност; - тренд на (де)популација; - стапка на миграција;
Здравје на населението	Заштита и унапредување на здравјето населението на територијата на НПГ	<ul style="list-style-type: none"> - заштита и унапредување на здравјето на луѓето; -подобрување на состојбата на медиумите и областите од животната средина; 	<ul style="list-style-type: none"> - утврдување на можностите за развој на здравствен туризам; - чистење на дивите депонии; - подигање на јавната свест на населението за значењето на природата и билошката разновидност; 	<ul style="list-style-type: none"> - извештаи за здравјето на населението и посетителите; - трендови на загадување на медиумите и областите од животната средина; -зголемена јавна свест за заштита на природата на територијата на НПГ; - број на исчистени диви депонии;
Квалитет на воздух и климатски промени	Заштита и унапредување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови	<ul style="list-style-type: none"> -заштита и унапредување на квалитетот на воздухот; - редовно собирање и прописно депонирање на комунален отпад; -намалување на емисиите на стакленички гасови; - зголемено искористување на обновливи извори на енергија; 	<ul style="list-style-type: none"> - спречување на појава на пожари; - чистење на диви депонии; - одржливо управување со шумите; - спречување на ископи на земја и камен на територијата на НПГ; 	<ul style="list-style-type: none"> - број на спречени и изгаснати пожари; - број на исчистени диви депонии; - површини на отстранета и новозасадена шумска вегетација

Квалитет на вода	Заштита и унапредување на квалитетот на површинските и подземните води	<ul style="list-style-type: none"> - одржливо управување и рационално користење на водните ресурси; - подобрување на состојбата на крајбрежното земјиште; - спречување на испуштања, односно емисии на течен отпад и други опасни материи во водите; - забрана за депонирање на комунален отпад во близина на површински водни тела; 	<ul style="list-style-type: none"> - одржливо управување со НПГ; - рационално користење на водите на територија на НПГ; - забрана за фрлање и депонирање на отпад во близина на водни тела; 	<ul style="list-style-type: none"> - трендови на создавање диви депонии - број на мерки/активности за рационална употреба на водните ресурси;
Почва	Заштита и унапредување на квалитетот на почвата	<ul style="list-style-type: none"> - заштита на почвата од загадување; - заштита на почвата од деградација и губење на нејзината плодност; - намалување на употребата на пестициди; - подобрување на состојбата со управување со отпад и диви депонии 	<ul style="list-style-type: none"> - одржливо управување со шумските екосистеми; - контролирана сеча на дрвја; - намалување на ерозијата на почвата; - чистење на диви депонии; - редовно собирање и депонирање на места предвидени за таа намена; - намалување на урбанизација, односно градба на плодните земјоделски површини; - бесправна трансформација на плодно земјоделско земјиште во градежно; - забрана за употреба на пестициди и други штетни материи; - примена на добри земјоделски практики 	<ul style="list-style-type: none"> - тренд на сеча на шумите; - тренд на ерозија; - број на исчистени диви депонии; - применети добри практики во земјоделието;
Биодиверзитет и природно наследство	Заштита и унапредување на биодиверзитетот и природното наследство	<ul style="list-style-type: none"> - намалување на притисоците и заканите врз биолошката разновидност, - намалување на деградацијата на живеалиштата; - континуиран мониторинг на биолошката разновидност; 	<ul style="list-style-type: none"> - спроведување на мониторинг на биолошката разновидност на видови и живеалишта со помош на соодветна методологија; - ставање во функција на лабораторијата и опремата за заштита на природата (во рамки на ЈУНПГ); - одржливо управување со биолошката разновидност и природното наследство; - спроведување на стратегијата за еколошка едукација; 	<ul style="list-style-type: none"> - резултати од извршен мониторинг; - тренд на сеча на шумите; - број на пожари; - број на одржани кампањи/едукации;

			<ul style="list-style-type: none"> - контролирано собирање на лековити плодови и растенија; - намалување на бесправната сеча на дрвјата; - забрана за лов и риболов; - спречување на појава на пожари 	
Предел	Заштита и унапредување на пределските карактеристики	<ul style="list-style-type: none"> - намалување на деградацијата на пределите; - спречување на појава на пожари; - соодветно депонирање на отпад; 	<ul style="list-style-type: none"> - спроведување на мониторинг и заштита на геолошкиот диверзитет и пределски вредности на НПГ; 	- резултати од извршен мониторинг;
Културно наследство	Заштита и унапредување на културното наследство	-Зачувување и подобрување на состојбата на културното наследство и археолошките локалитети.	<ul style="list-style-type: none"> - спроведување на конзерваторски активности за заштита на културното наследство; - развивање на посебни програми за заштита и управување, како и промоција на богатото културно наследство 	<ul style="list-style-type: none"> - број на спроведени активности; - број на развиени програми/планови; - број на евидентирани објекти;
Материјални добра	Заштита и унапредување на материјалните добра	<ul style="list-style-type: none"> - реконструкција и одржување во добра состојба на постоечката инфраструктура (патна мрежа, системи за водоснабдување и одведување на отпадни води); - воспоставување на ефикасен систем за управување со отпад; - одржување на постоечките туристички локалитети (објекти, патеки и слично); 	<ul style="list-style-type: none"> - одржување на постоечките туристички локалитети во добра состојба; - воспоставување на ефикасен систем за управување со отпад - одржување во добра состојба на постоечката инфраструктура на територијата на НПГ 	<ul style="list-style-type: none"> - број на интервенции - поплаки и пофалби од посетители - тренд на отстранување на отпад;

8. ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЗНАЧАЈНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Потенцијалните влијанија врз животната средина, здравјето на населението и социоекономските аспекти кои може да бидат предизвикани со реализација на програмите, под-програмите и активностите предвидени во оперативниот план и програмите за управување со заштитено подрачје, кои се дел од Планот за управување со НП Галичица.

Потенцијалните влијанија врз животната средина, здравјето на населението и социоекономските аспекти може да се разгледуваат од аспект на негативни влијанија и од аспект на идни бенефиции, односно позитивни влијанија.

Извештајот за СОЖС ги зема предвид влијанијата врз сите медиуми и области на животната средина, населението и здравјето на луѓето и социо-економските карактеристики, но од еден поопшт аспект.

Имплементацијата на предвидените активности, ќе допринесат за намалување на притисоците и заканите врз билошката разновидност и природното наследство на територијата на НП Галичица, но од друга страна може да придонесат за нарушување на квалитетот и состојбата на медиумите и областите од животната средина и здравјето на населението.

Потребно е да се наведе дека за дел од активностите кои не се прецизно дефинирани а се планирани да се спроведат во следните 5-10 години согласно програмите и под-програмите за управување со заштитено подрачје, дополнително ќе се води постапка за подетална оценка на влијанијата врз животната средина, на ниво на конкретна планска документација или на ниво на проект за кој треба да се изработи студија за оценка на влијанијата врз животната средина или елаборат за заштита на животната средина за секој проект/објект поединечно.

Влијанијата врз животната средина и социо-економските аспекти ќе бидат спречени или намалени, доколку при имплементација на мерките и активностите предвидени во ПУНПГ, бидат земени предвид мерките за намалување на влијанијата дефинирани во Извештајот за СОЖС, како и мерките кои ќе бидат дадени во елаборатите за заштита на животната средина и студиите за оценка на влијанијата врз животната средина.

Табела 16. Преглед на влијанија предизвикани од имплементација на ПУНПГ и мерки за намалување на влијанијата

Животна средина									
Опис на влијанијата	<p>Дефинираните активности во оперативниот план на ПУНПГ предвидено е да се спроведат во следниот период, 5-10 години со цел заштита на подрачјето кое е опфатено со ПУНПГ, подобрување на состојбата на медиумите и областите од животната средин на територијата на НПГ и подобрување на здравјето и квалитетот на живот на населението на територијата на НПГ.</p> <p>ЈУНПГ е задолжена за спроведување на континуиран мониторинг на медиумите и областите од животната средина и врз основа на добиените резултати да дефинира мерки за заштита и подобрување на состојбата со медиумите и областите на животната средина. Резултатите од мониторингот на областите и медиумите ЈУНПГ, ги доставува до МЖСПП.</p> <p>Значителни влијанија кои се очекува да бидат предизвикани се во фаза на изградба и реконструкција на информативни капацитети во НПГ, изградба на нова и реконструкција на постоечката комунална инфраструктура на туристичките локалитети во НПГ и изградба, реконструкција и одржување на туристички локалитети.</p>								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	+/+	-/+	-/+	+/+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - изработка на елаборат/и за заштита на животна средина или студија за ОВЖС пред изградба/реконструкција на постоечката комунална инфраструктура, како и изградбата на нови и реконструкција на постоечките туристички локалитети; - примена на мерките за намалување на влијанијата во фаза на изградба/реконструкција (намалување на емисиите од издувните гасови, попрскување на земјената површина каде треба да се изведат земјени и градежни работи, како и користење на распрскувачи на база на вода - за намалување на прашина, собирање на создадениот отпад, намалување на ниво на бучава и сл) 								
Природни вредности и природно наследство									
Опис на влијанијата	<p>Дефинираните активности за заштита на природните вредности и природното наследство кои се дефинирани во оперативниот план на ПУНПГ, се очекува да допринесат за заштита на природното наследство, односно зачувување на геолошкото и биолошкото богатство на територијата на НПГ. Со спроведување на мониторингот на видовите и живеалиштата, ќе се добијат податоци кои може да се искористат за изработка на дополнителни извештаи/студии за мапирање на биодиверзитетот и природното наследство на територијата на НПГ.</p> <p>Негативни влијанија може да бидат неконтролираното собирање на лековити растенија и плодови, како и лов и риболов, кои се забранети дејности согласно режимот на зонирање.</p>								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	+	+	+	+	+/-	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - спроведување едукација за важноста и значењето на билошката разновидност и природните вредности - забрана или контролирано собирање на лековити билки и растенија - забрана на лов и риболов 								

- почитување на дозволените активности и дејности во рамките на зоните									
Шумски живеалишта и екосистеми									
Опис на влијанијата	Дефинираните активности за управување со шумските живеалишта и екосистеми кои се дефинирани во оперативниот план на ПУНПГ, се очекува да допринесат за одржливо управување со шумските живеалишта, мапирање на шумските екосистеми во согласност со Директивата за живеалишта. Во рамки на оваа програма се предвидени и активности од типот на изработка на Правилник за одредување на потрошувачи кои ќе имаат право на набавка на огревно дрво од ЈУНПГ, од ранливите категории, со што ќе се намали сечењето на шумите за производство на огревно дрво Негативни влијанија врз животната средина и здравјето на луѓето од спроведување на овие активности не се очекуваат.								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	+	+	+	+/-	+/-	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - спроведување едукација за важноста и значењето на билошката разновидност и природните вредности; - изработка на план за одржливо управување/стопанисување со шумите - контролирано сечење на дрвјата - почитување на дозволените активности и дејности во рамките на зоните 								
Културно наследство									
Опис на влијанијата	Со предвидените активности за заштита на културното наследство, како и со имплементацијата на активностите, кои произлегуваат од акцискиот план, се очекува да се генерираат директни и индиректни мерки кои ќе допринесат за заштита на културното наследство на територијата на НПГ. Конзерваторските активности на одредени објекти кои се идентификувано како културно наследство ќе бидат спроведени врз основа на план и во соработка со Управата за заштита на културното наследство.								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух и	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - спроведување едукација за важноста и значењето на билошката разновидност и природните вредности - забрана или контролирано собирање на лековити билки и растенија - забрана на лов и риболов - почитување на дозволените активности и дејности во рамките на зоните 								
Одржлив туризам - Стратегија за одржлив развој на туризмот во НП Галичица									
Опис на влијанијата	Дефинираните активности во Стратегија за одржлив развој на туризмот во НП Галичица, која е дел од ПУНПГ предвидува развој на одржлив туризам на подрачјето на НПГ. Во Стратегијата се направени истражувања на можности за развој на други видови алтернативен туризам (културен туризам, верски туризам, археолошки туризам, здравствен туризам, научен туризам, религиозен-манастирски туризам, гастрономски туризам, конгресен								

	туризам, планиски туризам). Развојот на одржлив туризам на НПГ е во тесна корелација со одредени карактеристики кои може да се сметаат како основа за туристичките активности. Одржливиот туризам треба да се потпира на компаративните предности на подрачјето, како што се богатата и значајна биолошка разновидност, природната средина, мирот и тишината, карактеристичната местоположба меѓу двете езера, типичниот карстен предел и друго. Значителни влијанија кои се очекува да бидат предизвикани се во фаза на изградба и реконструкција на информативни капацитети во НПГ, изградба на нова и реконструкција на постоечката комунална инфраструктура на туристичките локалитети во НПГ и изградба, реконструкција и одржување на туристички локалитети.									
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух и	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра	
	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	+/+	-/+	-/+	-/+	+/+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - изработка на елаборат/и за заштита на животна средина или студија за ОВЖС пред изградба/реконструкција на постоечката комунална инфраструктура, како и изградбата на нови и реконструкција на постоечките туристички локалитети; - примена на мерките за намалување на влијанијата во фаза на изградба/реконструкција (намалување на емисиите од издувните гасови, попраќување на земјената површина каде треба да се изведат земјени и градежни работи, како и користење на распрскувачи на база на вода - за намалување на прашина, собирање на создадениот отпад, намалување на ниво на бучава и сл) 									
Социо економски аспекти (население, населби, домување, јавни функции, економски аспекти)										
Опис на влијанијата	Предвидените активности во програмата за локален развој вклучуваат редовно ажурирање на стратегијата за одржлив туризам, објавување на програма за грантови и поддршка на проекти од локалните заедници кои се темелат на одржлив локален развој, поддршка и одрганизација на саем на производители на традиционални производи, промоција на регионот како атрактивна локација и сл. Со реконструкција на постоечката водоводна мрежа на туристичките локалитети, ќе се овозможи зголемување на бројот на посетители, од што локалното население ќе оствари финансиски приходи. Се очекува да се зголеми бројот на домаќинства кои ќе генерираат приходи од давање на услуги во алтернативни видови на туризам.									
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух и	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра	
	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - спроведување едукација за важноста и значењето на биолошката разновидност и природните вредности - почитување на дозволените активности и дејности во рамките на зоните 									
Материјални добра – Инфраструктура за управување со водите										
Опис на влијанијата	Дефинираните активности кои се однесуваат на реконструкција на постоечките системи за водоснабдување и одведување на отпадни води на постоечките туристички објекти, може да предизвикаат негативни влијанија само во фазата на изградба.									
Оцена на влијанијата	население	човеково	воздух и	климатски	биодиверзитет	води	почва	културно	материјални	

		здравје		промени	и природно наследство			наследство	добра
	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	+/+	-/+	-/+	+/+
Мерки за намалување на влијанијата	- обезбедување учество на сите заинтересирани страни во процесот на донесување одлуки за реализирање на активностите дефинирани во ПУНПГ; - изработка на елаборат/и за заштита на животна средина или студија за ОВЖС пред изградба/реконструкција на постоечката комунална инфраструктура, како и изградбата на нови и реконструкција на постоечките туристички локалитети; - примена на мерките за намалување на влијанијата во фаза на изградба/реконструкција (намалување на емисиите од издувните гасови, попроскување на земјената површина каде треба да се изведат земјени и градежни работи, како и користење на распрскувачи на база на вода - за намалување на прашина, собирање на создадениот отпад, намалување на ниво на бучава и сл)								
Материјални добра – Инфраструктура за управување со отпад									
Опис на влијанијата	ЈУНПГ има изготвено План за управување со отпад на територијата на НП Галичица, кој предвидува поставување на соодветни контејнери и канти за селекција на отпад, редовно подигнување и негово депонирање, забрана за фрлање отпад, чистење на диви депонии и спречување на настанување на нови. Во оперативниот план на ПУНПГ не се предвидени дополнителни инвестиции и промени во системот за управување со отпад.								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух и	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	Се очекуваат само позитивни влијанија, правилно управување со комуналниот отпад и подигање на јавната свест за управувањето со отпадот на територијата на НП Галичица								
Подигнување на јавната свест – Стратегија за еколошка едукација									
Опис на влијанијата	Согласно ЗЗП, националните паркови во Македонија се наменети за заштита на природните подрачја заради културни, научни, образовни, туристички и рекреативни цели. Како што беше претходно споменато, ова е во линија со препораките на IUCN. Сепак, во периодот после прогласувањето на Паркот биле постигнати скромни резултати на полето на еколошка едукација. Меѓу главните причини за ваквата состојба се вбројува и моделот на (само)финансирање на Паркот кој поддржувал главно вработување на кадри од шумарската струка односно инвестиции во инфраструктура, објекти и технички средства главно за потребите на шумарските и со нив поврзаните активности. Стратегијата за еколошка едукација и односи со јавноста, има за цел подготовка и дистрибуција на информативни содржини за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики.								
Оцена на влијанијата	население	човеково здравје	воздух и	климатски промени	биодиверзитет и природно наследство	води	почва	културно наследство	материјални добра
	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Мерки за намалување на влијанијата	Од имплементирање на Стратегијата за еколошка едукација се очекуваат само позитивни влијанија, односно подигање на јавната свест на населението на територијата на НПГ за значењето на природните вредности.								

9. АНАЛИЗА НА АЛТЕРНАТИВИ

Постапката за СОЖС предвидува разгледување и споредба на понудени на едно или повеќе алтернативни решенија на планскиот документ, врз основа на анализа на низа од критериуми, вклучувајќи ги тука и предвидените влијанија врз животната средина. Во анализата препорачно е да бидат вклучени и економските и општествените аспекти, за да се добие адекватно решение кое ќе ги задоволи социолошките и економските потреби, но без да предизвика значителни негативни влијанија врз животната средина.

Планот за управување со НП Галичица се однесува за 10 години, содржи оперативен план со програми, подпрограми и активности за развој на подрачјето.

Планот за управување со НП Галичица, кој е предмет на овој извештај е втор по ред и се однесува за временскиот период од 2021-2030 година.

Планот за управување со НП Галичица преставува алатка за управување со заштитеното подрачје и приказ на реалната состојба на природните вредности врз основа на целокупно извршената проценка на природните вредности, заканите со кои се соочува подрачјето, националното и меѓународното значење на подрачјето, социо-економските вредности, како и препораки за управување со заштитеното подрачје.

ПУНПГ исто така дава преглед на постоечката состојба на биолошката разновидност, природното и културното наследство во НПГ, границите на НПГ и зонирањето внатре во заштитеното подрачје, пристисоци и закани врз клучните природни вредности, а предвидува и активности, со кои ќе се постигне заштита на природните вредности и богатства и заштита на животната средина, а истовремено ќе се создадат услови за локален развој и одржлив туризам.

Во ПУНПГ не се разгледувани алтернативни решенија за предвидените активности за заштита и одржливо управување со заштитеното подрачје, туку предложените активности се базираат на утврдените потреби за воспоставување и понатамошно функционирање на ЈУНПГ и спроведување на Планот за управување на НПГ, како и исполнување на законските обврски.

Предложениот оперативен план е насочен кон идно функционирање и развој на НПГ врз основа на можностите, потенцијалите и рационално користење на расположливите ресурси, со цел задоволување на потребите и барањата на локално, регионално и национално ниво, како и усогласување на идниот развој на НП Галичица во согласност со барањата на ЕУ за просторно планирање, заштита на биолошката разновидност и природното наследство, како и заштита на медиумите и областите од животната средина.

Во ова поглавје се разгледуваат две алтернативи, односно состојби без и со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица.

Алтернатива 0: Состојба без имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица

- Социо-економскиот развој на населението во НП Галичица, ќе остане на исто ниво или можеби на полошо, а исто така и квалитетот на животот;
- Демографските карактеристики ќе останат на исто или полошо ниво (стапката на невработеност кај населението на територијата на НПГ ќе остане иста или ќе се

зголеми, позитивен тренд на миграцијата од селата во градовите, но и надвор од земјата, ќе продолжи трендот на депопулација на ридско-планинските села на територијата на НПГ);

- Состојбата со здравјето на луѓето ќе биде иста или влошена поради постоењето на дивите депонии во близина на населените места и несоодветниот начин на управување со отпадот, неконтролирана урбанизација и несоодветно користење на земјиштето, неодржливо управување со природните ресурси и слично;
- Мал број на домаќинства кои би се вклучиле во развој на одржливиот туризам;
- Отсуство на нови инвестиции;
- Ограничени туристички понуди;
- Недостаток на промотивни активности за подрачјето;
- Квалитетот на воздухот ќе остане на исто ниво или ќе се влоши;
- Емисии на штетни гасови од неправилно управување со отпадот;
- Неконтролираното палење на отпадот во постојните и дивите депонии;
- Неконтролирана сеча на шуми;
- Пресушувањето на локвите ќе има негативно влијание врз животинскиот свет во НПГ;
- Ист или влошен квалитет на водата во Охридското Езеро, Преспанското Езеро и крајбрежните живеалишта поради пестицидите и другите средства кои се користат во земјоделието, посебно во околните овоштарници;
- Евтрофикација на Преспанско Езеро;
- Бесправна градба на објекти долж брегот на Охридско Езеро, особено во и околу зоната за строга заштита на потегот од Пештани до Градиште, од Градиште до Трпејца, месноста Надол, јужно од селото Трпејца и Коњско (Преспа);
- Неконтролиран лов и риболов;
- Ист или зголемен тренд на намалување на површините под обработливо земјиште во НП;
- Несоодветна конзервација на културното наследство;
- Отсуство на план/програма со активности за заштита на културното наследство;

Алтернатива 1: Состојба со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица

Со имплементација на активностите и мерките предвидени во Планот за управување со Националниот Парк Галичица, се очекува да се постигне:

- Одржливо управување со НПГ;
- Нови можности за вработување согласно концептот за одржлив туризам и други алтернативни видови на туризам;
- Намалување на позитивниот тренд на миграцијата;
- Подобрување на локалниот економски развој;
- Можности за воведување на нов вид туризам – здравствен туризам;
- Подобрување на состојбата со управување со отпадот;
- Едукација за зголемување на свесноста за значењето на природните ресурси;
- Рационално управување со природните богатства,
- Промовирање на незагадувачки индустрии;
- Одржливо управување со шумските живеалишта и екосистеми;
- Исполнување за законските обврски за планирање на активности дефинирани во ЗЗП;

- Зачувување на природните вредности на подрачјето, искористување на туристичките потенцијали за промовирање и развој на одржливи видови на туризам и други алтернативни дејности и активности;
- Поттикнување на локален социо-економски развој на подрачјето;
- Дефинирани надлежности и одговорности за имплементација на мерките и активностите;
- Планирање, просторен и економски развој и управување НП Галичица;

Заклучок: Прифатлива алтернатива е реализација на Планот за управување со НП Галичица.

10. ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ ВРЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПУНПГ

СОЖС постапката задолжително дефинира план за имплементација на спроведување на активностите и мерките кои се предвидени во ПУНПГ. Цел на овој план за мониторинг е да предвиди и спроведе следење на имплементацијата на мерките кои се дефинирани со цел намалување или спречување на потенцијалните негативни влијанија.

Со цел да се изврши мониторинг над ефективноста на Планот, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој, при што треба да се земат предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Планот за мониторинг на животната средина дава можност за системско набљудување, испитување и оценување на загадувањето и состојбата на медиумите и областите на животната средина во целина како и идентификација и регистрирање на изворите на загадување на одделните медиуми и областите на животната средина се:

- Да се обезбдат податоци за понатамошно следење на состојбите во животната средина;
- Да се има поголем увид во промените на животната средина на предметните локации;
- Да се потврди дека договорените услови при одобрување на планската документација се соодветно спроведени;
- Да се потврди дека влијанијата се во рамките на предвидените или дозволените гранични вредности;
- Следење на состојбата во животната средина со цел навремено согледување на непредвидените влијанија од имплементацијата на планската документација и управување со истите;
- Да се потврди дека со примена на мерките за ублажување се зголемуваат придобивките во однос на заштитата на животната средина;
- Утврдување кои активности треба да бидат превземени за редуцирање на влијанија врз животната средина

Со цел да се изврши мониторинг на ефикасноста на планскиот документ, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој со што ќе се потврдат целите на истиот. За следење на индикаторите потребно е да се земат во предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Со следење на состојбата на животната средина ќе се потврди оправданоста и примената на предложените мерки за ублажување и нивната функционалност, што се претставува голема придобивка во однос на заштитата на животната средина.

Следењето на состојбата на медиумите ќе се реализира со дефинирани параметри за следење на секој медиум и со дефинирана фреквенција за секоја активност поединечно.

Видот и фреквенцијата на мониторинг ќе бидат предложени во студиите / елаборатите за оцена на влијанијата врз животната средина од секој проект посебно. За мониторингот и мерките предложени за намалување на штетните влијанија врз животната средина ќе биде задолжена локалната самоуправа, односно локалните инспектори (санитарни, комунални, инспектори за животна средина и сл).

Друг многу важен аспект на мониторингот е дека може да обезбеди основа за добивање информации, кои во иднина би се имплементирале во процесите на планирање.

ЈУ Национален парк Галичица има законска обврска за водење евиденција, односно мониторинг за состојбата со природното и културното богатство, но и другите вредности во НП Галичица.

Резултатите од добиените истражувања доставуваат до органот надлежен за спроведување на заштите на животната средина, односно МЖСПП.

Табела 17. План за мониторинг на спроведување на мерките

СОЖС област	Општа цел на СОЖС	Мониторинг	Индикатори	Извори на верификација
Население и социо-економски развој	Унапредување на квалитетот на животот на населението на територијата на НПГ	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на туристичката понуда; - Следење на изградбата и реконструкцијата на водоводната мрежа и туристичките локалитети; - Следење на начинот на управување со отпадни води, отпад и другите емисии во животната средина; - Следење на демографската структура на населението; 	<ul style="list-style-type: none"> - број на домаќинства кои нудат услуги во областа на одржлив туризам (селски); - број на туристи и остварени приходи од овој вид на туризам; - стапка на (не)вработеност; - тренд на (де)популација; - стапка на миграција; 	<ul style="list-style-type: none"> - ЈУНПГ - Влада на РСМ, - МЖСПП, - Општина Охрид, - Општина Ресен, - Министерство за транспорт и врски, - Министерство за економија, - Министерство за финансии, - Министерство за локална самоуправа, - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, - Министерство за здравство, - Министерство за труд и социјална политика, - Министерство за култура, - Министерство за образование и наука, - Центар за управување со кризи, - Дирекција за заштита и спасување, - ЈПДП - ЈПСП - ЕЛЕМ Електрани на Македонија, - МЕПСО Македонски електропреносен систем оператор - Јавно Претпријатие „Македонски шуми“ и подрачните единици, - Комунални претпријатија, - Македонски Телеком и останати оператори, Оператори во мобилна телефонија, Македонска Радиодифузија, Македонска Пошта, - Здруженија на граѓани, институти,
Здравје на населението	Заштита и унапредување на здравјето населението на територијата на НПГ	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на здравствената состојба на населението. 	<ul style="list-style-type: none"> - извештаи за здравјето на населението и посетителите; - трендови на загадување на медиумите и областите од животната средина; - зголемена јавна свест за заштита на природата на територијата на НПГ; - број на исчистени диви депонии; 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, - Министерство за здравство, - Министерство за труд и социјална политика, - Министерство за култура, - Министерство за образование и наука, - Центар за управување со кризи, - Дирекција за заштита и спасување, - ЈПДП - ЈПСП - ЕЛЕМ Електрани на Македонија, - МЕПСО Македонски електропреносен систем оператор - Јавно Претпријатие „Македонски шуми“ и подрачните единици, - Комунални претпријатија, - Македонски Телеком и останати оператори, Оператори во мобилна телефонија, Македонска Радиодифузија, Македонска Пошта, - Здруженија на граѓани, институти,

				<ul style="list-style-type: none"> - Државен завод за статистика; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл. - ЈУНПГ - Министерство за здравство, - Центар за управување со кризи, - Дирекција за заштита и спасување, - Комунални претпријатија, - Здруженија на граѓани, институти, - Државен завод за статистика;
Квалитет на воздух и климатски промени	Заштита и унапредување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на практиките за управување во шумарството и земјоделството; - Следење на начинот на управување од отпад; 	<ul style="list-style-type: none"> - број на спречени и изгаснати пожари; - број на исчистени диви депонии; - површини на отстранета и новозасадена шумска вегетација 	<ul style="list-style-type: none"> - ЈУНПГ - Влада на РСМ, - МЖСПП, - Општина Охрид, - Општина Ресен, - Министерство за транспорт и врски, - Министерство за економија, - Министерство за локална самоуправа, - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, - Министерство за здравство, - Центар за управување со кризи, - Дирекција за заштита и спасување, - ЕЛЕМ Електрани на Македонија, - Јавно Претпријатие „Македонски шуми“ и подрачните единици, - Комунални претпријатија, - Здруженија на граѓани, институти, - Државен завод за статистика; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.
Квалитет на вода	Заштита и унапредување на квалитетот на	<ul style="list-style-type: none"> - Следење начинот на водоснабдување и одведување на отпадни води; 	<ul style="list-style-type: none"> - трендови на создавање диви депонии 	<ul style="list-style-type: none"> - ЈУНПГ - Влада на РСМ,

	површинските и подземните води	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на квалитетот на водите во Охридското и Преспанското Езеро; - Следење на примената на мерки за заштита на водите; - Контрола на начинот на управување со отпад; - Следење на здравствената состојба на населението. 	<ul style="list-style-type: none"> - број на мерки/активности за рационална употреба на водните ресурси; 	<ul style="list-style-type: none"> - МЖСПП, - Општина Охрид, - Општина Ресен, - Министерство за транспорт и врски, - Министерство за економија, - Министерство за локална самоуправа, - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, - Министерство за здравство, - Центар за управување со кризи, - Дирекција за заштита и спасување, - ЕЛЕМ Електрани на Македонија, - Јавно Претпријатие „Македонски шуми“ и подрачните единици,
Почва	Заштита и унапредување на квалитетот на почвата	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на примената на мерки за заштита на почвите од ерозија, порои, деградација и загадување; - Контрола на начинот на управување со отпад; - Следење на здравствената состојба на населението. 	<ul style="list-style-type: none"> - тренд на сеча на шумите; - тренд на ерозија; - број на исчистени диви депонии; - применети добри практики во земјоделието; 	<ul style="list-style-type: none"> - Комунални претпријатија, - Здруженија на граѓани, институти, - Државен завод за статистика; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.
Биодиверзитет и природно наследство	Заштита и унапредување на биодиверзитетот и природното наследство	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на користењето на земјиштето во согласност со намените на ПУНПГ; - Следење на процесот на заштита на значајни видови и живеалишта; - Следење на состојбата на живеалиштата и видовите; 	<ul style="list-style-type: none"> - резултати од извршен мониторинг; - тренд на сеча на шумите; - број на пожари; - број на одржани кампањи/едукации; 	
Предел	Заштита и унапредување на пределските карактеристики	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на користењето на земјиштето во согласност со намените на ПУНПГ; - Следење на начинот на управување од отпад; 	<ul style="list-style-type: none"> - резултати од извршен мониторинг; 	
Културно наследство	Заштита и унапредување на културното наследство	<ul style="list-style-type: none"> Следење на применетите конзерваторски мерки за заштита на културното наследство. 	<ul style="list-style-type: none"> - број на спроведени активности; - број на развиени програми/планови; - број на евидентирани објекти; 	
Материјални добра	Заштита и унапредување на материјалните добра	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на изградбата и реконструкцијата на објектите и инфраструктурата; - Следење на начинот на управување од отпад; 	<ul style="list-style-type: none"> - број на интервенции - поплаки и пофалби од посетители - тренд на отстранување на отпад; 	

11. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

11.1. Заклучоци и согледувања

- ✓ Националниот парк Галичица (НПГ) се наоѓа во југозападниот дел на Република Северна Македонија, на планинскиот масив Галичица;
- ✓ Планината Галичица е препознатлива по својата богата и ретка природа и неповторлива убавина, во 1958 година е прогласен за национален парк;
- ✓ Површината на НПГ изнесува 24.151,4 хектари;
- ✓ Територијата на НПГ припаѓа на 2 општини: Охрид и Ресен. Според предлогот за новата граница, 15.586 ха од територијата на Паркот припаѓаат на општина Охрид, додека 9.368 ха се во границите на општина Ресен. Вкупното население во Паркот во 2015 година изнесувало 5281 жители, од кои 91% (4828) живеат во општина Охрид, која зафаќа 62% од територијата на Паркот. Бројот на жители во населените места на Паркот во општина Ресен изнесува 453. Во населените места кои се лоцирани во непосредна близина на Паркот – градот Охрид, Велгошти и Шурленци – бројот на жители изнесува 42.032.
- ✓ Со Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк се прогласува дел од планината Галичица за НП, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата;
- ✓ Согласно член 136 став 1 од ЗЗП, заради вршење на работите на управување и заштита на Паркот, Владата на РСМ основа Јавна установа „Национален парк Галичица“. Основната дејност на ЈУНПГ е управување и заштита на природата, биолошката и пределската разновидност и природното наследство преку:
 - заштита на природните живеалишта од национално и меѓународно значење за културно-научни, воспитно-образовни и туристичко-рекреативни цели;
 - воспоставување стабилност на еколошките процеси како и на биолошката и пределската разновидност преку трајно зачувување на репрезентативните физичко-географски региони, биоценози, генетски ресурси и видови во автентична состојба;
 - создавање услови за развој на туризмот во согласност со принципот на одржлив развој;
 - остварување културни, научни, образовни и рекреативни цели, кои во исто време ја одржуваат природната состојба на националниот парк;
 - одржливо користење на природно богатство во интерес на сегашниот и идниот развој, без значително оштетување на деловите на природата и со што помали нарушувања на природната рамнотежа;
 - создавање услови и преземање мерки за заштита на националниот парк со цел зачувување и рационално управување со одредени компоненти на биолошката и пределската разновидност како и одржливо и рационално користење на природното богатство;
 - проучување, истражување и обработување со научни методи на прашањата од интерес за заштитата на националниот парк;
 - водење евиденција и документација за природните и другите вредности и убавини во националниот парк (положба, степен на загрозеност, мерки за заштита);
 - донесување и спроведување стратегии, програми, планови за управување, услови и мерки за заштита на националниот парк;

- преземање мерки за заштита на утврдените зони во националниот парк;
 - обезбедување поттик и поддршка на заштитата на националниот парк преку подигнување на јавната свест, а посебно во воспитно-образовниот процес;
 - утврдување на компонентите на биолошката и пределската разновидност и нивната загрозеност;
 - воспоставување режим на заштита на националниот парк;
 - спречување на штетните активности на физички и правни лица и нарушувања во националниот парк како последица на технолошкиот развој и извршување дејности, односно обезбедување максимално поволни услови за заштита и развој на природата;
 - поттикнување на научно-истражувачката работа во областа на заштитата на националниот парк;
 - издавање научни и стручни публикации, водичи, дијапозитиви, разгледници и друг информативен и пропаганден материјал за националниот парк;
 - поттикнување и развивање интерес и однос кон чувањето на националниот парк преку организирање изложби, прикажување филмови, предавања и други форми;
 - производство, откуп и продажба на лековити и ароматични растенија, плодови и семиња;
 - изградба на инфраструктура и уредување извори, чешми, излетнички локалитети и простори за рекреација и друго;
 - вршење заштита, одгледување и отстрел на диви видови животни, како и заштита и собирање на диви видови растенија и габи и други недрвни шумски производи;
 - заштита, одгледување и традиционален риболов на рибниот фонд;
 - вршење и други работи кои придонесуваат за заштита и унапредување на националниот парк.
- ✓ Планот за управување со Националниот парк „Галичица“ 2021 - 2030, е втор План за управување со ова Заштитено подрачје;
 - ✓ Планот за управување со НПГ предвидува ефикасна организација и користење на просторот, одржливо искористување на ресурсите и зачувување, заштита и унапредување на животната средина и животот на луѓето, со цел да обезбеди одржлив развој во Националниот парк, а истовремено и заштита на животната средина.
 - ✓ Планот за управување со НПГ не предвидува мерки за адаптација и/или митигација на шумите, биодиверзитетот, водите, природното и културното наследство кон климатските промени, како и соодветни одгледувачки мерки;
 - ✓ Планот предвидува активности преку кои ќе се постигне демографски развој, односно отворање на нови работни места, намалување на миграцијата, намалување на социјалните разлики, подобрување на квалитетот на живот и сл.
 - ✓ Во рамки на Планот е приложена Стратегија за развој на одржлив туризам на НП Галичица и други видови алтернативен туризам (културен туризам, верски туризам, археолошки туризам, здравствен туризам, научен туризам, религиозен-манастирски туризам, гастрономски туризам, конгресен туризам, планиски туризам).
 - ✓ Планот предвидува активности кои ќе допринесат за збогатување на туристичка понуда, формирање на нов туристички производ, со цел привлекување на домашни и странски туристи.

- ✓ Во рамки на Планот е приложена Стратегија за еколошка едукација која има за цел подготовка и дистрибуција на информативни содржини за биодиверзитетот и другите значајни природни карактеристики.
- ✓ Во Планот се предвидени мерки и активности за подобрување на состојбата на биолошката разновидност и природното наследство, како и активности и мерки за подобрување на медиумите и областите од животната средина кои ќе придонесат намалување на притисоците врз биолошката разновидност и постигнување заштита и унапредување на истите.
- ✓ Во рамки на Планот е направен оперативен план со програми кои се однесуваат зачувување и мониторинг на природното наследство, одржливо користење на природните ресурси, управување со шумски живеалишта и екосистеми, управување со културно наследство, развој на одржлив туризам, локален развој, информирање, подигнување на јавната свест и едукација, образование, раководење, управување, финансирање и администрација.
- ✓ Во Планот за управување со НПГ се предвидуваат мерки за воспоставување мониторинг со кој ќе се следи состојбата на медиумите од животната средина, ќе се обезбедат податоци и нивна достапност, што ќе помогне во идните процеси на планирање и користење на просторот.

11.2. Препораки

- ✓ Доследна имплементација на активностите предвидени во ПУНПГ, во согласност со зонирањето на подрачјето и распределбата на дозволени и недозволени;
- ✓ Да се направи инвентаризација на стакленички гасови, да се дефинираат мерки за адаптација и митигација кон климатските промени соодветно за секој ранлив сектор (биодиверзитет, природно и културно наследство, шумски екосистеми, води, земјоделие, туризам и сл.);
- ✓ Избегнување изградба на туристички објекти и придружна инфраструктура на локации кои располагаат со значајна биолошка разновидност или кои имаат локалитети со културно наследство;
- ✓ Да се ревидира планот за управување со отпад на ЈУНПГ со цел соодветно и постојано управување со генерираниот отпад на територијата на НП Галичица, во кој ќе бидат земени предвид нови технологии на третман на разни видови отпад кои може да се генерираат на територијата на НП Галичица
- ✓ Да се земе предвид количината на создаден биоразградлив отпад и начини на третман, на пр. компостирање;
- ✓ Изборот на локации за поставување на системите за водоснабдување и третман на отпадните води да се темели на детални испитувања и анализи, со цел да се избегнат локации кои се идентификувани како чувствителни од аспект на присуство на богата биолошка разновидност, заштитени видови, заштитни зони, материјални добра и сл.;
- ✓ Доследна имплементација на процедурите за СОЖС и ОВЖС, како и соодветна проценка на влијанијата на ниво на конкретна планска/проектна документација или проект при изведба на предвидените активности;
- ✓ Да се обезбеди активно учество и вклучување на засегнатата јавност во процесите на креирање на мислење и донесување на одлуки;

12. НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ

12.1. Вовед

Националниот парк Галичица се наоѓа во југозападниот дел на Република Северна Македонија, на планинскиот масив Галичица, вклучително и делови од нејзините ограноци Исток и Пречна Планина, како и островот Голем Град во Преспанското Езеро. Националниот парк Галичица препознатлив по својата богата и ретка природа и неповторлива убавина, во 1958 година е прогласен за национален парк со цел да се зачува растителниот и животинскиот свет и природниот изглед на планината Галичица. Со Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк се прогласува дел од планината Галичица за Национален парк, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата.

Со НП Галичица управува Јавна установа “Национален Парк Галичица“, Охрид, Република Северна Македонија, која управува интегрално со целата територија на заштитното подрачје.

Заради остварување на заштитата на НП Галичица, ЈУНПГ донесува план за управување и годишни програми за заштита на природата. Планот за управување со НП Галичица, се изработува согласно член 98, став 1, од Законот за заштита на природата, кој ги пропишува мерките и активностите за заштита на природните вредности на паркот и го планира управувањето со него за период од 10 години. Содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата е утврдена согласно член 98, став 2 од ЗПП и Правилникот за содржина на плановите за управување со заштитени подрачја и содржината на годишните програми за заштита на природата.

Планскиот документ (План за управување со НП Галичица) е документ за кој согласно Уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, член 3, точка 18 – Плански документи за управување со заштитени подрачја.

12.2. Вовед во стратeгиската оцена на животната средина (СОЖС)

Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) претставува процес за проценка на влијанието на плановите, стратегиите и програмите врз животната средина и врз здравјето на луѓето. Преку навремено спроведување на постапката за СОЖС се обезбедува идентификување на потенцијалните негативни и позитивни влијанија од реализацијата на планот, програмата или стратегијата врз животната средина, а исто така се дефинираат и алтернативи и можни мерки за спречување, намалување и ублажување на негативните влијанија врз сите елементи на животната средина.

Постапката за СОЖС се спроведува во неколку фази/чекори:

Проверка: утврдување дали планскиот документ ќе има значителни влијанија врз животната средина и дали е потребно спроведување на СОЖС.

Определување на обемот: определување на обемот на информации и нивото на детали кои ќе бидат содржани во Извештајот за СОЖС.

Извештај за СОЖС е главниот механизам за известување во врска со описот и евалуацијата на значителните влијанија (позитивни и негативни) врз животната

средина од имплементација на планскиот документ, како и активностите за спречување, намалување и колку што е можно повеќе, неутрализирање на значителните негативни влијанија.

Консултации со јавноста: опфаќа консултација со страните и засегнатата јавност во текот на определувањето на обемот на СОЖС, нацрт Извештајот за СОЖС и ставање на истите на јавен увид (објавување).

Прифаќање: обезбедување информации за одобриениот плански документ, односно колку од коментарите добиени во текот на консултациите биле земени предвид и методите за мониторинг на значителните влијанија од имплементацијата на планскиот документ.

Мониторинг: следење на имплементацијата на активностите, можните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти во рана фаза за да им се овозможи на одговорните власти да преземат мерки за подобрување во текот на имплементацијата на планските документи.

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Главни цели на СОЖС се да ги идентификува, опише и процени:

- веројатните значајни ефекти, влијанија врз животната средина од спроведувањето на Планот за управување со НП Галичица за периодот 2021-2030 година, како и нивно следење со цел да се обезбеди идентификација на непредвидените негативни влијанија во рана фаза на имплементација на планскиот документ и преземање мерки за подобрување на состојбата доколку е потребно;
- најважните ограничувања во врска со животната средина, природните ресурси и климатските промени поврзани со имплементацијата на Планот за управување со НП Галичица;
- мерките за спречување, намалување и неутрализирање на негативните влијанија врз животната средина;
- можностите кои ги нуди Планот за управување со НП Галичица да придонесат за подобрување на состојбата на животната средина, градење на отпорност на климатски промени.

Придобивки од спроведување на СОЖС

Придобивките од спроведување на стратeгиската оцена на животната средина се:

- интегрирање на социјалните, економските и еколошки аспекти во духот на одржливиот развој;
- земање предвид на целите за заштита на животната средина;
- остварување меѓусекторска соработка и земање предвид на националните, регионалните и локалните потреби и цели;
- остварување прекугранична соработка во зависност од подрачјето каде се реализира планскиот документ;
- согледување на моменталната состојба и добивање реални информации, кои ќе им помогнат на носителите на одлуки на повисоко ниво во донесување на истите.

Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката

Постапката за спроведување стратeгиска оцена на животната средина е дефинирана во поглавје X од Законот за животната средина, при што стратeгиска оцена се спроведува

на плански документи кои се подготвуваат во областа на земјоделството, шумарството, рибарството, енергетиката, индустријата, рударството, транспортот, регионалниот развој, телекомуникациите, управувањето со отпадот, управувањето со водите, туризмот, просторното и урбанистичкото планирање и користење на земјиштето, на Националниот акционен план за животната средина и на локалните акциони планови за животната средина, како и врз сите стратедиски, плански и програмски документи со кои се планира изведување на проекти за кои се врши оцена на влијанието од проектот врз животната средина.

Подзаконски акти кои ја регулираат постапката за СОЖС се:

- Уредба за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето;
- Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето;
- Уредба за содржината на извештајот за стратедиска оцена на животната;
- Уредба за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина;
- Правилник за начинот на спроведување на прекугранични консултации;
- Правилник за формата, содржината и образецот на Одлуката за спроведување, односно неспроведување на стратедиска оцена и на формуларите за потребата од спроведување, односно неспроведување на стратедиска оцена.

Цел на извештајот за СОЖС и применета методологија

Извештајот за СОЖС за ПУНПГ за плански период 2021–2030 година, треба да изврши идентификација и анализа на влијанијата врз животната средина од имплементацијата на предвидениот плански документ уште во фазата на планирање и изработка и да предвиди соодветни мерки за спречување и намалување на влијанијата.

Методологијата која се користеше при подготовка на Извештајот за СОЖС за ПУНПГ за плански период 2021 – 2030 година, се базира на спроведување на истражувања, проценки и аналитички пристап кој се состоеше од неколку чекори:

- преглед и анализа на сегашната состојба на животната средина во НП Галичица, како и во околината во контекст на прекуграничните влијанија;
- запознавање со содржината на предлог планот за управување со НП Галичица;
- идентификација на веќе дефинираните цели за заштита и унапредување на животната средина во постоечките стратедиски документи на локално, национално и меѓународно ниво;
- преглед на постоечката состојба на најважните елементи од животната средина на подрачјето дефинирано со ПУНПГ кои би биле најосетливи при реализирање на планскиот документ;
- идентификација и оценка на сите можни влијанија (во однос на типот, природата, јачината, времетраењето, реверзибилноста и кумулативните влијанија);
- подготовка на план со превентивни мерки за ублажување на влијанијата од реализација на ПУНПГ врз животната средина;

- информирање на сите донесувачи на одлуки и вклучени страни за последиците од реализирање на планот врз животната средина преку обезбедување на јавен увид на нацрт верзијата на Извештајот за СОЖС, како на национално ниво така и во прекуграничен контекст (Република Грција и Република Албанија);
- обезбедување на транспарентен процес на вклучување на јавноста и одржување на јавна расправа;
- изготвување на извештај од консултации со јавноста, кој ќе содржи записник од одржаната јавна расправа, листа на заинтересирани страни кои дале коментари, како и листа на одговори;
- финализирање на Извештајот за СОЖС со вклучување на коментарите од засегнатата јавност.

12.3. Резиме/краток преглед на содржината на ПУНПГ

Краток преглед на содржината на ПУНПГ

Националниот парк Галичица се наоѓа во југозападниот дел на РСМ, на планинскиот масив Галичица, вклучително и делови од нејзините ограноци Исток и Пречна Планина, како и островот Голем Град во Преспанското Езеро.

Националниот парк Галичица потпаѓа под две општини во РСМ, Охрид и Ресен. Во границите на Паркот се лоцирани 17 населени места, од кои 14 во општина Охрид и 3 во општина Ресен.

Планот за управување со НП Галичица, кој е предмет на овој извештај е втор по ред и се однесува за временскиот период од 2021-2030 година.

Планот за управување со НП Галичица е изработен во согласност со Правилникот за содржината на плановите за управување со заштитените подрачје и годишните програми за заштита на природата, и во него се опфатени следните поглавја:

- Вовед
- Опис на подрачјето
- Стратегија за управување
- Оперативен план
- Управување и раководење
- Анекси

Сопственост и кориснички права

Најголем дел од земјиштето во границите на Паркот е во државна сопственост, околу 19.502 ха или 79%, а површината на парцели во приватна сопственост е околу 5180 ха. Голем дел од земјиштето во Паркот кое се наоѓа во државна сопственост е дадено на трајно користење на ЈУНПГ.

Покрај ЈУНПГ, правото на управување или стопанисување за делови од државното земјиште во Паркот им припаѓа и на други субјекти, како на пр. за користење и заштита на водите од загадување е одговорно МЖСПП, а ЈУНПГ е должна да врши мониторинг на водите во Паркот и да ги доставува резултатите до МЖСПП. Управувањето со пасишта му е доделено на Јавното претпријатие за стопанисување со пасиштата (ЈПСП), при што со одгледувачите на добиток кои живеат во тие населени места ЈПСП склучува договор, додека за одржувањето и заштитата на патиштата кои поминуваат низ територијата на НПГ, е надлежно Јавното претпријатие за државни патишта (ЈПДП).

Зонирање на заштитеното подрачје

Со актот за прогласување предвиден во членот 92 од ЗЗП, во заштитените подрачја се дефинирани 4 зони, додека пак активностите и дејностите кои можат да се вршат во зоните се дефинирани во член 105 од ЗЗП.

Зона за строга заштита, со површина од 2117 ха или (9%), каде се дозволени научно истражувачки активности, доколку тие не се во спротивност со примарните цели на заштита на подрачјето.

Зона за активно управување, со површина од 12.275 ха или (51%), каде се вршат активности на управување кои се однесуваат на манипулирање со живеалишта и манипулирање со видови.

Зона за одржливо користење, со површина од 9612 ха или (40%). Долготрајното преземање на интервенции и мерки, може да доведе до стекнување карактеристики на зоната за активно управување.

Заштитен појас, со површина од 147 ха или (1%). Субјектот кој управува со заштитеното подрачје, односно ЈУНПГ е должен да се грижи и да презема соодветни мерки во заштитниот појас со цел да се намалат законите за заштитеното подрачје.

Цели на заштита на подрачјето

Главната задача за зачувувањето на постоечките вредности, биолошката разновидност и природното наследство, треба да биде насочена кон компонентите кои се или може да бидат засегнати од страна на човекот и компонентите кои може да се контролираат. ЈУНПГ Галичица и клучните чинители во процесот на изработка на ПУНПГ дефинираа заедничка визија, која ги изразува желбите на посетителите, вработените, локалните заедници и здруженијата на граѓани на територијата на НП Галичица и се однесува на зачувувањето на Паркот во интерес на сегашните и идните генерации, преку зачувување на природните и културните вредности, ограничена и контролирана урбанизација, добра соработка и учество во процесите на одлучување.

„НП Галичица е значаен и функционален дел од европската еколошка мрежа „НАТУРА 2000“ и сите сме горди на нашиот придонес за зачувување на природата во Европа и во светот.

Основните цели за заштита на подрачјето се:

- зачувување и мониторинг на природното наследство,
- одржливо користење на природните ресурси во подрачјето,
- управување со шумски живеалишта и екосистеми,
- развој на одржлив туризам и рекреација,
- локален развој ,
- информирање, подигање на јавната свест и образование/едукација и
- раководење, управување, финансирање и администрација.

Врз основа на ЗЗП и Правилникот за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата (Сл. Весник на РМ, бр. 26/12), а со цел да се заштитат и одржат вредностите на НП Галичица, идентификувани се осум програми за управување со заштитеното подрачје.

Програма 1 - Зачувување и мониторинг на природното наследство.

Програма 2 - Одржливо користење на природните ресурси во подрачјето

Програма 3 - Управување со шумски живеалишта и екосистеми

Програма 4 - Управување со културно наследство

Програма 5 - Развој на одржлив туризам и рекреација

Програма 6 - Локален развој

Програма 7 - Информирање, подигнување на јавната свест и образование/едукација

Програма 8 - Раководење, управување, финансирање и администрација

Усогласеност на целите на ПУНПГ со други релевантни стратешки и плански документи

Сите предложени мерки и активности во Планот за управување со НПГ се во насока на заштита на природата, клучните вредности на паркот и животната средина во целост. Според член 100 од ЗЗП, Плановите за управување со заштитените подрачја треба да се усогласени со целите, мерките и активностите за заштита и управување со заштитените

подрачја утврдени со овој ЗЗП, актот за прогласување на заштитено подрачје, меѓународните стандарди и меѓународните договори ратификувани од Република Македонија, како и просторно планската документација.

Со цел да се утврди дали целите на ПУНПГ се поврзани со целите на веќе донесените стратешки и плански документи на национално, регионално и локални ниво и како тие ќе придонесат за постигнување на целите на овие документи, направен е табеларен поглед.

Во ПУНПГ се дадени насоки, одредби и мерки, кои треба да бидат земени предвид при изработка на документација од понизок ранг, односно стратешки и плански документи на локално ниво, кои се однесуваат на користење на просторот и земјиштето.

12.4. Релевантни аспекти за моменталната состојба во животната средина

Во ова поглавје е даден приказ на релевантните аспекти на моменталната состојба на животната средина на регионално ниво, на територијата на НПГ, од аспект на демографска состојба, економски развој, туризам, здравје на население, квалитет на воздухот и климатски карактеристики, квалитет на водите, квалитет на почвата, шуми и шумско земјиште, биолошка разновидност и природно наследство, културното наследство и состојба со материјалните добра (водоснабдување, управување со отпадни води, управување со отпад и патна мрежа).

12.5. Карактеристики на животната средина во подрачјата кои би биле значително засегнати во отсуство на имплементација на ПУНПГ

Во ова поглавје во Извештајот е даден приказ на состојбите, трендовите и заканите врз населението, здравјето на населението, воздухот и климатските промени, води, почви, биолошката разновидност и природно наследство, културно наследство, материјалните добра, како и состојба без имплементација и со имплементација на ПУНПГ.

12.6. Области кои се од посебно значење за животната средина, од аспект на заштита на дивите птици и хабитатите

Националниот парк Галичица е прогласен во 1958 година со цел да се зачува растителниот и животинскиот свет и природниот изглед на планината Галичица.

Со Законот за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк (Сл. Весник на РМ, бр. 171/10) се прогласува дел од планината Галичица за Национален парк, заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од исклучително значење за заштита на природата.

Паркот претставува жариште на биолошката разновидност во регионот, но и пошироко, во глобални рамки. Паркот се издвојува од другите подрачја со слична големина по исклучителното богатство на живеалишта и видови на релативно мала територија. На површина од приближно 24000 хектари, се среќаваат повеќе од 37 типови живеалишта, 40 растителни заедници, околу 1600 таксони од васкуларни растенија, над 143 видови лихеноидни габи, повеќе од 480 видови габи и преку 3279 таксони од фауната. Во паркот се среќаваат 4 таксони од без ‘рбетните и 13 од ‘рбетниците кои се сметаат за глобално загрозувани. Неколку стотини ретки и заштитени видови во паркот се претставени со значајни популации. Некои од нив се среќаваат само во границите на паркот и тоа: 29 таксони алги, 12 видови васкуларни растенија, 68 таксони без‘рбетни и 4 таксони од ‘рбетни животни. Покрај тоа, паркот го населуваат поголем број таксони кои се среќаваат само во Македонија или Балканот и тоа: 46 таксони виши растенија, 89 таксони без‘рбетници и 14 таксони ‘рбетници.

12.7. Цели за заштита на животната средина утврдени на национално и меѓународно ниво

Основните принципи за заштита на животната средина во државата се поставени со Уставот на Република Македонија, како највисок правен документ во земјата во кој согласно Член 8, една од темелните вредности на уставниот поредок претставува и заштитата и унапредувањето на животната средина и на природата.

Член 43, го регулира правото на здрава животна средина за секој еден поединец, притоа секој поединец има должност да ја унапредува и штити животната средина и природата.

РСМ обезбедува услови за остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина, преку донесување и имплементирање на релевантната законска регулатива.

Поглајве 10 од ЗЖС ја објаснува постапката за оцена за влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина, која е од особено значење за правната заштита на националните паркови.

СОЖС се подготвува во согласност со националната законска рамка и одредбите од други релевантни меѓународни правни инструменти, вклучувајќи ги Директивата за СОЖС 2001/42/ЕЗ, Архуската конвенција, Конвенцијата ЕСПОО и УНЕЦЕ Протоколот од Киев за Конвенцијата Еспоо.

Планскиот документ (План за управување со НП Галичица) е определен со Уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, член 3, точка 18 – Плански документи за управување со заштитени подрачја.

Целите за заштита на животната средина се инкорпорирани во многу други законски и подзаконски акти и тие се однесуваат на:

- идентификација, приоритизација и решавање на проблемите на животната средина кои се од национално значење;
- обезбедување на инвестиции врз основа на начелото “загадувачот плаќа” и достапните ЕУ фондови за заштита на животната средина;
- зголемување на одговорноста кон заштита на животната средина, од страна на загадувачите, но и од страна на секој поединец во државата;
- градење и зајакнување на институционалните и административните капацитети за ефикасно управување со постапките при заштита на животна средина;

- промовирање и овозможување на активно учество на населението во креирање на мислења и политики, како и во процесот на донесување на одлуки;
- подобрување на соработката помеѓу институциите и вметнување на одредбите за заштита на животната средина и во другите политики;
- исполнување на обврските, кои произлегуваат од националните, регионалните и меѓународните договори и ратификуваните конвенции во областа на животната средина;

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Целите на стратeгиската оцена на животната средина се прикажани преку состојбата на: населението, социо-економски развој, човековото здравје, воздухот и климатските промени, водата, почвата, природното и културното наследство и материјалните добра.

Во табелата, дадени се целите на СОЖС во однос на целите дефинирани во Планот за управување со НПГ.

Основните цели на управувањето со Планот за управување со НП Галичица произлегуваат и се во согласност со предвидените програми за управување:

- зачувување и мониторинг на природното наследство,
- одржливо користење на природните ресурси во подрачјето,
- управување со шумски живеалишта и екосистеми,
- развој на одржлив туризам и рекреација,
- локален развој,
- информирање, подигање на јавната свест и образование/едукација и
- раководење, управување, финансирање и администрација.

12.8. Идентификација на значајни влијанија врз животната средина

Потенцијалните влијанија врз животната средина, здравјето на населението и социоекономските аспекти кои може да бидат предизвикани со реализација на програмите, под-програмите и активностите предвидени во оперативниот план и програмите за управување со заштитено подрачје, кои се дел од Планот за управување со НП Галичица.

Потенцијалните влијанија врз животната средина, здравјето на населението и социоекономските аспекти може да се разгледуваат од аспект на негативни влијанија и од аспект на идни бенефиции, односно позитивни влијанија.

Имплементацијата на предвидените активности, ќе допринесат за намалување на притисоците и заканите врз билошката разновидност и природното наследство на територијата на НП Галичица, но од друга страна може да придонесат за нарушување на квалитетот и состојбата на медиумите и областите од животната средина и здравјето на населението.

Потребно е да се наведе дека за дел од активностите кои не се прецизно дефинирани а се планирани да се спроведат во следните 5-10 години согласно програмите и под-програмите за управување со заштитено подрачје, дополнително ќе се води постапка за подетална оцена на влијанијата врз животната средина, на ниво на конкретна планска документација или на ниво на проект за кој треба да се изработи студија за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборат за заштита на животната средина за секој проект/објект поединечно.

Влијанијата врз животната средина и социоекономските аспекти ќе бидат спречени или намалени, доколку при имплементација на мерките и активностите предвидени во ПУНПГ, бидат земени предвид мерките за намалување на влијанијата дефинирани

во Извештајот за СОЖС, како и мерките кои ќе бидат дадени во елаборатите за заштита на животната средина и студиите за оцена на влијанијата врз животната средина.

12.9. Анализа на алтернативи

Постапката за СОЖС предвидува разгледување и споредба на понудени на едно или повеќе алтернативни решенија на планскиот документ, врз основа на анализа на низа од критериуми, вклучувајќи ги тука и предвидените влијанија врз животната средина. Во анализата препорачно е да бидат вклучени и економските и општествените аспекти, за да се добие адекватно решение кое ќе ги задоволи социолошките и економските потреби, но без да предизвика значителни негативни влијанија врз животната средина.

Во ПУНПГ не се разгледувани алтернативни решенија за предвидените активности за заштита и одржливо управување со заштитеното подрачје, туку предложените активности се базираат на утврдените потреби за воспоставување и понатамошно функционирање на ЈУНПГ и спроведување на Планот за управување на НПГ, како и исполнување на законските обврски.

Предложениот оперативен план е насочен кон идно функционирање и развој на НПГ врз основа на можностите, потенцијалите и рационално користење на расположливите ресурси, со цел задоволување на потребите и барањата на локално, регионално и национално ниво, како и усогласување на идниот развој на НП Галичица во согласност со барањата на ЕУ за просторно планирање, заштита на биолошката разновидност и природното наследство, како и заштита на медиумите и областите од животната средина.

Во ова поглавје се разгледуваат две алтернативи, односно состојби без и со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица.

Алтернатива 0: Состојба без имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица

- Социо-економскиот развој на населението во НП Галичица, ќе остане на исто ниво или можеби на полошо, а исто така и квалитетот на животот;
- Демографските карактеристики ќе останат на исто или полошо ниво (стапката на невработеност кај населението на територијата на НПГ ќе остане иста или ќе се зголеми, позитивен тренд на миграцијата од селата во градовите, но и надвор од земјата, ќе продолжи трендот на депопулација на ридско-планинските села на територијата на НПГ);
- Состојбата со здравјето на луѓето ќе биде иста или влошена поради постоењето на дивите депонии во близина на населените места и несоодветниот начин на управување со отпадот, неконтролирана урбанизација и несоодветно користење на земјиштето, неодржливо управување со природните ресурси и слично;
- Мал број на домаќинства кои би се вклучиле во развој на одржливиот туризам;
- Отсуство на нови инвестиции;
- Ограничени туристички понуди;
- Недостаток на промотивни активности за подрачјето;
- Квалитетот на воздухот ќе остане на исто ниво или ќе се влоши;
- Емисии на штетни гасови од неправилно управување со отпадот;
- Неконтролираното палење на отпадот во постојните и дивите депонии;
- Неконтролирана сеча на шуми;
- Пресушувањето на локвите ќе има негативно влијание врз животинскиот свет во НПГ;

- Ист или влошен квалитет на водата во Охридското Езеро, Преспанското Езеро и крајбрежните живеалишта поради пестицидите и другите средства кои се користат во земјоделието, посебно во околните овоштарници;
- Евтрофикација на Преспанско Езеро;
- Бесправна градба на објекти долж брегот на Охридско Езеро, особено во и околу зоната за строга заштита на потегот од Пештани до Градиште, од Градиште до Трпејца, месноста Надол, јужно од селото Трпејца и Коњско (Преспа);
- Неконтролиран лов и риболов;
- Ист или зголемен тренд на намалување на површините под обработливо земјиште во НП;
- Несоодветна конзервација на културното наследство;
- Отсуство на план/програма со активности за заштита на културното наследство;

Алтернатива 1: Состојба со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк Галичица

- Одржливо управување со НПГ;
- Нови можности за вработување согласно концептот за одржлив туризам и други алтернативни видови на туризам;
- Намалување на позитивниот тренд на миграцијата;
- Подобрување на локалниот економски развој;
- Можности за воведување на нов вид туризам – здравствен туризам;
- Подобрување на состојбата со управување со отпадот;
- Едукација за зголемување на свесноста за значењето на природните ресурси;
- Рационално управување со природните богатства,
- Промовирање на незагадувачки индустрии;
- Одржливо управување со шумските живеалишта и екосистеми;
- Исполнување за законските обврски за планирање на активности дефинирани во ЗЗП;
- Зачувување на природните вредности на подрачјето, искористување на туристичките потенцијали за промовирање и развој на одржливи видови на туризам и други алтернативни дејности и активности;
- Поттикнување на локален социо-економски развој на подрачјето;
- Дефинирани надлежности и одговорности за имплементација на мерките и активностите;
- Планирање, просторен и економски развој и управување НП Галичица;

Заклучок: Прифатлива алтернатива е реализација на Планот за управување со НП Галичица.

12.10. План за мониторинг врз имплементација на ПУНПГ

СОЖС постапката задолжително дефинира план за имплементација на спроведување на активностите и мерките кои се предвидени во ПУНПГ. Цел на овој план за мониторинг е да предвиди и спроведе следење на имплементацијата на мерките кои се дефинирани со цел намалување или спречување на потенцијалните негативни влијанија.

Со цел да се изврши мониторинг над ефективноста на Планот, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој, при што треба да се земат предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Планот за мониторинг на животната средина дава можност за системско набљудување, испитување и оценување на загадувањето и состојбата на медиумите и областите на животната средина во целина како и идентификација и регистрирање на изворите на загадување на одделните медиуми и областите на животната средина се:

- Да се обезбдат податоци за понатамошно следење на состојбите во животната средина;
- Да се има поголем увид во промените на животната средина на предметните локации;
- Да се потврди дека договорените услови при одобрување на планската документација се соодветно спроведени;
- Да се потврди дека влијанијата се во рамките на предвидените или дозволените гранични вредности;
- Следење на состојбата во животната средина со цел навремено согледување на непредвидените влијанија од имплементацијата на планската документација и управување со истите;
- Да се потврди дека со примена на мерките за ублажување се зголемуваат придобивките во однос на заштитата на животната средина;
- Утврдување кои активности треба да бидат превземени за редуцирање на влијанија врз животната средина

Со цел да се изврши мониторинг на ефикасноста на планскиот документ, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој со што ќе се потврдат целите на истиот. За следење на индикаторите потребно е да се земат во предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Со следење на состојбата на животната средина ќе се потврди оправданоста и примената на предложените мерки за ублажување и нивната функционалност, што се претставува голема придобивка во однос на заштитата на животната средина.

Следењето на состојбата на медиумите ќе се реализира со дефинирани параметри за следење на секој медиум и со дефинирана фреквенција за секоја активност поединечно.

Видот и фреквенцијата на мониторинг ќе бидат предложени во студиите / елаборатите за оцена на влијанијата врз животната средина од секој проект посебно. За мониторингот и мерките предложени за намалување на штетните влијанија врз животната средина ќе биде задолжена локалната самоуправа, односно локалните инспектори (санитарни, комунални, инспектори за животна средина и сл).

Друг многу важен аспект на мониторингот е дека може да обезбеди основа за добивање информации, кои во иднина би се имплементирале во процесите на планирање.

ЈУ Национален парк Галичица има законска обврска за водење евиденција, односно мониторинг за состојбата со природното и културното богатство, но и другите вредности во НП Галичица.

Резултатите од добиените истражувања доставуваат до органот надлежен за спроведување на заштите на животната средина, односно МЖСПП.

13. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Нацрт План за управување со Национален парк „Галичица“ за период 2021-2030;
- Правилник за внатрешна организација;
- Правилник за систематизација;
- Анализа на законска рамка;
- Закон за прогласување на дел од планината Галичица за НП;
- Директива за СОЖС (2001/42/ЕС);
- Имплементација на Директивата 2001/42/ЕС за оцена на влијанијата на одредени планови и програми врз животната средина;
- Закони и подзаконски акти релеванти за изработка на Извештајот;
- Други национални, регионални, локални и меѓународни правни документи, стратегии, планови и програми;